

Grey Scale #13

DANES-PICTA.COM

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~Do użytku
sztabowego~~

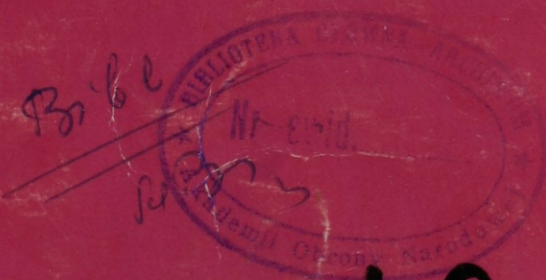
~~TAJNE~~

Egz. Nr 1

Plk dypl. Marian LASZCZYK

WALKA W OKRĄŻENIU I WYJŚCIE
Z OKRĄŻENIA ZE SZCZEGÓLNYM
UWZGLĘDNIENIEM PUŁKU
ZMECHANIZOWANEGO

Rozprawa doktorska

11749

WARSZAWA 1978

**AKADEMIA
SZTABU GENERALNEGO**
IM. GENERAŁA BRONI
KAROLA ŚWIERCZEWSKIEGO

~~Do użytku
służbowego~~

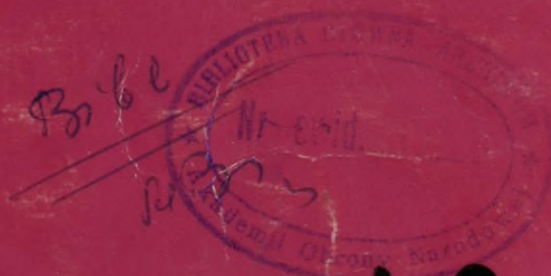
~~TAJNE~~

Egz. Nr 1

Plk dypl. Marian LASZCZYK

**WALKA W OKRĄŻENIU I WYJŚCIE
Z OKRĄŻENIA ZE SZCZEGÓLNYM
UWZGLĘDNIENIEM PUŁKU
ZMECHANIZOWANEGO**

Rozprawa doktorska

11749

WARSZAWA 1978

Załącznik Nr 1 do pisma wchodz. Nr 0392
z dnia „26” 07 1978 r.

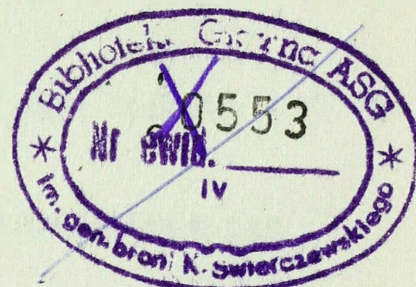
AKADEMIA SZTABU GENERALNEGO WP
im.gen.broni K. Świerczewskiego

~~Do użytku
służbowego~~

~~_____~~
Egz. nr... 1

Przechl. Prot. 320/21.03.95 [signature]

Płk dypl. Marian LASZCZYK

WALKA W OKRĄŻENIU I WYJŚCIE Z OKRĄŻENIA
ZE SZCZEGÓLNYM UWZGLĘDNIENIEM PUŁKU ZMECHANIZOWANEGO

Rozprawa doktorska

Opracowana pod kierownictwem
naukowym

płk doc.dr. Bogusława BIDZIŃSKIEGO

WARSZAWA

KWIECIEŃ

1978 r.

1

1

1

T R E Ś Ć

WSTĘP

I. WALKA W OKRĄŻENIU

1. Analiza warunków i możliwości zaistnienia okrążenia wojsk.
2. Sposoby przeciwdziałania okrążeniu.
3. Czynniki rzutujące na możliwości bojowe i czas walki w okrążeniu.
4. Właściwości ugrupowania bojowego pułku zmechanizowanego podczas walki w okrążeniu.
5. Organizacja walki w okrążeniu.
 - A. Podjęcie decyzji i postawienie zadań bojowych.
 - B. Właściwości organizacji współdziałania.
 - C. Właściwości dowodzenia.
 - D. Problemy zabezpieczenia działań bojowych.
6. Sposoby prowadzenia walki w okrążeniu.
 - A. Kierunki postępu technicznego i ich wpływ na sposób walki w okrążeniu.
 - B. Zależność sposobu walki wojsk w okrążeniu od celu i warunków działań.
 - C. Właściwości prowadzenia przez pułk zmechanizowany walki w okrążeniu.

II. WYJŚCIE Z OKRĄŻENIA

1. Analiza warunków i ich wpływ na możliwości wyjścia pułku zmechanizowanego z okrążenia.
2. Wybór kierunku oraz czasu wyjścia pułku zmechanizowanego z okrążenia.
3. Możliwości uzyskania przewagi przez pułk zmechanizowany na kierunku głównego uderzenia, w wypadku konieczności przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia.

4. Właściwości ugrupowania bojowego pułku zmechanizowanego podczas wyjścia z okrążenia.
5. Właściwości pracy dowódcy i sztabu pułku zmechanizowanego podczas organizacji wyjścia z okrążenia.
 - A. Podjęcie decyzji przez dowódcę pułku.
 - B. Postawienie zadań bojowych.
 - C. Organizacja współdziałania.
 - D. Właściwości dowodzenia.
6. Walka pułku zmechanizowanego o wyjście z okrążenia.
 - A. Walka pułku o wyjście poza wewnętrzny pierścień okrążenia.
 - B. Działanie pułku na podejściach do wojsk własnych.
 - C. Walka o połączenie się z wojskami własnymi.

III. UOGÓJNIENIA KOŃCOWE

IV. LITERATURA

V. ZAŁĄCZNIKI:

1. Ugrupowanie oddziałów 1 DPanc w walce pod FALAISE na wzg. "Maczuga" /19-21.08.1944 r./.
2. Strefy możliwego użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej na ugrupowanie pułku zmechanizowanego w okrążeniu.
3. Manewr ogniem oraz siłami i środkami na zagrożone kierunki podczas walki pułku zmechanizowanego w okrążeniu /variant/.
4. Likwidacja włamania nieprzyjaciela w ugrupowanie bojowe okrążonego pułku zmechanizowanego.
5. Działanie okrążonego pułku w celu przecięcia głównej drogi podejścia odwodów nieprzyjaciela /variant/.
6. Uderzenie części sił okrążonego pułku w celu opóźnienia /dezorganizacji/ manewru odwodów nieprzyjaciela /variant/.
7. Walka 18 DP /GO "NAREW"/ o wyjście z okrążenia w dniu 12.9.1939 r.
8. Działanie pułku zmechanizowanego podczas wyjścia z okrążenia /variant/.

W S T Ę P.

Ciągły wzrost możliwości bojowych wojsk pozwala przypuszczać, że przyszłą walkę zbrojną cechować będzie gwałtowny przebieg, duży rozmach przestrzenny oraz różnorodność szybko następujących po sobie form działań. Częste radykalne zmiany sytuacji, zwłaszcza w warunkach stosowania broni masowego rażenia, mogą w jednym przypadku umożliwić szybkie przejście wojsk do pościgu, natomiast w innym zmusić je do obrony w szczególnie krytycznym położeniu.

Do najbardziej skomplikowanych i trudnych działań bojowych zawsze zaliczano walkę w okrążeniu, a zorganizowane wyjście z okrążenia stanowiło przykład najwyższych wartości bojowych wojsk i zdolności taktycznych dowódców.

Sytuacje, w których wojska zmuszone będą walczyć w izolacji od sił głównych szczebla nadrzędnego mogą w przyszłości być zjawiskiem częstszym niż w wojnach ubiegłych. Prognoza dotycząca charakteru przyszłych działań wojennych wskazuje jednocześnie na dominującą w nich rolę manewru okrążającego. W oficjalnych poglądach prezentowanych w literaturze wojskowej wielu krajów zwraca uwagę zgodność przekonań, że uderzenia zakładające rozcięcie, a następnie okrążanie zgrupowań przeciwnika pozostaną najbardziej wydajnym działaniem umożliwiającym najszybsze niszczenie jego zgrupowań i osiągnięcie celów operacji. Szybko postępujący rozwój techniki bojowej i organizacji sił zbrojnych, wzrost ich siły ogniowej oraz zdolności manewrowej praktycznie już dziś rozwiązuje problem ruchliwości operacyjnej i taktycznej wojsk, a więc zapewnia im znacznie szersze niż w latach II wojny światowej możliwości prowadzenia działań mających na celu okrążenia. Szczególnie duża moc broni masowego rażenia, lotnictwa oraz szerokie stosowanie

desantów powietrznych stwarzają wojskom pancernym i zmechanizowanym warunki szybkiego osiągnięcia na wybranych kierunkach przewagi, rozcinania ugrupowania bojowego i okrążenia w krótkim czasie broniących się oddziałów, a nawet związków taktycznych i operacyjnych.

W wojnie manewrowej coraz bardziej wzrastać będzie współzależność różnych rodzajów działań bojowych. Rola obrony wcale się nie zmniejszy, lecz przeciwnie jej formy jeszcze bardziej się rozwiną. Dynamiczność walki, brak ciągłych frontów, gwałtowne zmiany w położeniu i stosunku sił zwłaszcza na skrzydłach często zmuszać będą oddziały i związki taktyczne do walki w izolacji i w okrążeniu oraz stosowania wyjątkowo elastycznych form działań. Jeżeli walka w okrążeniu będzie połączona z wyjściem z niego, to przekształci się ona w konglomerat obrony, natarcia i wycofania.

Każde okrążenie wojsk stwarza wiele ciężkich kryzysowych sytuacji w walce, których przetrwanie wymaga od dowódców dużej operatywności taktycznej i organizacyjnej, a od wojsk doskonałego wyszkolenia i męstwa.

Wszystkie te wymagania przyszłego pola walki musi w pełni uwzględniać proces pokojowego szkolenia wojsk. Dlatego Minister Obrony Narodowej generał armii Wojciech JARUZELSKI w dyrektywie do działalności Sił Zbrojnych PRL w latach 1974-1975, w rozdziale IV str.24 rozkazał:

"Dowództwa, sztaby i wojska wdrażać do prowadzenia długotrwałych i ciągłych działań w sytuacjach krytycznych, o dużym dynamizmie i zaskakującym, a nawet szokującym przebiegu. Eksploatować czynniki psychologii napięć, kształtować odpowiednie walory przystosowawcze oraz zdolność do szybkiego reagowania i psychicznego przestawiania się w jakościowo nowych warunkach"...

Dążąc do wniesienia własnego wkładu w wykonanie powyższego rozkazu autor podjął badania zmierzające do ustalenia wpływu rozwoju technicznych środków walki oraz organizacji wojsk na możliwości prowadzenia skutecznych działań w okrążeniu i o wyjście z okrążenia w złożonych warunkach przyszłego pola walki. Stąd też celem niniejszej pracy jest ustalenie w jaki sposób, przy uwzględnieniu rozwoju uzbrojenia do 1980 roku należy organizować i prowadzić walkę w okrążeniu oraz o wyjście z okrążenia, aby zachować zdolność wojsk do wykonania kolejnych zadań bojowych.

Przyjmując za punkt wyjścia sformułowany cel pracy można określić, jako skonkretyzowane kierunki badań, następujące problemy badawcze:

1. W jakiej mierze broń jądrowa oraz inne współczesne środki rażenia wpływają na warunki i możliwości walki w okrążeniu i o wyjście z okrążenia.
2. Jak należy organizować i prowadzić walkę w okrążeniu oraz w sposób zorganizowany wychodzić /przebijać się/ z okrążenia.
3. Jakie sposoby walki może stosować pułk zmechanizowany w okrążeniu i podczas wyjścia z okrążenia, aby wykonać postawione zadanie bojowe.

Problematyka organizacji i prowadzenia działań w okrążeniu przez oddziały i związki taktyczne nie znalazła dotychczas właściwego opracowania w literaturze wojskowej. Istniejące nieliczne pozycje wydane prawie przed dwudziestu laty traktują temat raczej w aspekcie drugiej wojny światowej. Praca niniejsza stanowi próbę perspek-

tywicznego spojrzenia na szereg istotnych zagadnień walki wojsk w okrążeniu i o wyjście z okrążenia, a jednocześnie wypełnia istniejącą lukę w literaturze wychodząc naprzeciw zapotrzebowaniu nie tylko szkolnictwa wojskowego, lecz również praktyki szkoleniowej wojsk.

Praca składa się z dwóch części.

W pierwszej, autor dokonuje analizy warunków i możliwości walki w okrążeniu oddziału, przyjmując za podstawę do kalkulacji strukturę pułku zmechanizowanego. W oparciu o uzyskane wnioski rozpatruje najbardziej optymalne ugrupowanie bojowe pułku oraz zadania poszczególnych jego elementów. Następnie charakteryzuje właściwości organizacji walki, a po ich uogólnieniu przedstawia pogląd na sposoby prowadzenia przez pułk zmechanizowany walki w okrążeniu.

W drugiej części praca ujmuje dociekania dotyczące możliwości wyjścia pułku z okrążenia w różnych sytuacjach taktycznych oraz właściwości organizacji działań. Sposoby walki o wyjście z okrążenia rozpatruje z uwzględnieniem pełnego współdziałania z wojskami walczącymi poza okrążeniem.

Pracę zamykają wnioski końcowe całokształtu badań tematu.

Dążąc do zachowania większej przejrzystości pracy ważniejsze zagadnienia zilustrowano szkicami, przykładami lub uzupełniającymi danymi, które zostały załączone do opracowania.

Rozwiązanie poszczególnych problemów wymagało zastosowania wielu metod badawczych. Najszersze jednak zastosowanie w procesie badań znalazły następujące metody: analizy materiałów źródłowych i literatury fachowej, analizy logicznej oraz obserwacji w postaci

uogólnień z ćwiczeń dowódczo-sztabowych.

Przy opracowaniu powyższego tematu autor korzystał w głównej mierze z: dostępnych źródeł literatury krajowej i zagranicznej; wniosków z ćwiczeń dowódczo-sztabowych, których szereg opracował i przeprowadził osobiście; konsultacji przeprowadzonych z kadram naukową poszczególnych katedr Akademii Sztabu Generalnego WP, przedstawicielami Inspekcji Sił Zbrojnych oraz Inspektoratu Szkolenia MON; dyskusji z uczestnikami drugiej wojny światowej oraz wymiany poglądów w ramach pracy Koła Wiedzy Wojskowej ASG WP. Szczególną korzyść w opracowaniu rozprawy dała autorowi dyskusja z delegacją kadry naukowej Akademii Wojskowej ZSRR im. FRUNZE oraz pobyt i konsultacja w Akademii Wojskowej NAL NRD im. F. ENGELSA w DREZNIE.

Korzystając z powyższych źródeł dążono do tego, aby spośród cząstkowych i fragmentarycznych danych - często kontrowersyjnych wybrać wszystko, co mogło być wykorzystane w pracy. Podczas rozwiązywania poszczególnych problemów walki w okrążeniu i wyjścia z okrążenia potwierdziła się potrzeba opracowania powyższego tematu, a jego nowe ujęcie zostało wykorzystane przez Zespół Naukowy, powołany dla nowelizacji Regulaminu Walki Sił Zbrojnych PRL oraz podręcznika Taktyka Ogólna.

Należy nadmienić, iż szeroki wachlarz zagadnień wiążący się z tematem zmusił autora w pewnym stopniu do zwężenia opracowania i koncentracji jedynie na wybranych problemach z zakresu taktyki ogólnej. Z tego tytułu praca nie stanowi całościowo zamkniętej pozycji i wymaga dalszych dociekań oraz badań naukowych zwłaszcza przedstawicieli różnych dyscyplin i specjalności wojskowych.

I. WALKA W OKRĄŻENIU

Od czasów starożytnych, a szczególnie słynnej bitwy pod KANNAMI /216 r.p.n.e./ idea manewru okrążającego zajmuje w sztuce wojennej miejsce szczególne. W bitwie tej, Kartagińczycy pod dowództwem HANNIBALA /50 tys. żołnierzy/ okrążyli i całkowicie zniszczyli 79-tysięczną armię rzymską dowodzoną przez TERENCEJUSZA WARRONA.

Odtąd zawsze uważano, że niezawodnym sposobem osiągnięcia zdecydowanego powodzenia jest okrążenie wroga, a następnie jego zniszczenie lub wzięcie do niewoli.

W miarę jednak jak rozwijała się sztuka okrążania zgrupowań nieprzyjaciela równolegle postępowała, chociaż w mniej zauważalny sposób, umiejętność prowadzenia walki w okrążeniu. Dlatego też wzorzec KANN, jako klasycznego okrążenia, był rzadko odwzorowywany w późniejszej historii wojen. Był to bodaj jedyny przypadek, kiedy mniejszymi siłami dokonano okrążenia i zniszczenia znacznie liczniejszego przeciwnika. Feldmarszałek v.SCHLIEFFEN - szef niemieckiego sztabu generalnego w latach 1891-1905, autor klasycznego studium o bitwie pod KANNAMI pisał: "Rozegrano bitwę niszczącą i - co najdziwniejsze - na przekór wszelkim teoriom zwycięstwo osiągnięto mniejszymi siłami". "Koncentryczne działania nie mogą być wykonane przez słabszego".^{x/} Przykłady bowiem późniejszych bitew i walk wskazywały, że osiągnięcie okrążenia jest możliwe tylko przy posiadaniu znacznej przewagi w siłach i środkach. Nawet wielki mistrz manewru NAPOLEON przestrzegał, że: .."słabszy nie powinien jednocześnie obchodzić obydwu skrzydeł".

W czym więc tkwi siła okrążonych wojsk ?

Otóż wraz z rozwojem sztuki natarcia doskonaliła się umiejętność prowadzenia obrony, będącej drugą, przeciwstawną stroną tego samego

^{x/} - - - - -
Feldmarszałek Alfred hr.v.Schlieffen "Cannae" wyd.Berlin 1913.

zjawiska walki jakim jest natarcie. W ramach zaś postępu w taktyce obrony rozwijały się również sposoby skutecznej walki w najbardziej jej krytycznych sytuacjach, jakimi były okrążenie lub oblężenie wojsk w ograniczonym rejonie /warowni, taborze warownym, grodzie, zamku, twierdzy/.

W polskiej sztuce wojennej znajdujemy liczne przykłady umiejętnego operowania mniejszymi siłami na terenie zajęтым przez wroga. Długotrwała skuteczna walka okrążonych sił polskich w oparciu o warownię pod NIEMCZĄ w 1017 r. i pod GŁOGOWEM w 1109 r. przesądziła o klęsce wroga. Interesującym postępowaniem w rozwoju sposobów walki w okrążeniu, było zastosowanie taborów warownych. Wykorzystanie przez hetmana TARNOWSKIEGO warownego taboru w bitwie pod OBER-TYNEM w 1531 r. należy do dzieł staropolskiej sztuki wojennej.^{x/}

Dzięki zastosowaniu taboru zrealizowano bezbłędnie zasadę ekonomii sił. W tym przypadku świadome wejście w pętlę osaczenia przeważających sił wroga, w przeświadczeniu, że uda się tę pętlę przerwać uderzeniem skupionej siły zostało uwieńczone pełnym powodzeniem.

W wojnie z Turcją w 1621 r. ujawniła się inna koncepcja staczania bitew obronnych w wypadku dużej przewagi nieprzyjaciela. Polegała ona na utrzymaniu pozycji, której przeciwnik nie mógł ominąć.

J.K.CHODKIEWICZ wykorzystał do obrony jedyną możliwą przeprawę dla dział i taborów na DNIESTRZE pod CHOCIMIEM na osi marszu wojsk tureckich. Turcy atakowali polskie szanse bezskutecznie od 2 września do 9 października 1621 r. i w końcu zawarli rozejm.^{xx/}

W bitwie tej zwraca uwagę zastosowanie po raz pierwszy w Polsce elementów tzw. holenderskiego systemu fortyfikacji polowej. Umiejętność szybkiego okopywania się stopniowo zastępowała mniej przydatny już tabor.

^{x/} -----
M.Kukiel "Zarys historii wojskowości w Polsce", wyd.LONDYN 1949r
s.38-42.

^{xx/} "Zarys dziejów wojskowości" t.I s.429 /oprac.zbiorowe/, Warszawa
1965-1966 r.

Innym przykładem skutecznej obrony niewielkich sił na ograniczonej powierzchni jest walka pod DUBIENKĄ, stoczona 18 lipca 1792 r. Tadeusz KOŚCIUSZKO otrzymawszy zadanie obrony 12-kilometrowego odcinka BUGU, nie zastosował systemu kordonowego, lecz skoncentrował swoją dywizję /ok.6000 ludzi i 24 działa/ na silnej 3-kilometrowej pozycji przystosowanej do obrony okrężnej. W zaciętym boju, w znacznym oddaleniu sił polskich sił głównych, przez pięć godzin zdołał skutecznie zatrzymać pięciokrotnie liczniejsze siły rosyjskie, a następnie wyjść z walki w sposób uporządkowany.^{x/}

Powyższe przykłady wskazują jak doskonaliła się taktyka walki okrężnej. Przełamanie obrony i pełne zniszczenie okrążonych sił, pomimo znacznej przewagi ilościowej nacierającego, nie zawsze przynosiło rezultaty. Natomiast zawsze wymagało ogromnego wysiłku i pochłaniało wiele czasu tak niezbędnego w działaniach zaczepnych.

Podczas I wojny światowej, ze względu na brak środków przełamania i silnych ruchliwych wojsk, nie dokonywano okrążania większych zgrupowań, chociaż rozwój sztuki wojennej w porównaniu z przeszłością był duży. Pojawienie się jednak w końcowym okresie wojny czołgów i samolotów zwiastował już erę zmasowanego użycia broni pancernej jako środka przełamania obrony i powstanie frontu powietrznego, a więc walki w trzecim wymiarze.

W okresie międzywojennym radziecka myśl wojskowa uwzględniała rozwój nowych środków walki w określaniu charakteru przyszłych działań wojennych. Ogromną rolę w tej dziedzinie odegrały prace M.FRUNZEGO, M.TUCHACZEWSKIEGO i S.SAPOSZNIKOWA w opracowaniu teorii głębokiej operacji, w której dużo miejsca poświęcono zagadnieniom okrążania i niszczenia dużych zgrupowań przeciwnika.

^{x/} -----
"Zarys dziejów wojskowości polskiej do 1864 r." t.II, s.240.

*przykład
nie ma
• Sygn.*

Również niemiecki sztab generalny opracowując zasady prowadzenia przyszłej wojny przyjął za jej podstawę koncepcję blitzkriegu, oznaczającego pobicie przeciwnika za pomocą szeregu błyskawicznych uderzeń przełamujących umożliwiających realizację niszczących operacji okrążających.

Druga wojna światowa stała się wielką areną realizacji istniejących i rodzących się koncepcji prowadzenia operacji. W latach 1939-1942 Niemcy w wojnie przeciwko Polsce, Francji i Związkowi Radzieckiemu przeprowadzili szereg operacji okrążających. Jednak dopiero z chwilą powstania odpowiednich warunków, zaplanowane i zrealizowane operacje przez Radziecki Sztab Generalny odegrały decydującą rolę w osiągnięciu zwycięstwa w wojnie.

Początkowe sukcesy niemieckie w przeprowadzonych operacjach okrążających wynikały głównie z zaskoczenia oraz przestarzałej doktryny obronnej zaatakowanych państw. Mimo to jednak skuteczne działania okrążonych sił powodowały, że strona nacierająca nie osiągała takich jak zakładano celów, lub okupywała je ogromnym nakładem sił i środków. Bitwa nad BZURĄ wiązała w ciągu 10 dni ponad 50% niemieckich sił lotniczych oraz 20 dywizji /w tym sześć szybkich/ ze składu trzech armii, tj. około 30% wojsk pieszych i ponad 40% związków szybkich wspartych 800 czołgami.

Tylko brak scentralizowanego dowodzenia i współdziałania z wojskami walczącymi na zewnątrz /m.i. w obszarze WARSZAWY/, niska zdolność manewrowa wojsk zamkniętych w kotle oraz zużycie amunicji spowodowały, że z dwóch armii polskich wyszły z okrążenia tylko jednostki 15 i 25 DP oraz grupa operacyjna kawalerii gen.ABRACHAMA^{x/}

^{x/} -----
Wg raportu stanu z 26 września /CAW, akto Armii "Warszawa", II/3/
5 łącznie z okrążenia przebiły się siły liczące: 806 oficerów,
19243 szeregowców, 4324 konie, 35 dział, 37 armat ppanc, 108 ckm.

W kampanii francuskiej w 1940 r. armii niemieckiej nie udało się całkowite zniszczenie zgrupowania wojsk brytyjskich i francuskich pod DUNKIERKĄ pomimo całkowitego odcięcia komunikacji lądowych. Lotnictwo niemieckie nie było w stanie zamknąć pierścienia okrążenia od strony morza, co pozwoliło Brytyjczykom na ewakuację /wprawdzie bez sprzętu i uzbrojenia/ 365 tysięcy ludzi.^{x/}

W 1941 roku okrążone wojska radzieckie w rejonie: BIAŁEGOSTOKU i MINSKA stawiały nieoczekiwany dla Niemców opór, który doprowadził do rozdziału się Grupy Armii ŚRODEK. Bitwa w kotle trwała do 8 lipca i wiązała około 30 dywizji niemieckich. Całkowite oczyszczenie terenu trwało prawie miesiąc. Odcięte jednostki radzieckie wykazywały duży hart i wytrwałość, walcząc do pełnego wyczerpania zapasów. Źródła niemieckie podkreślają zręczność działania okrążonych oddziałów przenikających przez zwarte fronty okrążenia oraz ich umiejętność zbierania się po wyjściu z niego. Dzięki takiej taktyce, wielu jednostkom radzieckim udało się połączyć z siłami głównymi walczącymi poza okrążeniem.

Jeszcze lepsze rezultaty osiągnięto pod BRIAŃSKIEM, gdzie okrążone zgrupowanie radzieckie umiejętnie dowodzone w sposób zorganizowany przebiło się z okrążenia.

Późniejsze działania okrążające planowane przez niemiecki sztab generalny nie udawały się, ponieważ dowództwo radzieckie w pełni rozwiązało problem ruchliwości operacyjnej i stworzyło wa-

^{x/} - - - - -
Niektóre źródła niemieckie /HAIDER, RUNDSTEDT/ podają, że na rozkaz HITLERA został wstrzymany ruch niemieckich wojsk pancernych na DUNKIERKĘ, co było niewiarygodnym błędem. Źródła radzieckie /por. Historia Sztuki Wojennej s.31/ tłumaczą powyższy rozkaz HITLERA względami politycznymi. W. MARLIMONT /w Kwaterze Głównej Hitlera, Warszawa 1965 r. s.87 cyt.wg W. BIEGAŃSKI, Finał Dziwnej Wojny s.295/ podaje, że HITLERowi chodziło o przesunięcie eszów do drugiej fazy kampanii; wychodzono z założenia, że likwidacji okrążonych pod DUNKIERKĄ wojsk może dokonać samo lotnictwo.

runki do prowadzenia zdecydowanych działań, rozpoczynając w listopadzie 1942 serię wielkich zwycięstw operacją okrążającą pod STALINGRADEM. Znamiennym jednak jest, że doświadczenia uwiecznione świetnym zwycięstwem w operacji stalingradzkiej, skłoniły jednak dowództwo radzieckie do rewizji niektórych zasad prowadzenia działań okrążających. Nie przyniosła ona bowiem optymalnych wyników ponieważ:^{x/}

- trwała zbyt długo tj. 62 dni;
- okrążone 22 dywizje niemieckie wiązały siedem armii radzieckich /około 40 dywizji/;
- związanie tak licznych sił umożliwiło Niemcom stworzenie zgrupowania "HOTH", którego uderzenie w celu deblokacji opóźniło początek ofensywy radzieckiej na kierunku ROSTOWA;
- przerwa w działaniach zaczepnych umożliwiła przeciwnikowi odtworzenie linii frontu na rubieży rzek CZYR i DON.

W miarę narastania radzieckich działań zaczepnych, Niemcy stosowali swoiste formy walki w okrążeniu opierając ją głównie o rejony zurbanizowane /ŚLĄSK, POZNAŃ, WROCŁAW, KOŁOBRZEG/.

Walka okrążonych w miastach garnizonów niemieckich stała się regułą i traktowana była przez OKW jako czynnik o znaczeniu operacyjnym, toteż w wielu przypadkach wiązała ona na tyłach znaczne siły radzieckie i opóźniała tempo ich natarcia.

Charakterystycznym przykładem jest walka okrążonych wojsk niemieckich w PILE w lutym 1945 roku.

Garnizon PILE był jednym z głównych niemieckich węzłów oporu w obszarze południowego POMORZA, mającym związać w długotrwałych walkach znaczne siły radzieckie, wykrwawić je i odciągnąć od udziału w działaniach na kierunku berlińskim. Okrążony został w dniu

^{x/}-----
W. Iwanowski - "Operacje okrążające w drugiej wojnie światowej"
Warszawa 1973 r. s. 327.

1 lutego przez wojska 61A gen.płk P.BIEŁOWA i część sił 2APanc Gw.gen.płk BOGDANOWA. Od 4 lutego przyjęła ten odcinek frontu 47A, której dowódca dla opanowania PIŁY utworzył specjalną grupę operacyjną pod dowództwem gen.mjr.J.KUZMINA. Grupa ta prowadziła ciężkie i długotrwałe walki z okrażonym w mieście silnym przeciwnikiem. W celu szybkiego zdobycia PIŁY dowództwo 1 FRONTU BIAŁORUSKIEGO poleciło nie stawiać Niemcom przeszkód w wyjściu z okrażonego miasta. Wykorzystując tę szansę oddziały niemieckie broniące PIŁY dokonały reorganizacji i dwoma zgrupowaniami dokonały wyjścia z miasta w dwóch kierunkach. Zostały one jednak w lasach na północ od PIŁY ponownie okrażone i rozbite. Ostatnie grupy hitlerowców ukrywające się w lasach zostały zlikwidowane 18 lutego 1945 roku.^{x/}

Badania problematyki walki wojsk w okrażeniu na tle działań okrażających prowadzonych szczególnie podczas II wojny światowej pozwalają uogólnić następujące wnioski:

- w warunkach wojny manewrowej walka wojsk w izolacji od sił głównych jest zjawiskiem częstym;
- pomimo wymuszonego charakteru skuteczna walka w okrażeniu posiada duże znaczenie dla szczebla nadrzędnego, ponieważ wiąże znaczne siły przeciwnika, rozdziela jego ugrupowanie, utrudnia manewr odwodów i dowóz zaopatrzenia, a przez to stwarza siłom własnym korzystniejsze warunki wygrania czasu i przejścia do działań zaczepnych;
- duże znaczenie dla okrażonych wojsk ma wsparcie lotnicze oraz osłona i zaopatrywanie z powietrza, co wpływa decydująco na długotrwałość ich walki i możliwości zorganizowanego wyjścia z okrażenia;

^{x/} -----
DOLATA, T.JURGA "Walki zbrojne na ziemiach polskich 1939-1945r."
wyd.MON 1977 s.381.

- nawet w nie sprzyjających okolicznościach i przy braku pomocy z zewnątrz, udawało się okrążonym jednostkom wyjść z okrążenia, głównie dzięki umiejętnemu dowodzeniu i stosowaniu właściwych sposobów walki;
- umiejętność prowadzenia walki w okrążeniu wymaga specjalnego przygotowania i szkolenia sztabów oraz wojsk. Doświadczenia pierwszych dwóch lat wojny zmusiły dowództwo radzieckie do zwrócenia uwagi na ten problem. Między innymi w 1943 roku wydany został projekt regulaminu służby polowej, który szeroko omawiał taktykę walki w okrążeniu;
- najistotniejszym czynnikiem obrony okrężnej jest morale wojsk, stanowiące o woli i sile ich oporu.

1. Analiza warunków i możliwości zaistnienia okrążenia

W literaturze możemy znaleźć szereg określeń pojęcia "okrążenie wojsk" oraz warunków w jakich ono występuje. Dla zobrazowania problemu przytoczę kilka z nich, np.:

- Słownik Terminów Wojskowych wyd. MON ZSRR-1966 r. str. 279

"okrążenie - izolacja wojsk /części/ od sąsiednich i z tyłu rozmieszczonych sił głównych. Osiąga się poprzez obejście skrzydeł i wyjście na tyły danego zgrupowania wojsk oraz szybkie natarcie na liniach wewnętrznych".

- Mała Encyklopedia Wojskowa. Wyd. MON Warszawa str. 506

"okrążenie, odcięcie i odizolowanie części sił w celu ich likwidacji; osiąga się je zwykle przez natarcie wojsk na kierunkach zbieżnych, które w warunkach współczesnych może być połączone z działaniem desantu powietrznego, a na kierunku morskim - morskimi".

- Taktyka Ogólna - podręcznik wyd. MON-1968 r. str. 329

"okrażenie pododdziałów, oddziałów i związków taktycznych następuje wówczas, gdy przeważające siły nieprzyjaciela w wyniku natarcia wyszły na ich skrzydła i tyły oraz opanowały wszystkie drogi".

- Gen.mjr dr E.A. BRATKIN - Okrażenie Wysokomanewrowych Zgrupowań Przeciwnika - Wojennaja Myśl nr 11 1975 r. str. 57

"okrażenie, to izolacja części sił przeciwnika przez nacierające wojsk od jego pozostałych sił, w wyniku czego okrażone zgrupowanie pozbawione jest możliwości odejścia lub wykonania manewru. Celem okrażenia we wszystkich wypadkach, jest zniszczenie lub wzięcie do niewoli żywej siły i zdobycie jego techniki".

Dokonując analizy badanych definicji /określeń/, początkowo można sądzić, że generalnie nie ma między nimi większych różnic. Przy szczegółowym jednak badaniu budzą one szereg niejasności oraz wskazują na konieczność nowej interpretacji, uwzględniającej przyszłe warunki pola walki. Otóż w klasycznym okrażeniu można wyodrębnić następujące jego cechy:

- A. Wymuszony charakter.
- B. Brak przewagi materialnej.
- C. Ciągła walka o zachowanie zdolności manewrowych.
- D. Istnienie wewnętrznego i zewnętrznego pierścienia /frontu/ okrażenia.
- E. Izolacja powietrzna.

Ad.A. Okrażenie jest następstwem niepomyślnego przebiegu walki na skrzydłach, której dalszemu niekorzystnemu rozwojowi nie można w danej sytuacji zapobiec. W takich warunkach oddziały, związki

taktyczne, którym grozi wyjście nieprzyjaciela na tyły ugrupowania bojowego, mogą wykorzystać szansę zorganizowanego wycofania się, a gdy stanie się to niemożliwe lub niecelowe zmuszone są walczyć w okrążeniu. Sytuacja zmuszająca do walki w okrążeniu jest udziałem słabszego w danym miejscu i czasie, a więc jest działaniem wymuszonym. Z jej istoty wynika, że jest ona formą działań obronnych i z tej racji, tak jak obrona w ogóle ma z zasady charakter wymuszony.

Nie oznacza to jednak, że walka w okrążeniu nie może być jednocześnie działaniem zamierzonym. Z okresu drugiej wojny światowej znane są liczne przypadki, kiedy zawczasu decydowano się na długotrwałą obronę w okrążeniu ważnych rejonów lub obiektów /przeważnie miast/, pomimo możliwości wyprowadzenia wojsk przed ich całkowitym okrążeniem lub nawet w toku jego trwania. Pozostawienie oddziałów, związków taktycznych na tyłach wroga, jakkolwiek ryzykowne, może w perspektywie przyszłych działań służyć naderzędnego przynieść duże korzyści taktyczne, lub nawet operacyjne. Dlatego też w warunkach manewrowego charakteru przyszłych działań decyzje tego rodzaju mogą być zjawiskiem częstym.

Ad.B. Badania wskazują, że podczas II wojny światowej siły okrążające zazwyczaj przewyższały liczebnie, średnio 1,5-2,5 krotnie, wojska okrążonego zgrupowania. Nawet przewaga ogniowa i swoboda działań nacierającego nie wpływały w znaczniejszy sposób na konieczność wydzielania znacznych sił dla okrążenia, a zwłaszcza likwidacji odciętych wojsk przeciwnika. Przy czym ilość zaangażowanych sił i środków była tym większa, im krótszy był czas przewidywany na zniszczenie zamkniętych w kotłach wojsk.

W przyszłości zależności te, zarówno w warunkach działań konwencjonalnych jak i z użyciem broni masowego rażenia mogą ulec przewartościowaniu. Przewaga w broni jądrowej i lotnictwie spowodować może tak silne obezwładnienie okrążonych wojsk, że dla ich blokady i późniejszego zniszczenia mogą wystarczyć stosunkowo

niewielkie siły. Strona okrążająca może rozpocząć niszczenie bro-
niących się oddziałów i związków taktycznych przed lub jednocześ-
nie z zamykaniem wokół nich pierścienia okrążenia będącego niekie-
dy tylko przecięciem dróg odwrotu. Wzrastać więc będzie wyraźnie
znaczenie przewagi nie w ludziach, lecz w środkach rażenia. Przy
współczesnych możliwościach samolotów i śmigłowców dużą rolę w
rozbięciu okrążonych zgrupowań wojsk będzie spełniać lotnictwo.
Do odcinania pododdziałów, oddziałów od sił głównych, nieprzyja-
ciel może szeroko stosować środki powierzchniowego minowania typu:
"PANDORA", "MEDUZA", "SMOCZE NASIENIE" itp. W celu ekonomii sił,
dla zamknięcia wewnętrznego pierścienia okrążenia mogą być wyko-
rzystywane różnego rodzaju trudne do usunięcia miny, przy czym
nie można wykluczyć stosowania min jądrowych o ładunkach małej
mocy.^{x/}

Badania pozwalają prognozować, że również w przyszłości
okrążone wojska mogą prowadzić walkę w warunkach ogólnej przewagi
nieprzyjaciela, jednak stosunek ilościowy w ludziach będzie w niej
odgrywał mniejszą rolę niż w czasach ostatniej wojny światowej.
Ad.C. Dokonywane przez wojska niemieckie w latach 1939-1942 liczne
okrążenia były możliwe między innymi dlatego, ponieważ pancerne,
zmechanizowane i zmotoryzowane ich jednostki przewyższały pod
względem manewrowości, w większości piesze lub konne oddziały i
związki taktyczne armii polskiej, francuskiej i radzieckiej.
W wypadku względnie równej manewrowości wojsk okrążenia nie udawały
się, czego przykładem mogą być działania 10 Brygady Pancerno-Moto-
rowej dowodzonej przez płk. MACZKA we wrześniu 1939 roku. Umiejętne
działania opóźniające prowadzone przez brygadę, skutecznie powstrzy-
mywały na znacznej przestrzeni przeważające siły niemieckie, którym
pomimo posiadania także przewagi w powietrzu nie udało się okrą-
żyć tej ruchliwej jednostki.

^{x/} - - - - -
Kola wojskowe RFN domagają się, aby miny jądrowe o mocy ładunku
do 1 KT traktowane były jako ładunki konwencjonalne o zwiększo-
nej sile wybuchu. płk dr T. Wójcik - rozprawa doktorska. Wyd. ASG
1975 r. nr bibl. 0119 str. 30.

Pełna motoryzacja współczesnych armii rozwiązała problem ruchliwości taktycznej i operacyjnej wojsk oraz praktycznie wyrównała pod tym względem możliwości strony nacierającej i broniącej się. W warunkach tych, dużego znaczenia nabiera szybkie tworzenie przewagi na wybranych kierunkach, ruchliwość powietrzna, a zwłaszcza szerokie użycie najszybszego rodzaju wojsk tj. wojsk powietrznodesantowych. Osiągnięcie rezultatów każdego rodzaju działań będzie więc uzależnione od wyników walki o przewagę w manewrze, w której główną rolę odegra broń masowego rażenia.^{x/}

Trzeba obiektywnie stwierdzić, że broń jądrowa stwarza większe możliwości wojskom okrażającym niż okrażanym. Wynika to chociażby z faktu, że okrażone wojska walczą w ograniczonym rejonie i z tego względu, mają mniejsze możliwości manewrowania, a w związku z tym stanowią łatwiejszy cel dla uderzeń jądrowych oraz lotniczych. Jednakże możliwości wykorzystania przez wojska nacierające tych środków nie są aż tak wielkie, aby w ogóle wykluczały realność prowadzenia działań w okrażeniu. Walka może być w dalszym ciągu skuteczna, chociaż staje się coraz bardziej skomplikowana i wymagająca napięcia wszystkich sił i umiejętności.

Przede wszystkim wojska, które znalazły się w okrażeniu, nie mogą stracić całkowicie możliwości ruchu i dopuścić do dłuższej stabilizacji położenia. Unieruchomienie wojsk w jednym miejscu może być bardzo groźne w skutkach, ponieważ umożliwi nieprzyjacielowi dokładne rozpoznanie ugrupowania okrażonych sił oraz przygotowanie i wykonanie uderzeń broni masowego rażenia, lotnictwa

^{x/} - - - - -
"Wzrost roli manewru, który stał się niezbędnym warunkiem pomyślnego prowadzenia działań bojowych - to jedna z najbardziej istotnych zmian, które zaszły w ostatnich latach w charakterze współczesnej walki ogólnowojskowej" - J.Z. NOWIKOW, F.D. SWIERDECI
"Manewr w walce ogólnowojskowej" - wyd. MON 1969 r. s.25

a także pozwoli na swobodę działań wojskom, które dokonały okrążenia. Dlatego też wojska okrążone powinny działać szczególnie aktywnie, nie dopuszczając do powstawania zwartego pierścienia okrążenia i stale walczyć o jak najlepsze warunki współdziałania z siłami głównymi, aby następnie przebiec się do nich. Drugie rzuty, odwody, artyleria i inne elementy okrążonych oddziałów i związków taktycznych powinny często i szybko manewrować wewnątrz rejonu w celu skupienia sił dla stwarzania przewagi, a następnie rozśrodkować się po wykonaniu zadania. Obszar obrony okrężnej powinien zapewnić możliwość stosowania różnorodnego manewru zarówno ogniem, jak i siłami i środkami, a także stwarzać warunki bezpiecznego rozśrodkowania wojsk.

Powyższe rozważania wskazują na znaczenie zdolności manewrowej dla okrążonych wojsk. Utrata jej, to oddanie pełnej inicjatywy przeciwnikowi, co może być równoznaczne z przekreśleniem wszelkich szans obrony. Ważną, a niekiedy główną rolę w walce o swobodę manewru okrążonych wojsk, odgrywa pomoc szczebla nadrzędnego.

Ad.D. Podczas badań spotykałem się z poglądem, że w przyszłej wojnie nie będzie potrzeby tworzenia wokół okrążonych zgrupowań zewnętrznego, a zwłaszcza wewnętrznego frontu okrążenia. Pojęcie tzw. "podwójnego okrążenia", polegające na wcześniejszym i planowym podziale przez nacierającego sił i środków dla tworzenia tzw. frontu zewnętrznego i wewnętrznego powstało w czasie drugiej wojny światowej. Przy czym ilość sił zaangażowanych na froncie wewnętrznym systematycznie zmniejszała się.

Nie ulega wątpliwości, że na przyszłym polu walki okrążone zgrupowania będą bardziej ruchliwe i groźne, a więc trudno liczyć na bezkarne ich "buszowanie" w głębi ugrupowania przeciwnika. Krytyczne podejście do doświadczeń i analiza nowych możliwości wojsk prowadzą do wniosku, że również w przyszłości będzie występ-

poważ wewnętrznego i zewnętrznego frontu okrążenia, lecz może posiadać inny charakter.^x

Wewnętrzny front okrążenia mogą tworzyć nie tylko siły okrążającego nieprzyjaciela lecz również środki użyte przez niego dla zamknięcia w określonym rejonie walczącego na tyłach zgrupowania. Środki izolacji okrążonych zgrupowań mogą być wykorzystane w postaci rubieży /odcinków/ zapór minowych, zarówno konwencjonalnych jak i jądrowych, stref zniszczeń i skażeń promieniotwórczych, lub barier ogniowych. Początkowo front wewnętrzny może nie mieć charakteru ciągłego i stanowić jedynie przecięcie komunikacji okrążonych wojsk. W miarę upływu czasu będzie on coraz szczelniejszy oraz silniejszy, zdolny do spełnienia kolejnego zadania tj. likwidacji okrążonych wojsk.

Zewnętrzny front okrążenia tworzą wojska prowadzące aktywne działania na zasadniczych kierunkach natarcia. Głównie ich zadanie polega na rozwijaniu natarcia i izolowaniu okrążonego poprzednio zgrupowania od wszelkiej pomocy z zewnątrz.

Ad.E. Izolacja okrążonych wojsk nie ogranicza się do działalności wojsk lądowych nieprzyjaciela na wewnętrznym i zewnętrznym froncie okrążenia. Musi ona w przyszłości być widziana również "w trzecim wymiarze", jako integralna część okrążenia, stanowiąca o jego szczelności.^{xx}

Wzrost roli lotnictwa i jego wielozadaniowy charakter; coraz szersze stosowanie śmigłowców - nie tylko jako środka transportu, rozpoznania, łączności, lecz także jako środka uderzenia ogniowego /śmigłowce szturmowe/ - powoduje, że

^{x/} -----
Przegląd Informacyjny ASG - 1976 nr 2 str.104 art. Gen.mjr
Z.A. Bratkina.

^{xx/} W.Iwanowski - "Operacje okrążające w II Wojnie Światowej"
wyd.MON-1973 r. str.361.

współczesną walkę musimy widzieć jako wielowymiarową.

Dalszy rozwój lotnictwa będzie zwiększał możliwość manewru pionowego i okrążania wojsk również "w trzecim wymiarze". Pojęcie okrążenia pionowego staje się więc w pełni realne.

Zmienia to pogląd na warunki w jakich walczyć będą w przyszłości atakowane z lądu i powietrza okrążone zgrupowania wojsk. Środki napadu powietrznego mogą w ciągu bardzo krótkiego czasu dokonać koncentracji i uderzenia na okrążone wojska oraz przesądzić o ich dalszej walce.

Z drugiej jednak strony własne lotnictwo oraz śmigłowce szturmowe mogą skutecznie wspierać i osłaniać okrążone i wychodzące z okrążenia zgrupowania. Powstały również, w porównaniu z okresem drugiej wojny światowej, znacznie większe możliwości zaopatrywania okrążonych wojsk w środki materiałowe, sprzęt bojowy, a także przerzutu ludzi.

Uogólniając, można stwierdzić, że w przyszłości okrążone wojska będą zmuszone jednocześnie prowadzić walkę z przeważającymi siłami okrążającego przeciwnika na lądzie oraz z jego środkami napadu powietrznego i izolacji powietrznej. Walka o przełamanie tej izolacji jest warunkiem manewru, zdolności uderzenia i oporu oraz stanowi o utrzymaniu więzi powietrznej z siłami walczącymi poza okrążeniem. Od skutecznego przeciwdziałania przeciwnikowi powietrznemu zależy wsparcie i zaopatrywanie okrążonych wojsk z zewnątrz, a więc szansa skutecznej walki w okrążeniu i zorganizowanego wyjścia z niego.

Główny jednak ciężar tej walki musi przejąć nadrzędny związek operacyjny prowadzący działania poza okrążeniem.

Rozpatrywane wyżej cechy okrążenia i walki w okrążeniu występują w pełnej klasycznej postaci dopiero w skali operacyjnej.

Teoretycznie można więc określić, że:

przez pojęcie okrążenia rozumie się całkowitą izolację /odcięcie/ określonego zgrupowania wojsk od jego pozostałych sił przez zamknięcie naziemnych, morskich i powietrznych dróg odwrotu oraz uniemożliwienie przeciwdziałania z zewnątrz dla odblokowania okrążonych sił.

W latach 1939 - 1945 w praktyce nie zawsze udawało się dokonać tak "hermetycznej" izolacji okrążonych wojsk.

W skali taktycznej, sformułowane właściwości okrążenia będą występowały w stosownej do szczebla skali i w zależności od konkretnych warunków, cechować je może duża różnorodność.

Zawsze jednak okrążenie będzie następstwem niepomysłnego przebiegu walki na skrzydłach pododdziałów, oddziałów lub związków taktycznych, względnie w pasach /rejonach/ działań ich sąsiadów. Następuje ono wówczas, gdy przeważające siły nieprzyjaciela znajdują się na skrzydłach i tyłach naszych wojsk oraz opanują wszystkie drogi i taktycznie ważne punkty, paraliżując w ten sposób swobodę ich manewru.

W przyszłości coraz większą rolę w okrążeniu wojsk będą odgrywały desanty powietrzne. Dla szybkiego ograniczenia swobody manewru, a zwłaszcza przecięcia dróg odejścia okrążanych wojsk, nieprzyjaciel może szeroko stosować środki powierzchniowego minowania np. przy pomocy 110 mm wyrzutni raketowych typu Wegman /Lars/.^x

x/ -----
Według danych zawartych w "Soldaten und Technik" nr 5/74r. Bateria 110 mm wyrzutni raketowych /8 wyrzutni po 36 prowadnic/ może jedną salwą przy użyciu min typu: "PANDORA" - zaminować powierzchnię o wymiarach szer.2400-2500 m, głęb.300-400m. Jeden zasobnik posiada 8 min ppane. Salwa 8 wyrzutni /po 36 prowadnic razy 8 min/ wynosi 2304 miny pokrywających powierzchnię około 50 ha. "MEDUZA" - zaminować odcinek terenu o szerokości do 2400 m. Jeden zasobnik zawiera 5 min kumulacyjnych. Salwa baterii wynosi 1440min. "LITFAS" - jedną salwą baterii pokryć ok.50 ha powierzchni 7200 minami do rażenia celów lekko opancerzonych. "SMOCZE NASIENIE" - razić siłę żywą i środki lekko opancerzone na znacznej szerokości. Jedna głowica /zasobnik/ zawiera 54 miny.

godk
nie - h
ne.

Okrażenie wojsk może mieć miejsce zarówno w natarciu jak i w obronie.

W natarciu okrażenie może nastąpić wówczas, gdy nieprzyjaciel silnym kontratakem lub przeciwuderzeniem odetnie i izoluje w określonym rejonie część sił nacierających wojsk pozbawiając ich swobody ruchu. W takiej sytuacji znalazł się 11 pp 4 DP, który o 9.00 5.2.1945 r. siłami dwóch batalionów przełamał obronę nieprzyjaciela na pñn. od jez. DOBRE. Mając powodzenie dowódca pułku nie potęgował uderzenia pierwszego rzutu, pozostawiając do 10.00 artylerię, moździerze i odwody na podstawach wyjściowych. O 11.00 nieprzyjaciel wykonał kontratak, odzyskał przedni straj w miejscu wyłomu i odciął pierwszy rzut pułku walczący już o DOBRZYCĘ. W tej sytuacji główne siły 11 pułku znalazły się w okrażeniu. W celu wznowienia natarcia i deblokacji 11 pp dowódca 4 DZ wprowadził do walki na ten sam odcinek drugie rzuty 11 i 12pp. Z braku właściwego zabezpieczenia atak rozpoczęty o 12.00 skończył się niepowodzeniem i stratami. Wówczas dowódca dywizji o 18.00 wprowadza do walki 10pp - drugi rzut 4 DZ, który po 15 minutowej nawale ogniowej dokonał powtórnego wyłomu na odcinku 1,5 km. Dopiero o 5.00 dnia następnego udało się połączyć siłom głównym dywizji z walczącym w okrażeniu 11 pp.^{x/}

W natarciu mogą być zmuszone do czasowej obrony w okrażeniu desanty taktyczne i oddziały wydzielone podczas walki o utrzymanie opanowanych obiektów /rejonów/, w sytuacji znacznego opóźnienia przez nieprzyjaciela podejścia sił głównych dywizji /armii/. Przykładem szczególnej sytuacji może być działanie Pierwszej Polskiej Dywizji Pancерnej dowodzonej przez gen. MACZKA podczas zamykania silnego zgrupowania niemieckiego w NORMANDII w 1944 roku.

^{x/} -----
Jan Śliwiński "Taktyka 4 Dywizji w minionej wojnie" wyd. MON 1965 r. str. 115.

Walcząc w oderwaniu od sił głównych spełniała ona rolę słynnego "koraka" zamykając ostatecznie jedyne drogi odejścia wojsk niemieckich.

Dywizja rozdzielona na dwa zgrupowania walczące w rejonie CHAMBOIS oraz na wzgórzu zw. "MACZUGA" znalazła się pod podwójnym naciskiem - trzy dywizje niemieckie usiłowały od zachodu przebić się przez pozycje polskie na wschód, a równocześnie trzy inne uderzały ze wschodu usiłując deblokować okrążone siły. Zgrupowania dywizji walcząc w izolacji od sił głównych i armii kanadyjskiej odpierały ataki dwóch niemieckich korpusów SS w ciągu 6 dni.^x Dopiero w godzinach popołudniowych 21 sierpnia dotarła do dywizji z odsieczą 4 kanadyjska dywizja pancerna.^{xx}

W natarciu z forsowaniem przeszkody wodnej okrążenie może nastąpić w warunkach, gdy nieprzyjacielowi udało się silnymi kontratakami odciąć od przepraw znajdujący się na przyczółku oddział i jednocześnie uniemożliwić dopływ kolejnych sił dywizji na przeciwległy brzeg. W boju spotkaniowym okrążenie może być następstwem niepomyślnego przebiegu walki, gdy nieprzyjacielowi uda się przejąć inicjatywę i w wyniku osiągniętej przewagi obejść skrzydła i tyły oddziału, lub związku taktycznego.

Okrażenie może mieć jednak najczęściej miejsce w działaniach obronnych, gdy nieprzyjacielowi uda się włamać na kilku kierunkach w głąb obrony i odizolować pułk, dywizję, lub część ich wojsk od głównych sił szczebla nadrzędnego. Wówczas to okrążone siły powinny uparczywie utrzymywać bronione punkty oporu /rejon obrony/, wiązać walką jak najwięcej sił przeciwnika, aby

^{x/} -----
"Z dziejów Wojny Wyzwoleńczej Narodu Polskiego 1939-1945"
wyd.MON, 1960 r. s.243.

^{xx/} W.Dec. "Narwik i Falaise" wyd.MON, 1958 r. s.296.

stworzyć odwodom przełożonego dogodne warunki do wykonania kontrataku lub przeciwuderzenia. Tak właśnie walczył w okrążeniu 1 bp 99pp we wrześniu 1943 roku. Będąc w pełnym ukończeniu batalion w ramach obrony pułku bronił rejonu o szerokości 6 km i głębokości 2,5 km. W rejonie obrony lbp zajmowała stanowiska ogniowe bateria 120mm moździerzy oraz był ześrodkowany odwód dowódcy pułku.

Około 9.00 10.9 nieprzyjaciel przeszedł do natarcia, w wyniku którego do końca dnia zdołał rozciąć ugrupowanie bojowe pułku i okrążyć lbp wraz z działającym na jego kierunku odwodem pułku. Dowódca batalionu przejął dowodzenie całością okrążonych sił i po ich przegrupowaniu przez trzy doby skutecznie odpierał silne uderzenia nieprzyjaciela. Pod koniec trzeciego dnia walki na kierunku sąsiedniego pułku wykonywany był kontratak odwodem wyższego szczebla. Batalion wykorzystując sukces kontrataku przeszedł do natarcia, przerwał pierścień okrążenia i połączył się z wojskami własnymi.^{x/}

Prawdopodobieństwo częstszego występowania przypadków okrążania wojsk w obronie wynika głównie z przewagi ogólnej nieprzyjaciela i swobody wyboru przez niego kierunków uderzeń, przy czym szerokie stosowanie desantów powietrznych, kawalerii powietrznej i środków minowania powierzchniowego ułatwia szybsze zamknięcie pierścienia okrążenia.

Przyjmowana obecnie struktura pasów i rejonów obrony, zakładająca odstępy i luki ze względu na konieczność rozśrodkowania może ułatwić nieprzyjacielowi wykonywanie manewru w celu obejścia i okrążenia.

^{x/} -----
płk G. Dmitriew "Walka batalionu w okrążeniu". Wojennyj Wiestnik nr 11/1970 r. s.24.

Okrażenie może nastąpić również podczas wycofywania się wojsk, gdy tempo ich odejścia będzie niższe od tempa natarcia lub pościgu nieprzyjaciela. W okrażeniu mogą znaleźć się wówczas zarówno ariergardy, jak i pododdziały /oddziały/ wchodzące w skład sił głównych wycofującego się zgrupowania.

We wszystkich przypadkach, celem działań nieprzyjaciela będzie głównie rozcięcie ugrupowania naszych wojsk, opanowanie dróg manewru oraz zmuszenie ich do walki w terenie trudnym do prowadzenia działań bojowych.

Jeżeli okrażenie nastąpi podczas prowadzenia działań obronnych, to walkę izolowanych wojsk ułatwia znajomość terenu oraz przygotowanie zawczasu na większości kierunków systemu ognia, zapór inżynieryjnych i innych umocnień. Z drugiej jednak strony okrażone wojska mogą często posiadać ograniczone możliwości bojowe z powodu poniesionych strat lub nie dość wystarczającej ilości środków materiałowych.

Należy też odróżnić okrażenie rzeczywiste od pozornego, które często może występować w działaniach bojowych. Na przykład nie ma okrażenia, gdy w rezultacie głębokiego włamania pułk /dywizja/ z powodzeniem rozwija natarcie pomimo oderwania się od sił głównych szczebla nadrzędnego, chociaż na jego tyłach bronią się lub wycofują pododdziały nieprzyjaciela, lub gdy w obronie na jego skrzydła i tyły przedostały się nieznaczne siły nieprzyjaciela nie ograniczające jednak swobody działań.^{x/}

W powyższym przypadku oddziały /związki taktyczne/, nie dopuszczając do okrażenia, powinny nadal konsekwentnie wykonywać swoje zadanie.

Pułk /dywizja/ może w okrażeniu prowadzić walkę w składzie szczebla nadrzędnego lub samodzielnie. Nie zawsze jednak okrażone

^{x/} -----
Taktyka Ogólna - podręcznik, wyd. MON-1968 r. str.329.

siły odpowiadać będą pełnej strukturze organizacyjnej etatowego oddziału, związku taktycznego. Może bowiem często mieć miejsce odejście, a następnie okrążenie części sił jednej lub dwóch sąsiednich jednostek walczących w określonym rejonie. Tak więc w jednym rejonie okrążenia mogą znaleźć się pododdziały piechoty, czołgów, artylerii, wojsk inżynieryjnych oraz elementy zabezpieczenia i obsługi różnych oddziałów /związków taktycznych/, co wpłynie na konieczność czasowego ich podporządkowania i ujęcia w jednolity system dowodzenia.

Walka w okrążeniu, jakkolwiek w większości przypadków wymuszona przez nieprzyjaciela, zawsze powinna spełniać określony cel wynikający z zamiaru i zadania szczebla nadrzędnego. Celem walki w okrążeniu może być: utrzymanie obiektów i rejonów o szczególnym znaczeniu taktycznym lub operacyjnym; przecięcie głównych dróg dowozu i ewakuacji przeciwnika; wiązanie znacznych jego sił i środków i hamowanie tempa natarcia. W trakcie realizacji tych celów walka w okrążeniu może osiągnąć tak krytyczny moment, w którym jedynym wyjściem będzie przebicie się do głównych sił wojsk własnych. Decyzję jednak taką może podjąć tylko przełożony.

A jak walny przypadek, gdy straciło się z mefionami

W przypadku okrążenia wojsk w warunkach, gdy nie są one przygotowane do dłuższych samodzielnych działań w izolacji od sił głównych, cel ich działania będzie z zasady przeciwstawny zamiarowi przeciwnika. Jeżeli nieprzyjaciel dokonując okrążenia dąży do izolowania odciętych sił w danym rejonie poprzez zamknięcie dróg odwrotu i pozbawienie ich możliwości manewrowania, to celem działań okrążonych wojsk powinno być utrzymanie inicjatywy i maksymalnej manewrowości oraz zorganizowane przebicie się z okrążenia przy jak najmniejszych stratach i angażowaniu sił.

2. Sposoby przeciwdziałania okrążeniu

W warunkach przyszłych działań okrążenie nie powinno następować nagle i niespodziewanie. Podstawowym warunkiem uniknięcia zaskakującego okrążenia zawsze będzie nieprzerwane śledzenie sytuacji, a szczególnie zgrupowań przeciwnika i charakteru jego działań. Dobrze zorganizowane, dysponujące nowoczesnymi środkami rozpoznania oraz ścisłe współdziałanie z sąsiadami, pozwalają w wielu sytuacjach na zorganizowane przeciwdziałanie zarysowującemu się okrążeniu.

Sposób i zakres przedsięwzięć przeciwdziałania okrążeniu zależą będzie każdorazowo od konkretnej sytuacji, a zwłaszcza od możliwości broniących się wojsk oraz składu i siły włamującego się lub okrążającego nieprzyjaciela. Te czynniki decydować będą głównie o stosowaniu bardziej lub mniej aktywnego sposobu przeciwdziałania okrążeniu.

Jednym z najaktywniejszych sposobów zapobieżenia okrążeniu, jest rozbicie przynajmniej jednego z obchodzących skrzydła zgrupowań nieprzyjaciela. Warunki takie stwarza głównie broń masowego rażenia, której użycie dla zniszczenia lub obojętowania włamującego się nieprzyjaciela, może najszybciej i najbardziej radykalnie przewartościować jego możliwości na danym kierunku oraz przekreślić groźbę dokonania okrążenia naszych wojsk. Również użycie lotnictwa i ześrodkowanie ognia artylerii, może skutecznie załamać natarcie nieprzyjaciela obchodzącego ugrupowanie bojowe oddziału, związku taktycznego. Jednak podstawową formą przeciwdziałania okrążeniu na szczeblach taktycznych pozostanie nadal uderzenie wojsk pancernych i zmechanizowanych, a więc kontrataki drugich rzutów i odwodów.

Włamanie na styku powinno być likwidowane wspólnie z sąsiadem, najkorzystniej przez wykonanie zbieżnych uderzeń. W niektórych przypadkach, gdy przeciwdziałanie okrążeniu przerasta

możliwości pułku /dywizji/, dowódca szczebla nadrzędnego może interweniować na jego korzyść ogniem artylerii, uderzeniem lotnictwa, działaniem drugich rzutów i odwodów, a także poprzez użycie broni jądrowej.

Należy przypuszczać, że w przyszłości znaczny wzrost możliwości bojowej oddziałów, związków taktycznych, wpłynie na ich samodzielność i samowystarczalność w przeciwdziałaniu okrążeniu.

W wypadku, gdy utrzymanie zajmowanego przez oddział, związek taktyczny rejonu nie posiada znaczenia dla przyszłych działań, możliwe jest zapobieganie okrążeniu poprzez natarcie całości sił i osłonę ruchomego ugrupowania bojowego od strony skrzydeł i tyłów. Sposób ten polegający na ciągłym "naciskaniu" nieprzyjaciela w uzgodnionym z przełożonym lub sąsiadem kierunku wymaga jednak posiadania odpowiednich możliwości ogniowych i manewrowych. Z tego też względu może być stosowany przez oddziały i związki taktyczne, którym zagraża okrążenie w kryzysowej sytuacji natarcia, a ich ugrupowanie, system ognia i zapasy środków materiałowych były już wcześniej dostosowane do zaczepnych form działań. Taka sytuacja może zaistnieć, gdy nieprzyjacielowi w wyniku kontrataku /przeciwuderzenia/, uda się załamać natarcie na danym kierunku oraz odciąć w określonym rejonie część sił pierwszego rzutu. Sposób "ciągłego odginania jednego z ramion kleszczy" zakładanych przez nieprzyjaciela posiada szereg dodatnich stron, a mianowicie: utrudnia nieprzyjacielowi organizację ciągłego pierścienia okrążenia; daje możliwość uniknięcia narzucanego rejonu walki; pozwala zmusić przynajmniej jedno z obchodzących zgrupowań przeciwnika do działań w terenie niedogodnym, a także skanalizować jego ugrupowanie i stworzyć dogodne warunki dla wykonania uderzeń przez szczebel nadrzędny lub sąsiada. Ze względu na dużą manewrowość, siłę ognia i uderzenia, najbardziej predysponowane do tego rodzaju form przeciwdziałania okrążeniu są jednostki pancerne.

Na podstawie
czego talu
przypuszczać

Jednak o rezultacie tego rodzaju działań decydować będzie zawsze stopień wyszkolenia i bitność całego stanu osobowego.

*nie decyduje
podjęwal
w odpowiedni
czasi pnr
metodolog.*

Jeżeli pułkowi /dywizji/ nie wolno zrezygnować z utrzymania bronionego rejonu, lub gdy jego możliwości nie pozwalają na rozbicie przynajmniej jednego z obchodzących zgrupowań nieprzyjaciela, wówczas przeciwdziałanie okrażeniu może obejmować przedsięwzięcia zmierzające do załamania natarcia przeciwnika na najgroźniejszym kierunku. Można to osiągnąć poprzez obezwładnienie nieprzyjaciela ogniem artylerii, zamknięcie zaporami inżynieryjnymi w miejscach newralgicznych głównych dróg jego natarcia oraz oporem części sił manewrowanych z nieatakowanych odcinków.

Należy podkreślić, że w przyszłości należy spodziewać się znacznego wzrostu zasięgu i siły ognia artylerii, szerokiego stosowania śmigłowców szturmowych oraz trudno usuwalnych środków minowania, co wpłynie na szybkość i skuteczność reagowania przez obrońcę na niepomyślny przebieg walki.

*Kiedy?
(co daje
padł asz
do + dnie
mieszkań?)*

Po załamaniu natarcia nieprzyjaciela na jednym ze skrzydeł, należy przenieść główny wysiłek sił i środków dla wzbronienia nieprzyjacielowi obejścia ugrupowania bojowego na innym kierunku.

W niektórych sytuacjach wojska dla uniknięcia okrażenia mogą na rozkaz przełożonego wycofać się na kolejną rubież. Taki sposób przeciwdziałania okrażeniu musi więc zawsze wynikać z planu walki szczebla nadrzędnego. Organizacja i prowadzenie działań opóźniających oraz podczas wyjścia z walki i wycofania oparta będzie na odpowiedniej w danej sytuacji taktyce walki.^{x/}

Okrażeniu należy zawsze zapobiegać szybko i w sposób najbardziej zdecydowany. Będzie ono wymagać częstego przenoszenia wysiłku broniących się wojsk z jednego kierunku na drugi oraz przegrupowania sił i środków w bardzo krótkim czasie.

*Okrażenie
maszpowo
wykłe u wy-
niku opóźnio-
mył decyzyj-
metodolog.*

^{x/} Taktyka Ogólna - podręcznik, wyd. MON-1968 r. rozdz. XXI s. 339.

Kiedy przeciwdziałanie okrażeniu przebiega niekorzystnie, wówczas dowódca powinien dążyć do zapewnienia jak najlepszych warunków prowadzenia walki okrężnej, między innymi poprzez:

- wzmocnienie rozpoznania naziemnego i powietrznego na najbardziej zagrożonych kierunkach oraz wzbronienie nieprzyjacielowi prowadzenia rozpoznania;
- poprawienie w niezbędnym zakresie położenia w celu oparcia przedniego skraju obrony okrężnej o dogodne rubieże terenowe i zapewnienia swobody manewru;
- dokonanie niezbędnych przegrupowań sił i środków zgodnie z potrzebami przyszłej walki, a zwłaszcza odtworzenie odwodów i rozmieszczenie ich na zagrożonych kierunkach;
- przygotowanie manewru ogniem i pododdziałami artylerii;
- dostosowanie dowodzenia i łączności do potrzeb walki w okrażeniu;
- uzgodnienie nowych problemów współdziałania z sąsiadami oraz pomiędzy elementami ugrupowania bojowego;
- przyspieszenie ewakuacji rannych i chorych oraz zbędnego sprzętu;
- przegrupowanie elementów tyłowych i rozmieszczenie ich w środkowej części ugrupowania bojowego, a także wprowadzenie surowego reżimu zużycia amunicji, materiałów pędnych oraz żywności;
- wybranie i zabezpieczenie lądowisk śmigłowców i zrzutowisk dla zrzutów zaopatrzenia.

W warunkach groźby okrażenia musi obowiązywać bezwzględnie obowiązująca zasada, że "wojska, którym grozi okrażenie nie mogą wycofać się z walki bez rozkazu przełożonego".

3. Czynniki rzutujące na możliwości bojowe i czas walki w okrążeniu.

Przeprowadzone badania problemu pozwalają wysunąć twierdzenie, że właściwa ocena możliwości bojowych okrążonych wojsk stanowi nie tylko o rezultacie walki, lecz także o ostatecznym ich losie. Niewłaściwa ocena możliwości okrążonych wojsk prowadzi bowiem nieuchronnie do ich zagłady. Taka właśnie jest w tej sytuacji cena każdej pomyłki dowództw i sztabów, wynikająca głównie z nieuwzględnienia któregośkolwiek z czynników wpływających na możliwości bojowe i czas walki okrążonych wojsk. Każdy z nich więc musi być w pełni doceniany i uwzględniany zarówno w sztabach okrążonych wojsk, jak również w sztabach nadrzędnych, działających poza okrążeniem.

Bardzo złożone warunki, w jakich znajdują się izolowane przez nieprzyjaciela wojska czynią ocenę ich możliwości szczególnie trudną. Wymaga ona bowiem uwzględniania szeregu złożonych czynników, które w zależności od konkretnej sytuacji będą miały w jednym przypadku decydujące, a w innym drugorzędne znaczenie.

Analiza warunków przyszłego pola walki wskazuje, że możliwości prowadzenia skutecznej walki w okrążeniu uzależnione będą w większości sytuacji od następujących czynników:

- A. Zakresu użycia broni masowego rażenia. - *nieistotny*
- B. Oddalenia i możliwości wsparcia okrążonych wojsk przez siły główne walczące poza okrążeniem. - *nieistotny*
- C. Ilościowego i jakościowego stosunku sił i środków wojsk okrążonych i okrążających.
- D. Sposobu działania nieprzyjaciela.
- E. Skuteczności osłony przeciwlotniczej. - *nieistotny*
- F. Ilości posiadanych środków materiałowych.

*Na rasu z tych czyn-
ników nie
mają wpływu
dowódca
oddziału (wzrost)
okrążającego*

G. Warunków terenowych i atmosferycznych.

H. Wyszkożenia i morale wojsk

Możliwości bojowe wojsk w okrażeniu	
Możliwości ogniowe	1. Zakres użycia broni masowego rażenia. 2. Oddalenie i możliwości wsparcia okrażonych wojsk przez siły główne walczące poza okrażeniem.
Możliwości manewrowe	3. Stosunek jakościowy i ilościowy sił i środków wojsk okrażonych i okrażających. 4. Skuteczność osłony przeciwlotniczej. 5. Stan środków materiałowych. 6. Taktyka działania nieprzyjaciela. 7. Wyszkożenia i morale wojsk. 8. Warunki terenowe i atmosferyczne.

W dalszych rozważaniach postaram się przedstawić w sposób uogólniony wpływ powyższych czynników na możliwości bojowe wojsk w okrażeniu, ze szczególnym uwzględnieniem pułku zmechanizowanego.

Ad.A. Broń masowego rażenia nieprzyjaciela stanowi dla okrażonych wojsk największą groźbę pomimo prowadzenia walki w jego ugrupowaniu. Obserwowane tendencje zmierzające do miniaturyzacji ładunków jądrowych pozwalają przypuszczać, że w przyszłości broń masowego rażenia może stać się najszybszym środkiem likwidacji okrażonych zgrupowań, a więc przesądzającym najbardziej zdecydowanie o ich możliwościach. Nawet rozśrodkowanie i ukrycie wojsk w terenie nie zmniejszy tej groźby w radykalny sposób. Użycie broni jądrowej dla niszczenia drobnych, odizolowanych pododdziałów może nie być dla przeciwnika opłacalne, ale już w sytuacji okrażenia sił pułku i większych zaznacza się wyraźna opłacalność jej wykorzystania.

W obronie pułku wyodrębnić można szereg opłacalnych obiektów dla uderzeń broni jądrowej. Mogą nimi być np. drugie rzuty batalionów broniących się w pierwszym rzucie pułku, drugi rzut /odwód

*Broń masowa jądrowa
przejmowa
nie tu zagrożenie*

ogólny/ pułku, pododdziały artylerii, odwody specjalne, stanowiska dowodzenia i elementy tyłowe. Na przykład: gdy pułk wsparty jednym dywizjonem artylerii broni się w jednorzutowym ugrupowaniu to zniszczenie przez nieprzyjaciela -

- drugich rzutów trzech czołowych batalionów - w sumie trzy kp;
- odwodu pułku - " dwie kcz
- dywizjonu artylerii - " trzy baterie
- stanowiska dowodzenia - " jedno SD

pozbawi pułk jednolitego dowodzenia oraz 33% pododdziałów piechoty, 66% czołgów, 75% artylerii do ognia pośredniego. Praktycznie rzecz biorąc, nieprzyjaciel przy użyciu około 6-8 środków jądrowych może w krótkim czasie zmniejszyć możliwości bojowe okrążonego pułku w zasadniczych siłach i środkach walki o około 50%.

$$\sum Sp, cz, a = \frac{33\%p + 66\%cz + 75\%a}{3} = \frac{175\%}{3} = 58,3\% \quad x/$$

Powyższy skrótowo ujęty przykład jest tylko jednym z dużej ilości założonych przypadków. Pozwala on jednak wnioskować, że:

- w warunkach stosowania broni masowego rażenia, walka statyczna pułku nie posiada większych szans, zwłaszcza bez udziału szczebla nadrzędnego;
- każde uderzenie jądrowe wykonane przez wojska walczące poza okrążeniem na środki napadu jądrowego nieprzyjaciela i jego siły angażowane do likwidacji okrążonego pułku, zwiększa jego szansę obrony.

$\bar{x}/$ -----
Przyjęto umownie oznaczenie sumy strat w piechocie, czołgach, artylerii w postaci $\sum Sp, cz, a$.

Broń jądrowa jest obustronnym środkiem rażenia. Użycie jej na nieprzyjaciela, który dokonał okrażenia, zwiększa możliwości wojsk walczących w okrażeniu. Mogą one bowiem dokonywać /lub wykorzystywać/ wyłomów w wewnętrznym i zewnętrznym pierścieniu okrażenia, stwarzać warunki szybkiego łączenia odizolowanych zgrupowań walczących w różnych rejonach, a przede wszystkim zapewnić sobie warunki prowadzenia aktywnych i manewrowych działań.

Radykalnie większe możliwości prowadzenia samodzielnej walki w okrażeniu posiadają ogólnowojskowe związki taktyczne, posiadające organiczne środki przenoszenia broni masowego rażenia.

Są one w stanie wyprzedzać uderzenia jądrowe nieprzyjaciela oraz posiadają większą możliwość wykonywania naziemnych uderzeń porównaniu z przeciwnikiem, który na własnych tyłach będzie z zasady unikał promieniotwórczego skażenia swego terenu.

Ad.B. Możliwości bojowe okrażonych wojsk są uzależnione bardziej niż w każdej innej sytuacji bojowej od wsparcia ich działań przez siły walczące poza okrażeniem. Wsparcie to może mieć różne formy. Największe jednak znaczenie posiada wykonywanie na korzyść okrażonych wojsk uderzeń jądrowych, lotniczych oraz śmigłowców szturmowych, a także /gdy warunki pozwolą/ przejęcie części zadań ogniowych okrażonych wojsk przez artylerię spoza okrażenia. Dużą rolę mogą również spełnić zwroty zaczepne wojsk walczących na froncie zewnętrznym, w celu wzbronienia nieprzyjacielowi wykorzystania odwodów do likwidacji okrażonego zgrupowania wojsk. Swoistą formą wsparcia może być wzmocnienie okrażonych sił poprzez przerzut drogą powietrzną specjalnych pododdziałów i środków walki. Szczególne jednak znaczenie dla okrażonych wojsk będzie niako zapewnienie im osłony przeciwlotniczej.

To należy
od przeobra-
zo.

Jalio 03
możliwość
wykonywania
syn. i od
o obciążeniu
?

Wsparcie okrążonych wojsk przez siły główne walczące poza okrążeniem uzależnione jest w każdej sytuacji od ich wzajemnego oddalenia.

Gdy istnieje styczność ogniowa, pozwalająca na wspólne niszczenie jednego zgrupowania nieprzyjaciela, lub podział zadań ogniowych, to wówczas możliwości okrążonych wojsk są wprost proporcjonalne do zakresu wsparcia ich walki z zewnątrz.

$$\boxed{Mo \sim Wo}$$

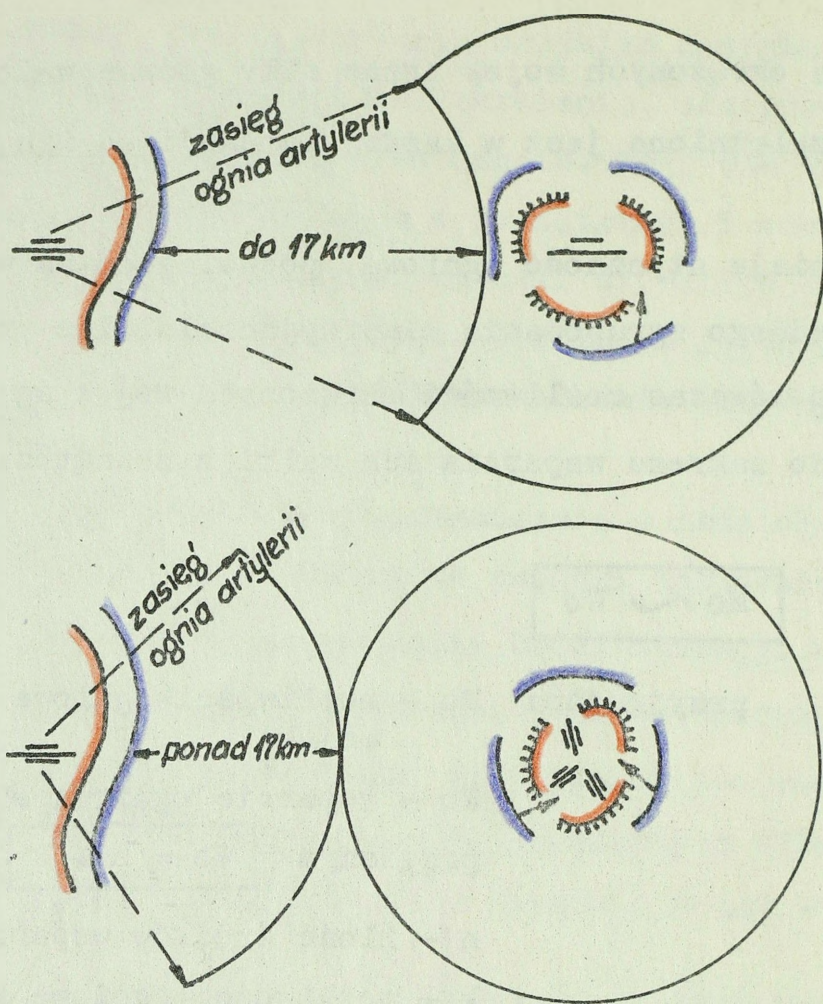
przyjmując: Mo - możliwości ogniowe okrążonych wojsk

Wo - wsparcie ogniowe spoza okrążenia
przy czym $\boxed{Wo = n \cdot k}$

n - ilość środków wsparcia z zewnątrz

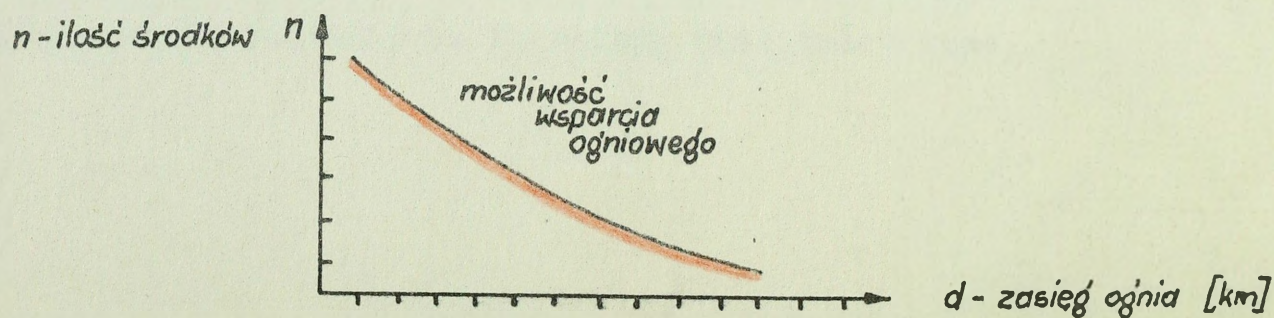
k - możliwości ogniowe każdego z tych środków.

Jeżeli pułk pierwszego rzutu dywizji utrzymuje broniony rejon podczas, gdy jej główne siły zostały odrzucone przez nieprzyjaciela na trzecią pozycję, to istnieje możliwość wsparcia okrążonego pułku ogniem artylerii, a także osłony przeciwlotniczej środkami dywizji i armii. Współczesny zasięg sprzętu artyleryjskiego pozwala jeszcze przy oddaleniu do 17 km przyjąć część zadań /ok. 25-30%/ przez artylerię spoza okrążenia.

W miarę powiększania się oddalenia możliwość wsparcia walki okrążonych wojsk ogniem artylerii, przez siły główne działające poza okrążeniem, gwałtownie maleje i przy odległości przekraczającej 20 km praktycznie spada do zera.

- zasięg ognia 122 mm a 20.160 m - 4000 m /odl.SO od przedniego skraju/ = 16.160 m	- 6000 m -"- = 14.160 m
- zasięg ognia 152 mm hb 17.230 m - 4000 m -"- = 13.230 m	- 6000 m -"- = 11.230 m
- zasięg ognia 122 mm hb 11.800 m - 3000 m -"- = 8.800 m	- 5000 m -"- = 6.800 m

W tych więc warunkach jedynym środkiem wsparcia w działaniach konwencjonalnych pozostaje lotnictwo.

Ad.C. W działaniach konwencjonalnych przewaga materialna pozostanie zasadniczym wskaźnikiem możliwości bojowych wojsk. Należy jednak oczekiwać, że coraz większą rolę będzie w niej odgrywał nie czynnik ilościowy, lecz jakościowy. Wskazują na to kierunki prac badawczych i liczne doniesienia technicznych wydawnictw oraz prasy wojskowej.^{x/}

Jednak istniejąca obecnie względna równowaga techniczna armii krajów socjalistycznych i kapitalistycznych zostanie prawdopodobnie do 1980 roku zachowana. Wychodząc z tych założeń, w kalkulacjach przyjmowałem istniejącą w 1976 roku organizację wojsk oraz techniczne parametry ich uzbrojenia.

Związek taktyczny lub operacyjny w natarciu w zasadzie nie może do likwidacji nieprzyjaciela w głębi własnego ugrupowania wydzielić więcej niż 1/3 sił i środków. Było by to bowiem równoznaczne z przekreśleniem szans rozwijania natarcia w wymaganym tempie, przynajmniej na pewien okres czasu.

Jeżeli więc założyć, że w pasie natarcia korpusu armijnego /NZ/, dwa spośród trzech związków taktycznych rozwijają uderzenie w pierwszym rzucie ugrupowania bojowego, to w tych warunkach do likwidacji okrążonego pułku korpus może wydzielić siły około jednej dywizji. Niekiedy jednak konieczność posiadania odwodu zmusi korpus do angażowania mniejszych sił, a więc do dwóch brygad.

Z powyższego wynika, że w przeciętnych warunkach okrążony pułk powinien być zdolny do przeciwstawienia się siłom: od dwóch brygad - do dywizji nieprzyjaciela. Przyjmując pułk zmechanizowa-

^{x/} -----
Materiały z Konferencji Dydaktyczno-Naukowej ASG-WP -
wrzesień 1977 r. - wystąpienie gen.dyw.B.Chochy.

ny^x wzmocniony dywizjonem artylerii, oraz wyżej rozpatrywane siły nieprzyjaciela o stratach 20%,^{xxx} to stosunek sił i środków będzie przedstawiał się następująco:

Wyszczególnienie sił i środków	Okrażonego pułku zmechanizowanego	Okrażającego npla dwie BZ /NZ/	Stosunek sił	Okrażającego npla BPanc i BZ /NZ/	Stosunek sił	Okrażającego npla DZ/NZ/	Stosunek sił
ludzi w komp. piechoty ^{xx}	9kpx801=720	1272	1:1,8	954	1:1,3	1590	1:2,2
czołgów średnich	40-20%=32	108-20%=86	1:2,7	162-20% = 130	1:4,0	216-20% =173	1:5,4
środków ppanc	18-20%=14,4	84-20%=67	1: 4,6	64-20% = 51	1:3,5	106-20% = 85	1:6,0
dział do ognia pośredn.	24-20%=19,2	56-20%=45	1:2,3	48-20% = 39	1:2	114-20 = 91	1:4,5

Jeżeli walka pułku w okrażeniu ma na celu utrzymanie bronionego rejonu, a więc gdy dominuje w niej opór, to o jego możliwościach /jak wynika z obliczeń/ decydować będzie zdolność przeciwstawienia się broni pancernej nieprzyjaciela. Pełniejszy obraz możliwości bojowych w tym zakresie możemy uzyskać, porównując łączną ilość czołgów i środków przeciwpancernych pułku do ilości czołgów, jaką dysponuje przeciwnik. Z zestawienia wynika, że nieprzyjaciel w odniesieniu do pułku zmechanizowanego /wyposażonego w transportery opancerzone "SKOT"/, przy założonych obustronnych stratach,

^{x/} - - - - -
Do obliczeń przyjęto organizację pz wyposażonego w transportery opancerzone SKOT wg etatu C/072 nr bibl.017791.

^{xx/} Przy obliczeniach stosunku sił w ludziach, porównane zostały jedynie stany osobowe w kompaniach piechoty zmech. Uważam taki sposób obliczeń jako bardziej adekwatny.

^{xxx/} Organizacja nieprzyjaciela wg "Dywizja Sił Lądowych NATO", wyd.II Zarząd Sztabu Generalnego 1971 r. oraz wydawnictwa Sztabu Gen.nr Pfl6594 "Obrona przeciwpancerna Sił Lądowych NATO"

może posiadać następującą przewagę:

- dwie BZ /NZ/ = 108 czołgów - 20% strat = 86 czołgów;
pz = 40 czołgów + 18 środków ppanc - 20% strat =
46 środków;
stosunek sił = 86:46 = 1,9:1
- BPanc i BZ /NZ/ = 162 czołgi - 20% = 130 czołgów;
pz = 46 czołgów i środków przeciwpancernych,
stosunek sił = 130:46 = 3:1
- DZ /NZ/ = 244 czołgi średnie i lekkie - 20% = 195 czołgów;
pz = 46 czołgów i środków przeciwpancernych;
stosunek sił = 195:46 = 4,2:1

Z powyższych kalkulacji wynika, że pułk zmechanizowany wyposażony w transportery opancerzone posiada bardzo ograniczone możliwości skutecznej walki w okrążeniu w wypadku, gdy nieprzyjaciel do jego likwidacji użyje całości sił związku taktycznego.

Czas samodzielnej walki pułku w okrążeniu może w takiej sytuacji wynosić niekiedy zaledwie kilka godzin, przy czym przetrwanie do pory nocnej może znacznie zwiększyć czas i szansę obrony.

Same cyfry nie oddają z całą wyrazistością niskich możliwości pułku w tej sytuacji. Ale przecież taka przewaga nieprzyjaciela nawet w "normalnej" obronie prowadzonej w ramach dywizji i przy pełnej styczności z sąsiadami uważana jest za wysoką. Walka w okrążeniu jest prowadzona na szerokim - dookólnym froncie, przy którym 46 środków pułku nie jest w stanie zapewnić odpowiedniego systemu ognia, zdolnego przeciwstawić się takiej przewadze broni pancernej nieprzyjaciela w warunkach, gdy narzuca on kierunki i czas uderzenia. Znacznie większe szanse posiada pułk zmechanizowany wyposażony w bojowe wozy piechoty /BWP/, którego możliwości w zakresie zwalczania broni pancernej pozwalają na skuteczną walkę nawet z siłami dywizji nieprzyjaciela.

DZ /NZ/ = 244 czołgi średnie i lekkie - 20% zakładanych strat
= 195 czołgów

pz na BWP = 40 czołgów + 6 wyrzutni PPK + 90 BWP - 20% strat
= 109 środków

stosunek sił = 195:109 = 1,9:1 na korzyść nieprzyjaciela.

Jeżeli nieprzyjaciel do likwidacji zaangażuje siły dwóch brygad, to możliwości okrążonego pułku pozwalają na prowadzenie skutecznej i znacznie dłużej trwającej walki. Możliwy czas trwania samodzielnej walki pułku w okrążeniu będzie każdorazowo uzależniony od konkretnych warunków, a zwłaszcza sytuacji powietrznej, stopnia przewagi ogniowej nieprzyjaciela oraz warunków terenowych. Możliwości bojowe środków przeciwpancernych pułku zmechanizowanego pozwalają bowiem na odparcie ataku takiej ilości czołgów, jaką mogą dysponować dwie brygady zmechanizowane lub brygada zmechanizowana i pancerna nieprzyjaciela.^{x/} Wskazują na to następujące wyliczenia:

Środki przeciwpancerne pułku zmechanizowanego wyposażonego w transportery "SKOT"	Współczynnik ^{xx} możliwości w zwalczaniu czołgów npla	Przy 100% ukończeniu pz w środki przeciwpancerne		Przy 80% ukończeniu pz w środki przeciwpancerne	
		Ilość środków ppanc	Możliwości bojowe	Ilość środków ppanc	Możliwości bojowe
PPK-M/przenośne/	2	6	12	5	10
PPK-M na BRDM	2,5	6	15	5	12
SPG-9	1,0	6	6	5	5
czołgi	2,5	40	100	32	80
Razem:		58	133	47	107

^{x/} Pojęciem możliwości bojowe środków przeciwpancernych autor określa ich zdolność do odparcia określonej liczby czołgów nieprzyjaciela z prawdopodobieństwem trafienia równym 90% /P=0,9/.

^{xx/} Współczynniki możliwości bojowych środków przeciwpancernych w zwalczaniu czołgów przyjęto wg podręcznika "Użycie wojsk raketowych i artylerii w walce i operacji" nr bibl.ASG 018412 s.52.

W odniesieniu do pułku zmechanizowanego wyposażonego w bojowe wozy piechoty /BWP/, powyższe kalkulacje nie w pełni odzwierciedlają jego rzeczywistych możliwości. Jest on bowiem oddziałem o wysokich zdolnościach ogniowych oraz manewrowych i te właściwości decydują głównie o jego znacznie większych możliwościach prowadzenia walki w okrążeniu.

Ad.D. Charakter działań nieprzyjaciela, który dokonał okrążenia może wywierać znaczny wpływ na możliwości bojowe, a zwłaszcza czas walki pułku w okrążeniu. Podczas drugiej wojny światowej okrążeń z zasady dokonywały wojska szybkie /pancerne i zmechanizowane związki taktyczne/. Z kolei jednak zadanie utworzenia ciągłego, wewnętrznego frontu okrążenia przejmowały stopniowo jednostki piechoty, które następnie przystępowały do likwidacji okrążonych wojsk. W miarę zdobywania doświadczeń w prowadzeniu działań okrążających, coraz częściej dokonywano niszczenia nieprzyjaciela jednocześnie z okrążeniem lub natychmiast po jego dokonaniu. Takie działanie pozbawiało odcięte wojska czasu na organizację i umocnienie obrony okrężnej, a jednocześnie wymagało mniejszej ilości sił i środków dla ich rozgromienia. Pierwsze uderzenia zawsze miały na celu rozcięcie ugrupowania bojowego okrążonych sił. Jednak w wielu przypadkach nie udawało się natychmiast rozczłonkować okrążonych wojsk i wówczas ich likwidacja znacznie się przeciągała /np. operacja stalingradzka, korsuń-szewczenkowska/. Stosowano wówczas metodę zaciskania okrążenia lub blokadę okrążonego nieprzyjaciela do czasu podejścia drugich rzutów /odwodów/, które dopiero dokonywały ostatecznej jego likwidacji.

Z analizy doświadczeń minionej wojny światowej i rozwoju poglądów w okresie powojennym na sposoby prowadzenia działań

można wyciągnąć wniosek, że okrążenie i niszczenie wojsk będzie procesem bardziej krótkotrwałym i zachodzącym jednocześnie.

Wynika to głównie z możliwości użycia przez nieprzyjaciela broni jądrowej i lotnictwa /śmigłowców szturmowych/, których uderzenia mogą w bardzo krótkim czasie nie tylko obezwładnić, lecz także zniszczyć odcięte zgrupowania wojsk - jeszcze przed ich całkowitym okrążeniem.

W warunkach konwencjonalnych najbardziej prawdopodobnym sposobem działania nieprzyjaciela podczas likwidacji okrążonych wojsk będzie wykonanie silnych uderzeń na wybranych kierunkach w celu rozcięcia ich ugrupowania z jednoczesnym wiązaniem i niszczeniem się na całym wewnętrznym froncie okrążenia przy silnym wsparciu lotnictwa i artylerii.

Taka wizja działania nieprzyjaciela pozwala wysunąć następujące wnioski:

- w każdej sytuacji rejon obrony pułku musi być przygotowany do ewentualnego prowadzenia walki w okrążeniu;
- znacznie trudniejsze warunki organizacji i prowadzenia obrony będą mieć miejsce wówczas, gdy pułk w wyniku nieudanego wycofania został przez nieprzyjaciela okrążony w narzuconym przez niego terenie;
- każda zwłoka nieprzyjaciela w likwidacji okrążonych wojsk działa na ich korzyść, bowiem pozwala zorganizować niezbędny system obrony zdolny do skutecznej walki w znacznie dłuższym czasie;
- w większości sytuacji, a zwłaszcza w warunkach stosowania broni masowego rażenia, należy liczyć się z jednoczesnym okrążeniem i likwidacją okrążonych wojsk przez przeciwnika.

Ad.E. Systematycznie wzrastający udział i rola lotnictwa w działaniach bojowych powoduje, że rezultat walk naziemnych jest w coraz większym stopniu uzależniony od sytuacji powietrznej. W warunkach okrążenia pułku problem obrony przeciwlotniczej jest szczególnie trudne. Dlatego w dalszych rozważaniach konieczne staje się dokonanie analizy możliwości pułku zmechanizowanego w zakresie zwalczania celów powietrznych. W metodzie rozważań przyjęta zostanie zasada konieczności zwalczania każdego celu powietrznego przeciwnika ogniem dwóch jednostek ogniowych tj. artyleryjskiej i raketowej.^{x/} Zakłada ona wykorzystanie, jako czynnika określającego najbliżej nowe warunki i potrzeby obrony przeciwlotniczej, stosunku ilości strzelań środków OPL do liczby atakujących samolotów przeciwnika.

Czynnikiem określającym najbliżej nowe warunki i potrzeby, jest bowiem stosunek ilości strzelań środków OPL do liczby atakujących samolotów przeciwnika. Zasada zakładająca zwalczanie każdego celu powietrznego jednoczesnym ogniem co najmniej dwóch jednostek ogniowych OPL o różnym uzbrojeniu uwzględnia zarówno aspekt ilościowy jak i jakościowy.^{xx/}

Jednostką ogniową^{xxx/} w wojskach OPL określa się taki najmniejszy pododdział, który może samodzielnie zwalczać samolot /śmigłowiec/ przeciwnika.

^{x/} -----
Możliwości zwalczania celów powietrznych określa się również metodą opartą na prawdopodobieństwie zestrzelenia celu przez środki OPL, lub na oczekiwanej wartości liczby zestrzelonych samolotów. Do obliczeń wykorzystuje się także wskaźnik gęstości środków OPL przypadających na 1 km powierzchni bronionego rejonu.

^{xx/} Problemy organizacji i prowadzenia walki przez okrążone przeciwlotnicze oddziały zaporowe w dywizji. Wyd.ASG-WP nr bibl. 0282 s.23.

^{xxx/} Zwalczanie celów powietrznych na małych wysokościach wyd.MON-1970 r. s.190.

Tak więc za jednostkę ogniową przyjmuje się np.:

- przeciwlotniczy zestaw raketowy S-1;
- dwóch-trzech strzelców uzbrojonych w przenośne rakiet
przeciwlotnicze S-2
- dwa-trzy działony armat przeciwlotniczych ZU-23-2;

Pułk zmechanizowany o pełnym stanie środków OPL posiada organicznie:^{x/}

środków raketowych: - cztery zestawy S-1 co stanowi 4 jednostki ogniowe;

- dwunastu strzelców S-2 co stanowi 4-6 jednostek ogniowych;

Razem 8-10
jednostek ogniowych

środków artyleryjskich: - 12 działonów ZU-23-2 co stanowi 6 jednostek ogniowych

Z powyższego wynika, że pułk zmechanizowany własnymi środkami OPL może ostrzelać 6 celów powietrznych nieprzyjaciela wydzielając do każdego z nich dwie jednostki ogniowe o różnym uzbrojeniu, tj artyleryjskim i raketowym. Ponadto pułk może jednorodnym ogniem 2-4 raketowych jednostek ogniowych ostrzelać dodatkowo 1-2 cele. W sumie pułk zmechanizowany posiada możliwości jednoczesnego zwalczania skutecznym ogniem 7-8 środków napadu powietrznego nieprzyjaciela wchodzących w strefę ognia.

Z charakterystyki walczącego w okrążeniu pułku jako obiektu uderzeń lotniczych oraz norm taktyczno-technicznych obowiązujących w lotnictwie przeciwnika można przypuszczać, że w ataku na pułk mogą brać udział siły do eskadry. Zależnie od przynależności państwowej skład eskadry może być różny. Eskadra lotnictwa taktycznego USA posiada 24 samoloty, lotnictwa RFN od 15

x/-----
Etat DZ i pz nr C/072 nr bibl.ASG-WP 017791.

do 21, a Wielkiej Brytanii - 12 samolotów.

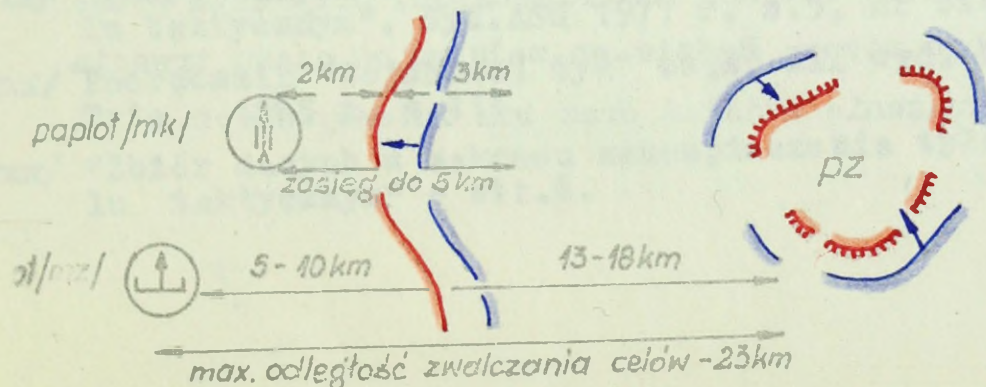
Do dalszych kalkulacji mogę więc założyć, że średnio w składzie eskadry może być ok. 18 samolotów bojowych.

Atak eskadry na wybrany obiekt będzie najczęściej wykonywany metodą uderzenia urzutowanego w głąb, a podział samolotów na grupy może być następujący:

- grupa pozostająca, a następnie grupa osłony - 2 samoloty /które najczęściej nie wchodzi w zasięg ognia środków OPL/;
- grupa obezwładnienia środków OPL - $2 \times 2 = 4$ samoloty;
- grupa uderzeniowa /potok par/ - $2 \times 6 = 12$ samolotów.

W sumie więc należy oczekiwać, że w zasięg ognia środków OPL pułku może wejść kolejno do 16 samolotów przeciwnika, z których 1/2 do 3/4, a więc 8-14 samolotów uderzy prawie równocześnie /pozostałe w odstępie czasu umożliwiającym przeniesienie ognia/. Z tego wynika, że część samolotów nieprzyjaciela może nie być ostrzelana organicznymi środkami OPL pułku zmechanizowanego.

Siły główne dywizji walczące poza okrażeniem nie posiadają praktycznie żadnych możliwości osłony przeciwlotniczej okrażonego pułku ze względu na zasięg sprzętu. Dopiero armia, dysponując pułkiem rakiet przeciwlotniczych mogących zwalczać cele powietrzne do odległości 23.00 m może wywierać wpływ na osłonę powietrzną okrażonego pułku w granicach zasięgu sprzętu. Poza maksymalną odległością zwalczania celów ogniem rakiet, zadania osłony walczącego w okrażeniu pułku może jedynie wykonywać lotnictwo w ramach osłony wojsk armii.

W wyniku całokształtu analizy warunków i możliwości obrony przeciwlotniczej pułku zmechanizowanego walczącego w okrążeniu można sprecyzować następujące zalecenia:

- dokonywać koncentracji wysiłku środków OPL w celu osłony najważniejszych elementów ugrupowania bojowego pułku;
- tworzenie przewagi osiągać drogą manewru niezbędną ilość środków OPL do wybranego rejonu w okresach największego zagrożenia uderzeniami z powietrza;
- do zwalczania celów powietrznych, a szczególnie śmigłowców nieprzyjaciela jak najszersze i wykorzystywać broń maszynową czołgów i transporterów opancerzonych oraz indywidualną broń strzelecką żołnierzy wszystkich pododdziałów.

Sama koncentracja wysiłku nie zapewni skutecznego odparcia każdego nalotu przeciwnika powietrznego. Wspierać ją muszą takie czynniki jak: doskonałe dowodzenie i współdziałanie, maskowanie, zaopatrywanie oraz aktywność i stosowanie zaskoczenia w działaniu.

Ad.F. Ilość posiadanych przez pułk środków materiałowych wywiera decydujący wpływ na możliwości walki pułku w okrążeniu, a głównie na czas jej trwania oraz taktykę działania. Odcięcie przez nieprzyjaciela dróg dowozu i ewakuacji skazuje pułk na duże trudności materiałowe i oparcie początkowo wszelkich kalkulacji na aktualnie posiadanych zapasach środków materiałowych. Należy bowiem stwierdzić, że zaopatrywanie izolowanych przez nieprzyjaciela wojsk z zewnątrz, będzie również w przyszłości problemem skomplikowanym.

Podczas zaistnienia okrążenia pułk z zasady będzie posiadał niepełne zapasy ruchome środków materiałowych, przy czym procent ich zużycia może być różny. Będzie on zależał od czasu trwania poprzedzających okrążenie działań oraz ich intensywności.

Jeżeli pułk zmechanizowany pierwszego rzutu broniącej się dywizji został w połowie dnia izolowany przez nieprzyjaciela od jej sił głównych, to po okresie najbardziej intensywnych walk przed przednim skrajem i o utrzymanie pierwszej pozycji może posiadać około 40-50% zapasów amunicji oraz 60-70% materiałów pędnych.^x W stosunku do pełnych zapasów ruchomych pułku będzie to stanowić:^{xx}

- amunicji strzeleckiej	- 0,32 do 0,40 jo;
<u>/bez amunicji dla broni pokładowej/</u>	
- amunicji broni pokładowej	- 0,52 do 0,65 jo;
- amunicji artyleryjskiej i moździerzowej	- 0,32 do 0,40 jo;
- amunicji czołgowej	- 0,44 do 0,55 jo;
- amunicji przeciwlotniczej	- 0,60 do 0,75 jo;
- oleju napędowego	- 0,90 do 1,05 jn;
- oleju napędowego do transporterów	- 0,75 do 0,87 jn;

Podczas II wojny światowej średnie zużycie środków materiałowych w ciągu doby działań obronnych kształtowało się w granicach: amunicji strzeleckiej do 0,5 jo, oleju napędowego 0,4 jn, benzyny samochodowej 0,2 jn.^{xxx}

Obecnie, uwzględniając między innymi wzrost automatyzacji uzbrojenia oraz większą manewrowość walki obronnej, przewiduje się większe normy zużycia amunicji, materiałów pędnych i smarów. Orientacyjne dobowe normy zużycia środków materiałowych przez pułk w obronie wynoszą:^{xxxx}

x/ Na podstawie konsultacji w Katedrze Taktyki Tyłów ASG-WP w dniu 25-26 października 1976 r.

xx/ "Zbiór danych z zakresu zabezpieczenia tyłowego wojsk na szczeblu taktycznym". Wyd. ASG 1977 r. s.5, nr bibl. ASG 0473.

xxx/ Podręcznik "Wojskowej tył" część III wyd. Wojenna Akademia Tytu - 1965 r. s.111.

xxxx/ "Zbiór danych z zakresu zabezpieczenia tyłowego wojsk na szczeblu taktycznym" - str.6.

- amunicji strzeleckiej	- 0,4 do 0,6 jo;
- " artyleryjskiej	- 1,0 do 1,8 jo;
- " przeciwlotniczej	- 1,3 do 1,5 jo;
- " czołgowej	- 0,6 do 1,2 jo;
- oleju napędowego	- 0,3 do 0,5 jn;
- benzyny samochodowej	- 0,2 do 0,25 jn.

Z tego wynika, że posiadane przez pułk zmechanizowany ilości środków materiałowych /40-50% zapasów ruchomych amunicji oraz 60-70% paliwa/ mogą zabezpieczyć jego walkę w drugiej połowie dnia i następującej po nim nocy, w ciągu której intensywność walk, a tym samym zużycie amunicji z reguły jest znacznie mniejsze. W warunkach nocy pułk wykorzystując czynnik zaskoczenia oraz wystarczające ilości materiałów pędnych i smarów, winien dążyć do wyjścia z okrążenia. Jeżeli dalsza walka pułku w ugrupowaniu nieprzyjaciela posiada ważne znaczenie taktyczne lub operacyjne, to szczebel nadrzędny winien zapewnić dostarczenie mu niezbędnej ilości środków materiałowych drogą powietrzną.

Inne możliwości materiałowo-techniczne może posiadać pułk, który po wejściu do walki jako oddział wydzielony dywizji oderwał się od jej sił głównych i na skutek przeciwuderzenia nieprzyjaciela został okrążony, a ogólne natarcie załamane. Pułk wchodzący do walki jako OW będzie odpowiednio wzmocniony rodzajami wojsk i służb oraz uzupełniony w środki do pełnych stanów zapasów ruchomych. Niekiedy nawet pułk może dodatkowo posiadać ustalone przez przełożonego zapasy doraźne środków materiałowych. W tej sytuacji ze względu na ilość posiadanych środków materiałowych będzie on zdolny do prowadzenia bardziej długotrwałej walki w okrążeniu, nawet w granicach jednej - dwóch dób. Zawsze jednak w warunkach okrążenia obowiązywać musi wysoka ekonomia zużycia środków, stąd też konieczność centralnego dysponowania zasobami i ścisłego limitowania ich zużycia.

czy wystarczy
amunicji?
rodzini?

Możliwości prowadzenia dalszej walki w okrążeniu uzależnione są w tym względzie od zaopatrzenia z zewnątrz. Przerzut środków materiałowych jest możliwy tylko w zasadzie drogą powietrzną i na podstawie decyzji dowódcy związku operacyjnego. Wojska odcięte od sił głównych szczebla nadrzędnego na wybrzeżu morskim można zaopatrywać transportem wodnym oraz okrętami bojowymi.

Sposoby zaopatrywania wojsk transportem powietrznym uzależnione są od wielu czynników, a zwłaszcza efektywności obrony przeciwlotniczej nieprzyjaciela oraz oddalenia i wielkości obrony okrężnej. Zasadniczym sposobem dostarczania środków materiałowych, zwłaszcza przy ruchomych formach walki okrążonych wojsk, będzie zrzut lub bezpośrednia dostawa przy pomocy śmigłowców na przygotowane lądowiska.

Wymiary zrzutowisk i lądowisk, w zależności od rodzaju wykorzystanych środków transportu powietrznego, przedstawia zamieszczona niżej tabela:^x

Sposób dostarczania środków materiałowych drogą powietrzną	Wymiary zrzutowiska /w m./	Wymiary lądowiska /w m./
Zrzut w pojemnikach na spadochronach	1000x 1500	
Zrzut w pojemnikach bez spadochronów	300 x 500	
Lądowanie samolotów AN-8, AN-12	-	1500 x 100
Lądowanie samolotów IŁ-12, IŁ-14	-	1200 x 80
Lądowanie samolotów AN-2	-	800 x 60
Lądowanie śmigłowców Mi-6	-	100 x 50
Lądowanie śmigłowców Mi-4	-	50 x 50

^{x/} Zbiór prac ASG nr 1/50 s.57.

Podczas II wojny światowej w wielu sytuacjach pomyślnie rozwiązywano problem zaopatrywania okrążonych wojsk drogą powietrzną. Tak np. w ciągu trzech kolejnych dni systematycznie zaopatrywano przy pomocy lotnictwa walczącą w okrążeniu 339 DP armii radzieckiej w rejonie SZUBIEJNYJ STAW /koło WIAZMY/ w styczniu 1944 roku.^x Należy jednak pamiętać, że wszelkie transporty powietrzne w kierunku okrążonych wojsk stanowią specjalny obiekt ataku dla lotnictwa myśliwskiego przeciwnika. Niedopuszczenie transportu amunicji, materiałów pędnych, lekarstw, broni i wyżywienia do okrążonych wojsk stanowi o szczelności izolacji oraz przesądza o rezultacie ich walki. Klęskę desantu powietrznego aliantów pod ARNHEM we wrześniu 1944 roku można przecież między innymi przypisać brakowi systematycznego zaopatrywania desantowanych wojsk.^{xx}

Zaopatrywanie wojsk w niezbędne środki walki przy pomocy lotnictwa jest przedsięwzięciem złożonym i trudnym nawet w warunkach współczesnych. Stąd też coraz częściej wyraża się opinię o konieczności wykorzystania do tego celu bezpilotowych nosicieli o napędzie raketowym. Naprowadzanie takich nosicieli może być dokonywane automatycznie, przy pomocy specjalnego systemu aparatów radioelektronicznych. Można oczekiwać, że w najbliższej przyszłości zostanie ostatecznie rozwiązana konstrukcja nosicieli zaopatrzenia o nośności nawet do 10 ton. Z pewnością nie będzie to środek tani - ale korzyści, jakie stąd można osiągnąć, uzasadniają jego zastosowanie.

^x/-----
Wojskowej tył - podręcznik wyd. Leningrad 1965 r. s. 111.

^{xx}/T. Wołoszczuk - "Okrażenie w trzecim wymiarze" wyd. MON
1962 r. s. 204.

Zdobycze współczesnej nauki i techniki i jej dalszy rozwój^x dają podstawę do przypuszczenia, że najbardziej skomplikowane zagadnienia, które jeszcze dziś znajdują się w fazie założeń i badań, jutro nabiorą realnych kształtów.

Ad.G. Teren walki okrążonych wojsk może zwielokrotnić lub obniżyć ich możliwości bojowe. Jeżeli narzuci go przeciwnik, to w ten sposób zyska on dodatkowy element przewagi. Gdy natomiast w okresie przeciwdziałania okrążeniu pułk wywalczy i umiejętnie wykorzysta wszystkie walory terenu, to jego możliwości oporu i manewru znacznie wzrosną.

Jakkolwiek powyższe stwierdzenia są ogólnie znaną prawdą, to jednak w warunkach okrążenia posiadają one szczególne znaczenie. Teren, w krytycznej sytuacji okrążenia wojsk może stanowić podstawę wyzyskania jedynego czynnika przewagi jaką mogą one uzyskać, tj przewagi w położeniu.

Okrążony pułk nie może dopuścić do skupienia sił na małej przestrzeni. W warunkach użycia broni masowego rażenia równałoby się to jego zagładzie. Musi więc, dla zapewnienia skutecznej obrony przed bronią masowego rażenia, zachować wymagane rozśrodkowanie. Jednak utrzymanie rejonu o powierzchni zapewniającej takie rozśrodkowanie, wydłuża proporcjonalnie długość linii styczności z nieprzyjacielem /front dookólnej obrony/. Stąd też walka w okrążeniu jest działaniem prowadzonym na szerokim froncie, a jako taka, musi niedostatek sił rekompensować maksymalnym wykorzystaniem walorów obronnych terenu.

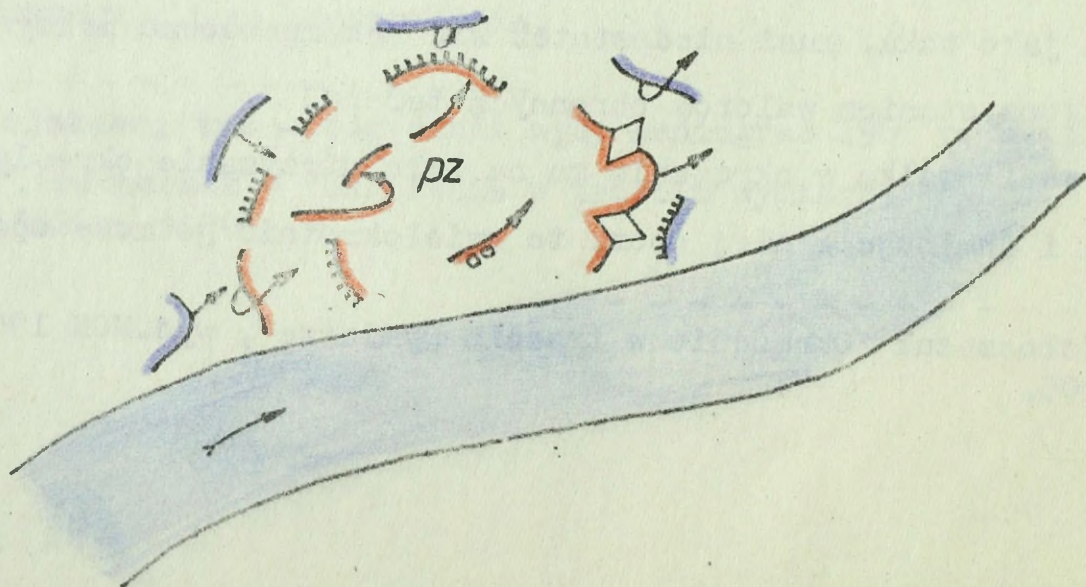
Jeżeli walka w okrążeniu ma na celu utrzymanie określonego rejonu i dominuje w niej opór, to zwielokrotnić go może oparcie

^{x/} - - - - -
T.Wołoszczuk "Okrążenie w trzecim wymiarze", wyd.MON 1962 r.
s.205.

obrony o jeziora, pasma bagien i lasów, zakola rzek lub rubieże wzniesień. Teren do obrony okrężnej pułku winien być naturalną fortecą i zapewniać musi maksymalną ekonomię sił i środków, a zwłaszcza posiadanie drugiego rzutu /odvodu/. Rejony obrony pododdziałów powinny zamykać dostępne dla nieprzyjaciela kierunki oraz tak kanalizować jego działania, aby jak najskuteczniej wykorzystać wszystkie środki ogniowe dla niszczenia go ogniem i kontratakami sił z głębi.

Szczególne znaczenie posiada teren dla organizacji skutecznej obrony przeciwpancernej. Ponadto winien on zapewnić dobrą obserwację, szybki manewr ogniem oraz siłami i środkami, a także ukrycie wojsk i zamiaru działań. Trzeba jednak pamiętać, że teren - nawet o dużych walorach obronnych - należy zawsze wzmocniać poprzez budowę przeszkód i zapór, urządzeń obronnych i dokonywanie niszczeń.

Jeżeli walka w okrażeniu posiada charakter tzw. "wędrującego kotła", to często teren będzie wyznaczał kierunek jego ruchu, umożliwiał kolejne przenoszenie wysiłku i zaskoczenia, a także niekiedy w sposób naturalny osłaniał przynajmniej jedno ze skrzydeł.

Ad.H. Wzrost roli wyszkolenia oraz czynnika moralno-politycznego wojsk jest prawidłowością naszej epoki. We współczesnej wojnie wystąpi ona bardzo dobitnie jako prawo działań bojowych polegające na tym, że im doskonalsza broń, tym większe wymagania w zakresie wyszkolenia oraz walorach moralnych żołnierza. Problemu wyszkolenia bojowego i kształtowania poziomu moralno-bojowego wojska nie da się oddzielić. Jest to bowiem proces jednolity i nierozzerwalnie z sobą związany, służący jednemu celowi. Stąd też dbałość o wysoki poziom wyszkolenia bojowego i przygotowania moralno-politycznego, o mistrzowskie władanie bronią oraz ciągłą i przemyślaną pracę partyjno-polityczną zarówno w okresie pokoju, jak również w najtrudniejszych sytuacjach pola walki.

Czynnik ten w każdych warunkach walki rzutuje na możliwości bojowe wojsk. Jednak jego rola najdobitniej zaznacza się w sytuacjach kryzysowych, do których niewątpliwie można zaliczyć walkę wojsk w wymuszonej izolacji. Świadomość zagrożenia okrążeniem jest dla żołnierzy poważnym przeżyciem. Zamknięcie wojsk w "kotle" wiąże się często ze znacznymi stratami w sile żywej i sprzęcie oraz z psychologicznym oddziaływaniem nieprzyjaciela obliczonym na obniżenie morale żołnierza. W takiej sytuacji przesądza zawsze pewność swych wartości bojowych, wysoka dyscyplina oraz wola i chęć walki. Dla wojsk o wysokim morale, perspektywa poniżającej niewoli będzie bodźcem do rozpaczliwego oporu oraz gwałtownych ataków w celu przebicia się z okrążenia. Dowódcy i żołnierze stają się zdolni do heroiczných czynów, na które w innych okolicznościach nie zdobyliby się. Ważną w tym rolę spełniać będzie pewność uzyskiwania pomocy z zewnątrz oraz szansa wyjścia z okrążenia.

Wiemy jednak z licznych opisów historycznych, że nawet w nie-sprzyjających okolicznościach i przy braku pomocy z zewnątrz udawało się okrażonym jednostkom uniknąć całkowitej zagłady, dzięki dobremu wyszkoleniu i postawie moralno-politycznej. Niemieckie źródła^{x/} zwracają uwagę na trudności zwalczania "kotłów" radzieckich w latach 1941-1942 ze względu na specyficzne cechy radzieckiego żołnierza i umiejętności prowadzenia przez niego walki. Wynikały one z nadzwyczajnego hartu żołnierzy walczących nawet w warunkach całkowitej utraty dowodzenia. Żołnierze poddawali się dopiero po wyczerpaniu wszelkich zapasów. W wielu wypadkach doskonała znajomość terenu oraz umiejętność przenikania nawet przez zwarte fronty umożliwiały im wyjście z okrążenia. Z takich grup powstawały później na tyłach wroga liczne oddziały partyzanckie. Z tych właśnie przyczyn likwidacja okrążonych wojsk stawała się najczęściej trudną i długotrwałą operacją wymagającą nieproporcjonalnie dużego nakładu sił.

O powodzeniu walki, a szczególnie w warunkach okrążenia, decydują ludzie - ich stopień wyszkolenia bojowego i politycznego, hart i niezłomne przekonanie o słuszności sprawy, której bronią oraz ich ofiarność i poświęcenie w walce. Regulamin walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk/ precyzując zadania pracy politycznej podczas walki w okrążeniu nakazuje:^{xx} "przeciwdziałać poczuciu bezradności i osamotnienia, nastrojom paniki i niewiary w możliwość wykonania otrzymanych zadań bojowych, kształtować świadomość możliwości przerwania okrążenia, zdecydowanie zwalczać wszelkie przejawy rozluźnienia dyscypliny porządku oraz depresji

^{x/} - - - - -
W. Iwanowski "Operacje okrążające II wojny światowej" wyd. MON 1973 r. s. 343.

^{xx/} Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL - wyd. MON 1964r. s. 50.

psychicznej".

Te bowiem czynniki wywierają zasadniczy wpływ na możliwości bojowe oraz przesądzają o ostatecznym rezultacie walki wojsk w okrążeniu.

4. Właściwości ugrupowania bojowego pułku podczas walki w okrążeniu

Jeżeli wykonywane zadanie przez pułk w obronie miało na celu bezwzględne utrzymanie rejonu i wobec zarysowującej się groźby jego okrążenia nie zostało zmienione, lub gdy podczas natarcia został on odcięty od sił głównych i pozbawiony możliwości manewru, wówczas zmuszony jest on prowadzić walkę obronną w warunkach okrążenia. W tym celu, równocześnie z przeciwdziałaniem okrążeniu, pułk musi dokonać niezbędnych zmian w interesie potrzeb walki w nowych, bardziej skomplikowanych warunkach. Walka w okrążeniu wymagać będzie między innymi zmiany /dostosowania/ dotychczasowego ugrupowania bojowego pułku pod kątem potrzeb walki okrężnej.

Ugrupowanie bojowe pułku w obronie zależy od wielu czynników między innymi od zadania pułku, a w nim od szerokości i głębokości rejonu obrony; możliwości nieprzyjaciela i wojsk własnych oraz warunków w jakich jest ona organizowana. Czynniki te, jak i wiele innych, występują w ścisłej współzależności i wzajemnie się warunkują. Dopiero łączna ich ocena może dać odpowiedź jakie powinno być ugrupowanie w konkretnej sytuacji bojowej. Dlatego ugrupowanie bojowe w obronie, w tym również w warunkach okrążenia, nie może stanowić niezmiennego szablonu i w zależności od sytuacji każdorazowo może być inne. Zawsze jednak powinno ono zapewnić:

- skuteczną obronę ludzi i sprzętu przed skutkami uderzeń bronią masowego rażenia;
- możliwości manewru ogniem oraz siłami i środkami na zagrożone lub zamierzone kierunki działań;
- siłę i skuteczność oporu wojsk w ważnych rejonach lub rubieżach;
- jak najlepsze wykorzystanie terenu.

W zależności od tego, czy w obronie okrężnej pułku ma rozstrzygać opór lub manewr, różne będzie ugrupowanie bojowe oraz skład i zadania poszczególnych jego elementów. Trafność wyboru ugrupowania bojowego wypływa z realnej konfrontacji potrzeb i możliwości oraz właściwej w danych warunkach proporcji pomiędzy manewrem, a oporem.

Dowódca pułku decydując o ugrupowaniu w obronie okrężnej może kierować się następującymi względami:

- organizować taką ilość elementów ugrupowania bojowego, jaka jest niezbędna do utrzymania bronionego rejonu;
- zapewnić każdemu z elementów ugrupowania maksymalną zdolność do prowadzenia samodzielnej walki;
- przewidzieć możliwości łączenia wysiłku /współdziałania/ poszczególnych elementów ugrupowania na korzyść tego, który w danym okresie wykonywał będzie główne zadanie;
- ilość organizowanych elementów nie powinna w żadnym wypadku utrudniać procesu dowodzenia.

Ważnym miernikiem w konfrontacji potrzeb i możliwości bojowych pułku, jest wydłużenie frontu obrony okrężnej. Jeżeli w obronie prowadzonej w ramach szczebla nadrzędnego pułkowi wyznacza się rejon o szerokości do 10 km, przy czym jego skrzydła i tyły

osłaniają sąsiedzi, to front samodzielnej obrony w okrążeniu wydłużyć się może nawet czterokrotnie.

Utrzymanie takiej długości linii, obrony wymaga angażowania w pierwszym rzucie dużej ilości sił i środków.

Skrócenie długości frontu obrony okrężnej można osiągnąć poprzez ograniczenie powierzchni bronionego rejonu, co jednak ze względu na konieczność zachowania wymaganego rozśrodkowania sił i środków oraz utrzymanie niezbędnej przestrzeni manewrowej nie jest rozwiązaniem właściwym. W tej sytuacji jedynie maksymalne wykorzystanie walorów obronnych terenu i oparcie przedniego skraju o trudno dostępne jego odcinki, jak również szerokie stosowanie różnego rodzaju zapór inżynierskich, może prowadzić do ekonomii sił i środków potrzebnych do pierwszego rzutu.

Jeżeli przyjmiemy, że 25% z ogólnej długości 40 km frontu obrony okrężnej pułku jest skutecznie osłaniana zaporami inżynierskimi i niedostępnym terenem, to pozostaje do obsadzenia siłami i środkami 30 km przedniego skraju. W takich warunkach obrona z konieczności musi być płytka, ponieważ do pierwszego rzutu potrzeba wydzielić około 10 kompanii piechoty /czołgów/. Wynika to z następujących wyliczeń:

Kompania piechoty zgodnie ze swoimi możliwościami może bronić się na szerokości do 1,5 km, natomiast kompania czołgów do 2 km. Odstępy pomiędzy punktami oporu kompanii /czołgów/ przyjmuje się w granicach 1-1,5 km,^x co warunkuje zdolność ich środków ogniowych do utworzenia wymaganej strefy ognia.

Powyższe możliwości pododdziałów powodują, że pułk dla obrony rubieży okrężnej o długości 30 km powinien wydzielić przykładowo:

x/ A.Prokop "Zasady organizacji i prowadzenia obrony przez pułk"
Wyd.ASG - 1970 r. s.28.

- osiem kompanii piechoty x 1,5 km = 12 km;
 - dwie kompanie czołgów x 2 km = 4 km;
 - dziesięć odstępów między punktami oporu x 1,5 km = 15 km
- długość bronionej linii frontu $L_0 = 31$ km

W tej sytuacji pułk zmechanizowany o pełnym składzie organizacyjnym pozbawiony jest możliwości posiadania drugiego rzutu i może jedynie wydzielić odwód w sile kompanii czołgów i kompanii piechoty.

Gdyby trudno dostępny teren nie zwiększał o 25% możliwości obrony rejonu o założonych wymiarach 10 km x 10 km, to pułk nie byłby w stanie obsadzić nawet wszystkimi pododdziałami piechoty i czołgów frontu obrony okrężnej o długości 40 km.

Pułk zmechanizowany w obronie okrężnej, ze względu na konieczność rozśrodkowania sił i środków, powinien utrzymać rejon o powierzchni około 100 km^2 . Taka wielkość rejonu może zapewnić wymagane rozśrodkowanie pododdziałów pułku z punktu widzenia potrzeb obrony przed bronią masowego rażenia. Powyższa norma powierzchni dla pułku zmechanizowanego o etatowym składzie, została teoretycznie uzasadniona i nakazem obowiązujących regulaminów i instrukcji zalecona do praktyki szkoleniowej.^x

Kryterium wielkości rejonu wywiera duży wpływ na skład pierwszego rzutu pułku w obronie okrężnej oraz możliwości organizacji drugiego rzutu lub odwodu. Jednak ze względu na optymalną ekonomię sił, ważne znaczenie posiada także kształt bronionego rejonu.

W poprzednim przykładzie przyjęto rejon obrony o powierzchni 100 km^2 i kształcie zbliżonym do kwadratu, którego boki

^{x/} -----
Taktyka Ogólna - podręcznik, wyd. MON-1968 r. rozdział XX s.331

długości 10 km tworzyły razem odwód równy 40 km. W tej sytuacji jedynie założenie, że 25% tej długości stanowi niedostępny teren, pozwoliło wydzielić do odwodu pułku kompanię piechoty i kompanię czołgów. Gdyby jednak rejon obrony okrężnej pułku był kształtem zbliżony do koła /które przecieź geometria uznaje za najdoskonalszą figurę/, to powierzchnia rejonu "S" posiadałaby znacznie krótszą długość linii obwodu

$$S = \pi r^2 = 100 \text{ km}^2$$

$$\pi = \frac{\sqrt{S}}{r} = \frac{\sqrt{100}}{3,14} = \sqrt{31,8} \approx 5,66 \text{ km /wynik z nadmiarem/}$$

długość obwodu $L_0 = 2\pi r = 2 \times 3,14 \times 5,66 = 35,54 \text{ km}$.

Z tego wynika, że kształt rejonu obrony maksymalnie zbliżony do koła zapewnia największą optymalność stosunku bronionej powierzchni do długości linii frontu obrony okrężnej. W rozpatrywanym przypadku została ona skrócona o 4,5 km /40km - 35,5 km/, przy zachowaniu powierzchni 100 km².

Jeżeli również w tych warunkach istniałaby możliwość oparcia w 25% przedniego skraju o trudno dostępny teren, to teoretycznie pułk zmechanizowany potrzebowałby użyć w składzie pierwszego rzutu tylko tyle sił i środków, jaka niezbędna jest dla utrzymania 26,6 km długości linii obrony okrężnej.

$$L_0 = 35,5 \text{ km} - 25\% = 35,5 \text{ km} - 8,9 \text{ km} = 26,6 \text{ km}$$

Taka długość obrony wymaga w pierwszym rzucie około dziewięciu kompanii piechoty /czołgów/, co pozwala na pozostawienie w odwodzie lub drugim rzucie do 1/4 posiadanych przez pułk pododdziałów ogólnowojskowych szczebla kompanijnego. I tak przykładowo:

Wariant "A" - pierwszy rzut pułku: kp-9x1,5 km = 13,5 km

odstępny 9x1,5 km = 13,5 km

długość frontu obrony = 27 km

- drugi rzut pułku: batalion czołgów.

Wariant "B" - pierwszy rzut pułku: $kp-8 \times 1,5 \text{ km} = 12 \text{ km}$
 $kc-1 \times 2 \text{ km} = 2 \text{ km}$
 $odstępy-9 \times 1,5 \text{ km} = 13,5 \text{ km}$
długość frontu obrony = 27,5 km

- drugi rzut /odwód/: batalion czołgów /bez kc/ z kompanią piechoty.

Wariant "C" - pierwszy rzut pułku: $kp-7 \times 1,5 \text{ km} = 10,5 \text{ km}$
 $kc-2 \times 2 \text{ km} = 4 \text{ km}$
 $odstępy-9 \times 1,5 \text{ km} = 13,5 \text{ km}$
długość frontu obrony = 28 km

- drugi rzut /odwód/ : batalion piechoty /bez kp/ z kompanią czołgów.

Obrona okrężna pułku pomimo, że posiada wszystkie znamiona obrony na szerokim froncie, nie może być oparta tylko na dookólnym kordonie kompanijnych punktów oporu. Na kierunkach szczególnie zagrożonych uderzeniami nieprzyjaciela musi być ona odpowiednio głęboka i zdolna do załamania jego natarcia na pozycji obrony batalionów pierwszego rzutu. Dlatego batalion walczący w rejonie głównego wysiłku pułku powinien być z zasady ugrupowany w dwa rzuty. Z tego względu w większości przypadków, pułk nie będzie posiadał dostatecznej ilości sił dla zorganizowania drugiego rzutu, a najbardziej typowym jego ugrupowaniem będzie ugrupowanie w jednym rzucie z odwozem ogólnowojskowym rozmieszczonym w jednym lub niekiedy w dwóch rejonach.

Jednorzutowe ugrupowanie pułku w obronie okrężnej nie może być jednak regułą. Każdorazowo bowiem zdecydują o tym konkretne warunki walki.

Jeżeli dowódca pułku oprze koncepcję walki w okrążeniu na oporze w oparciu o dogodną rubież przedniego skraju, to zwykle

większość sił wydzieli do pierwszego rzutu, ponieważ stanowić on będzie o wykonaniu zadania. Natomiast gdy teren nie sprzyja oporowi oraz istnieje groźba zaskakujących uderzeń nieprzyjaciela z różnych kierunków, to wówczas bardziej korzystne może być ugrupowanie pułku w dwa rzuty. W takich warunkach rozstrzygającą rolę spełniać może silny drugi rzut rozmieszczony w dwóch rejonach, który w terenie sprzyjającym manewrowi może być użyty całością sił na jednym lub częściami na dwóch zagrożonych kierunkach jednocześnie. Należy tu podkreślić, że w obronie okrężnej, przy centralnym rozmieszczeniu drugiego rzutu /odwołu/ istnieją dogodne warunki szybkiego manewru. Jeżeli bowiem promień obrony okrężnej pułku wynosi około 5-6 km, to przy szybkości marszu 15-20 km/godz. drugi rzut /odwód/ pułku znajdzie się na wymaganej rubieży za: 15-25 minut.

$5-6 \text{ km} \times 3 \text{ min/km} = 15-18 \text{ minut};$

$5-6 \text{ km} \times 4 \text{ min/km} = 20-24 \text{ minuty.}$

Bataliony broniące pierwszej pozycji, w zależności od ważności kierunku, mogą być ugrupowane w jednym lub w dwóch rzutach. Kierunki trudno dostępne nie mogą być obsadzone przez wojska, wystarczy, jeżeli będą dozorowane i osłaniane ogniem oraz zaporami. Batalion broniący się w okrążeniu w ramach pułku w rejonie jego głównego wysiłku powinien być zazwyczaj ugrupowany w dwa rzuty. Również pułk broniący się w składzie dywizji na jej głównym kierunku ugrupowuje się z zasady w dwa rzuty. Jednak na kierunkach drugorzędnych lub, gdy pułk walczy w okrążeniu samodzielnie, najczęściej będzie ugrupowany w jednym rzucie.

Trzon drugiego rzutu /odwołu/ pułku w okrążeniu również w przyszłości stanowić będą pododdziały czołgów. Niekiedy jednak,

ze względu na ciągle rosnące potrzeby walki z bronią pancerną nieprzyjaciela, dowódca pułku zmuszony będzie przydzielić część czołgów pododdziałom piechoty pierwszego rzutu. Konieczności takiej w zasadzie nie będzie, gdy pododdziały piechoty zostaną wyposażone w bojowe wozy piechoty /BWP/. W takich warunkach dowódca pułku zmechanizowanego może organiczny batalion czołgów użyć w całości w drugim rzucie do wykonania silnych kontrataków na włamującego się nieprzyjaciela. Ponadto pododdziały czołgów ze składu drugiego rzutu /odvodu/ pułku można szeroko wykorzystywać do strzelania na wprost z przygotowanych lub doraźnie wyznaczonych rubieży ogniowych. Ilość tych rubieży w obronie okrężnej będzie z zasady większa niż w obronie w warunkach normalnych, ze względu na możliwość zagrożenia pancernego z większej ilości kierunków.

Ilość zadań ogniowych w walce okrężnej jest znacznie większa niż w innych warunkach obrony pułku. Stwarza to konieczność maksymalnej ekonomii wykorzystania wszystkich środków ogniowych, a zwłaszcza artylerii. Z tego względu najbardziej optymalnym wykorzystaniem artylerii organicznej i przydzielonej będzie jej scentralizowanie i podległość bezpośrednio dowódcy pułku. Centralizacja dowodzenia artylerią rekompensuje w pewnym stopniu brak dostatecznej jej ilości oraz pozwala zawsze ograniczone zapasy amunicji użyć do wykonania tylko najważniejszych zadań ogniowych. Na szczeblu pułku może być zorganizowana pułkowa grupa artylerii /PGA/, jeżeli dysponuje on co najmniej dwoma dywizjonami. Stanowiska ogniowe artylerii w odróżnieniu od innych sytuacji można wyznaczać na kierunkach najbardziej zagrożonych przez czołgi nieprzyjaciela. W walce pułku w okrążeniu artyleria do ognia pośredniego powinna w krytycznym miejscu i czasie pogłębiać obronę przeciwpancerną pomimo, że jej sprzęt nie jest w pełni predysponowany do wykonywania tego rodzaju zadań.

Głównym zadaniem środków obrony przeciwlotniczej jest osłona przed uderzeniami lotnictwa nieprzyjaciela najważniejszych elementów ugrupowania bojowego pułku. Pododdziały obrony przeciwlotniczej zazwyczaj będą rozmieszczone w środku bronionego rejonu, gdzie znajduje się większość opłacalnych obiektów uderzeń lotnictwa nieprzyjaciela takich, jak: drugi rzut /odwód/, odwody specjalne, stanowisko dowodzenia, stanowiska ogniowe artylerii, elementy tyłów pułku i tp.

Również w wypadku braku dostatecznej ilości środków przeciwpancernych artyleria przeciwlotnicza, a zwłaszcza średniego kalibru /jeżeli znajduje się w rejonie obrony okrężnej/ może otrzymać dodatkowe zadanie być w gotowości do zwalczania broni pancernej nieprzyjaciela. Obrona przeciwpancerna w walce okrężnej pułku spełniać będzie szczególną rolę i z tej racji musi ona być udziałem wszystkich elementów ugrupowania bojowego.

Odwód przeciwpancerny /OPpanc/ organizuje się w pułku zmierzonym na bazie organicznej baterii przeciwpancernej.

Rejon rozmieszczenia odwodu przeciwpancernego powinien zapewniać szybkość manewru na kierunki /rubieże/ zagrożone przez broń pancerną nieprzyjaciela. W samodzielnej obronie okrężnej pułku dla odwodu przeciwpancernego wyznacza się więcej kierunków działania niż w obronie prowadzonej w ramach szczebla nadrzędnego. Również rubieże rozwinięcia wybiera się bliżej przedniego skraju, gdyż płytkość obrony okrężnej wymaga wcześniejszej reakcji na rozcinające uderzenia czołgów nieprzyjaciela.

Ze względu na duże potrzeby prawie dookólnego minowania już od szczebla pułku powinien być organizowany oddział zaporowy z sił i środków plutonu minowania organicznej kompanii saperów.

Reasumując, podczas walki obronnej w okrążeniu ugrupowanie bojowe pułku zmechanizowanego najczęściej składać się będzie z:

- pododdziałów pierwszego rzutu;
- odwodu ogólnowojskowego;
- oddziału /pododdziałów/ artylerii;
- pododdziałów obrony przeciwlotniczej;
- odwodów specjalnych /OPpanc, OZap/.

W zależności jednak od charakteru zadania bojowego i sposobu jego realizacji, zarówno rola, jak i skład elementów ugrupowania bojowego mogą być różne. Jeżeli np. dowódca pułku zamierza skrócić front obrony i pod osłoną pododdziałów będących w styczności z nieprzyjacielem przygotować główną pozycję w głębi bronionego rejonu, to wówczas w pierwszym etapie walki wystąpi dodatkowy element ugrupowania bojowego, a mianowicie pododdziały osłony.

W innych sytuacjach, gdy możliwe i celowe są wypadki na tyły przeciwnika, może być zorganizowana grupa /pododdział rajdowy/, której zadaniem będzie: dezorganizowanie komunikacji nieprzyjaciela lub zniszczenie jego wyrzutni rakiet i stanowiska dowodzenia, a niekiedy nawet zdobycie środków materiałowych - zwłaszcza paliwa.

Odmienne również będzie ugrupowanie okrążonego pułku, gdy jego walka będzie miała charakter działań "wędrującego kotła". Konieczność wówczas podyktuje zorganizowanie takich elementów ugrupowania bojowego, jak: zgrupowania uderzeniowego, pododdziałów osłony bocznej, oraz ariergardy /niezależnie od innych typowych elementów ugrupowania/.

5. Organizacja walki w okrążeniu

A. Podjęcie decyzji oraz postawienie zadań

Okrążenie nie powinno być zaskoczeniem dla dowódców i sztabów, bez względu na to, w jakich warunkach ma ono miejsce. Toteż pewne

elementy decyzji do walki w okrążeniu muszą być założone, a nawet opracowane już wcześniej nim ono nastąpi. Jeżeli np. w decyzji do obrony przewidywano możliwość włamania się nieprzyjaciela, to w ramach organizacji współdziałania powinny być określone zadania elementów ugrupowania bojowego w wypadku odcięcia i okrążenia danego oddziału lub pododdziału. W obronie bowiem istnieje konieczność jednoznacznego określenia rejonów, od utrzymania których zależy trwałość obrony i które powinny być bronione nawet w okrążeniu.^x Z powyższego można sądzić, że w czasie zarysowującego się okrążenia dowódca pułku będzie posiadał już wiele przemyśleń dotyczących walki w okrążeniu wynikających z otrzymanego od dowódcy dywizji zadania oraz osobistego śledzenia i oceny sytuacji /przebiegu walki/. Podejmując więc decyzję do walki w okrążeniu dowódca uwzględnia zjawiska danej chwili oraz przewiduje dalszy przebieg działań i konfrontując wnioski z poprzednimi przemyśleniami przyjmuje najskuteczniejszą koncepcję walki.

Właściwością pracy dowódcy i sztabu pułku w sytuacji zarysowującego się okrążenia będzie zawsze dysponowanie skrajnie ograniczonym czasem na organizację walki oraz fakt, że wszystkie przedsięwzięcia w jej interesie będą najczęściej wykonywane jednocześnie z kierowaniem działaniami bojowymi w warunkach znacznej przewagi nieprzyjaciela. W tej sytuacji dowódca i sztab pułku zmechanizowanego /czołgów/ muszą stosować najszybsze formy pracy zapewniające maksymalną równoległość organizacji walki na wszystkich szczeblach dowodzenia.

Jednym z warunków zapewniających terminowe zorganizowanie działań jest szybkie powzięcie decyzji przez dowódcę. Warunkiem wstępnym podjęcia decyzji w możliwie najkrótszym czasie jest ciągłe, systematyczne zbieranie i studiowanie informacji o situa-

x/ "Taktyka Ogólna" - Podręcznik, str. 250, wyd. MON 1968.

cji oraz przygotowanie przez oficerów sztabu niezbędnych danych dla dowódcy, opartych nie tylko na aktualnych faktach, lecz również na przewidywaniu ich następstw. Szef sztabu pułku powinien tak organizować system zbierania i obiegu informacji, aby zapewnić odpowiednią ich selekcję i opracowanie na drodze, źródło informacji - dowódca. Jednak w warunkach zarysowującego się okrążenia i taki system obiegu informacji, typowy w mniej złożonych warunkach walki powinien ulec modyfikacji. Wszystkie bowiem dane o zaistniałych zmianach w położeniu oraz możliwościach nieprzyjaciela i wojsk własnych, które mogą w krótkim czasie doprowadzić do odcięcia pułku od sił głównych dywizji, powinny dotrzeć do dowódcy bezpośrednio ze źródła informacji, ponieważ wymagają podjęcia niemal natychmiast odpowiedniej decyzji.

Podstawą powzięcia decyzji do walki w okrążeniu będzie dla dowódcy pułku poprzednio postawione, lub aktualnie sprecyzowane zadanie dowódcy dywizji. W żadnym jednak przypadku brak zadania ze szczebla nadrzędnego, nie zwalnia dowódcę pułku od powzięcia decyzji w nowej sytuacji.

Analiza zadania realizowanego przez pułk, a w niej właściwe zrozumienie zamiaru dowódcy dywizji, powinna stanowić dla dowódcy pułku punkt wyjścia do ustalenia, czy w zaistniałej sytuacji bezwzględne utrzymanie zajmowanego rejonu w warunkach okrążenia jest celowe i konieczne z punktu widzenia interesów szczebla nadrzędnego. Jest to z całą pewnością trudny i odpowiedzialny problem, jednak dowódca musi go bezwzględnie rozwiązać, gdyż stanowi on podstawę słusznej decyzji. Następnie musi on uzmysłowić sobie w jakim stopniu zamiar wyższego dowódcy, realizowany w zaistniałej sytuacji, wpłynie na jego decyzję i działanie wojsk pułku.

W warunkach zarysowującego się okrążenia pułk może otrzymać różnorodne zadanie bojowe, którego treść uzależniona będzie od sytuacji taktyczno-operacyjnej i zamiaru dowódcy dywizji.

Treścią zadania bojowego dla pułku może na przykład być:

W-1 "Opanować węzeł dróg, a następnie przejść do obrony okrężnej i utrzymać go do świtu, wzbraniając przegrupowania podchodzących odwodów nieprzyjaciela z kierunku"

W-2 "Utrzymać rejon Wiazać jak największe siły nieprzyjaciela. Od 3.00 być w gotowości do uderzenia w kierunku i połączenia się z 6 poz na rubieży....."

W-3 "Wzbraniać podejścia odwodów nieprzyjaciela na kierunku Zniszczyć środki przenoszenia BMR w rejonie oraz most w rejonie..... Od 6.00 15.02 być w gotowości do połączenia się na rubieży Wspiera Oskania"

W-4 "Połączyć się z w rejonie i przejąć w podporządkowanie Następnie wycofać się w rejon bagien..... gdzie przejść do obrony okrężnej. Wzbraniać manewru nieprzyjaciela po drodze ,....."

Z tak sformułowanej treści zadania bojowego /przekazanego najczęściej przez techniczne środki łączności/, dowódca pułku powinien zrozumieć cel walki i co jest w nim najważniejsze z punktu widzenia interesów szczebla nadrzędnego.^{x/} Na podstawie wyżej ujętych wariantów zadań dowódca pułku może określić np., że:

^{x/} - - - - -
W trakcie badań rozpatrywano znacznie większą ilość możliwych zadań dla pułku do walki w okrążeniu. Analiza tych zadań znajduje się w materiałach roboczych.

Ad.1. Celem działania pułku jest opóźnienie podejścia odwodów nieprzyjaciela. Aby to osiągnąć, pułk musi wcześniej opanować nakazany węzeł dróg i utrzymać go, zmuszając podchodzące odwody przeciwnika do wydłużonego w czasie i przestrzeni manewru obejścia bronionego przez pułk rejonu - leżącego na głównym szlaku komunikacyjnym, lub do zaangażowania się w walce. Tylko takie działanie pułku może skutecznie opóźnić podejście odwodów nieprzyjaciela, a tym samym stworzyć dywizji warunki wznowienia natarcia od świtu dnia następnego.

Otrzymane zadanie nie upoważnia pułku do samodzielnego wyjścia z okrążenia. Należy się więc liczyć w dniu jutrzejszym z deblokacją pułku przez dywizję lub kolejnym zadaniem związanym z ogólnym natarciem.

Ad.2. Celem działań pułku jest wiązanie jak największych sił nieprzyjaciela poprzez bezwzględne utrzymanie taktycznie ważnego rejonu. Do 3.00 pułk ma osiągnąć gotowość do przerwania na sygnał dowódcy dywizji wewnętrznego pierścienia okrążenia i połączenia się z uderzającym na spotkanie 6 pcz na rubieży odległej o 10 km.

Wykonanie zadania przez pułk uzależnione jest od utrzymania nakazanego rejonu do zapadnięcia zmroku w warunkach znacznej przewagi nieprzyjaciela. W wypadku stwierdzenia prób blokowania i obejścia przez przeciwnika bronionego przez pułk rejonu, należy przez wypad i uderzenia zmusić go do angażowania sił. Tylko w ten sposób walka pułku w okrążeniu może spełnić swój cel.

Ad.3. Celem walki pułku jest dezorganizowanie manewru nieprzyjaciela oraz niszczenie jego środków napadu jądrowego. Dowódca dywizji żąda od pułku manewrowego działania na

tyłach przeciwnika, a nie utrzymania określonego rejonu. Możliwości manewrowania przez pułk w ugrupowaniu nieprzyjaciela zapewnia przełożony, poprzez silne wsparcie, przerwanie izolacji powietrznej nieprzyjaciela i ciągłą osłonę.

Ad.4. Celem walki pułku w okrążeniu jest przetrwanie na tyłach nieprzyjaciela do czasu przejęcia inicjatywy przez wojska własne. Warunkiem wykonania zadania jest sprawne wycofanie się w rejon bagien, które jedynie dają szansę prowadzenia przez pułk długotrwałej walki w okrążeniu. Możliwości pułku znacznie zwiększą się pod warunkiem połączenia się z okrążonymi pododdziałami w rejonie Trudno dostępny rejon bagien należy wykorzystać jednocześnie jako bazę wypadową na główną drogę dowozu i ewakuacji nieprzyjaciela.

Po analizie otrzymanego zadania dowódca pułku określa czynności, które należy wykonać niezwłocznie, aby jak najszybciej przygotować pododdziały do walki w okrążeniu i daje szefowi sztabu wytyczne do organizacji rozpoznania oraz przekazania zarządzeń wstępnych dotyczących: zamknięcia zagrożonych kierunków od strony skrzydeł i tyłów pułku, umocnienia najdogodniejszych rubieży, organizacji dookólnego systemu ognia, zabezpieczenia luk i wykonania innych przedsięwzięć stwarzających warunki przyszłej walki w okrążeniu. Jak najszybsze wydanie zarządzeń wstępnych posiada w tej sytuacji szczególne znaczenie. Należy bowiem pamiętać, że pierścień okrążenia staje się coraz bardziej zwarty, a swoboda manewru pułku w miarę upływu czasu maleje.

Nie można wykluczyć sytuacji nieotrzymania przez pułk zadania do walki w okrążeniu. Może to być spowodowane brakiem łączności z przełożonym, zniszczeniem SD dywizji lub zakłóceniami radioelektronicznymi. Wówczas dowódca pułku podejmuje decyzję samodzielnie i niezwłocznie przystępuje do jej realizacji, a po uzyskaniu łączności melduje dowódcy dywizji.

Ocenę położenia prowadzi dowódca pułku dowodząc jednocześnie pododdziałami, które umacniają dogodnie rubieże obrony okrężnej i odpierają uderzenia nieprzyjaciela mające na celu zerwanie planowego przejścia pułku do obrony. Ze względu na szczególnie ograniczony czas, stosowana metoda wysłuchiwanie meldunków oficerów sztabu przez dowódcę pułku wydaje się być w tej sytuacji nie do przyjęcia. W zależności od zakresu posiadanych informacji dowódca pułku powinien dokonać oceny położenia osobiście lub przy współudziale tylko szefa sztabu. Jedynie w niezbędnym zakresie może niekiedy wykorzystywać niektórych oficerów sztabu dla uzyskania konkretnych odpowiedzi wyjaśniających dany problem. Tylko taka metoda pracy pozwala dowódcy na szybkie podjęcie głównych elementów decyzji walki w okrążeniu.

Oceniając położenie dowódca pułku winien koncentrować się głównie na tych problemach, które posiadają decydujący wpływ na skuteczność walki w okrążeniu. Kolejność ich rozstrzygnięcia w każdym przypadku może być różna, a narzuci ją każdorazowo konkretna sytuacja. Zawsze jednak dowódca pułku poszukiwać będzie odpowiedzi między innymi na następujące zagadnienia:

- jakimi siłami nieprzyjaciel może zamknąć pierścień okrążenia pułku, kiedy i jakimi siłami przystąpi do jego likwidacji, prawdopodobny sposób działania przeciwnika, gdzie jest on najsilniejszy i gdzie najsłabszy oraz co stanowi największą groźbę dla okrążonych wojsk;
- jakie pułk posiada możliwości prowadzenia walki w okrążeniu;
- jaką zastosować taktykę walki;
- gdzie skupić główny wysiłek obrony;
- jak dokonać najszybszego przegrupowania własnych sił i środków pod kątem interesów przyszłej walki;
- gdzie rozmieścić odwody i sposób niszczenia nieprzyjaciela w wypadku jego włamania się w rejon obrony pułku;

- w jaki sposób można najpełniej wykorzystać walory obronne terenu i powiązać je z systemem ognia oraz zaporami;
- jak uchronić pododdziały przed nadmiernymi stratami w wypadku użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia.

Dopiero po dokonaniu wnikliwej oceny tych zagadnień, dowódca może podjąć słuszną decyzję zapewniającą wykonanie zadania.

W decyzji dowódca winien określić:

- zamiar działań, a w nim: kolejność i sposób rażenia nieprzyjaciela na przewidywanych kierunkach jego natarcia; rejony, od utrzymania których zależy trwałość obrony; ugrupowanie sił i środków oraz charakter manewru;
- zadania bojowe pododdziałów;
- sposób współdziałania elementów ugrupowania bojowego;
- organizację dowodzenia.

Na podstawie podjętej, często bezpośrednio w terenie decyzji, dowódca pułku stawia pododdziałom zadania bojowe osobiście oraz przy pomocy oficerów sztabu. W sytuacji zarysowującego się okrążenia, należy wykluczyć możliwość i celowość zebrania wszystkich dowódców podległych pododdziałów w celu postawienia zadań bojowych. Jedyne możliwymi sposobami ich przekazania będzie wysłanie oficerów sztabu do pododdziałów, lub wykorzystanie do tego celu technicznych środków łączności. Dowódca pułku może osobiście udać się w rejon głównego wysiłku obrony i po udokładnieniu decyzji w terenie /krótkim rekonesansie/ postawić zadanie bojowe broniącemu się tam batalionowi, a także i innym elementom ugrupowania bojowego wykonującym zadania na tym kierunku.

Z przeprowadzonych rozważań wynika, że w okresie organizacji walki w okrążeniu proces stawiania zadań bojowych nie może być rozumiany jako akt jednorazowy. Przekazywanie zadań pododdziałom musi być dokonywane sukcesywnie, w miarę jak rozwiązania zostaną przez dowódcę poszczególne elementy decyzji. Toteż

szeroko powinno być stosowane stawianie podwładnym zarządzeń wstępnych /przygotowawczych/ oraz krótkich zarządzeń bojowych już w trakcie trwania oceny położenia /gdy tylko dany problem został rozstrzygnięty/. Po sprecyzowaniu decyzji przez dowódcę pułku pozostaje wówczas jedynie konieczność ostatecznego sformułowania zadań pododdziałom, które faktycznie są już w trakcie ich realizacji.

Tylko system stawiania zadań bojowych rozumiany jako proces ciągły, może zapewnić terminową realizację wszystkich przedsięwzięć organizacji walki, gdyż w warunkach zarysowującej się izolacji od sił głównych szczebla nadrzędnego, sytuacje mogą zmieniać się radykalnie i następować po sobie w krótkich odstępach czasu.

B. Właściwości organizacji współdziałania

W warunkach następującego okrążenia pułku, czas w większości przypadków nie pozwoli dowódcy na organizację współdziałania jednocześnie ze wszystkimi elementami ugrupowania bojowego. Toteż w zasadzie jako jedyny sposób organizacji współdziałania można przyjąć przekazanie ustaleń /wytycznych/ dowódcy w tym zakresie do pododdziałów za pośrednictwem oficerów dowództwa i sztabu pułku, wraz z zadaniem bojowym i w miarę jego realizacji.

Współdziałanie w takiej sytuacji najcelowiej jest organizować według zadań realizowanych w poszczególnych okresach /etapach/ walki, przy czym jedynie na najbliższy z nich powinny być one sprecyzowane w sposób szczegółowy i pełny. Treścią wytycznych dowódcy do współdziałania w danym okresie walki może być:

W okresie walki o zapewnienie dogodnych warunków obrony okrężnej:

- zamiar działań;
- sposób i czas opanowania dogodnej rubieży do zorganizowania przedniego skraju obrony okrężnej;
- rubieże, na które należy wycofać się oraz sposób wycofania się pododdziałów /pododdziału/;

- sposób i kolejność zmiany ugrupowania bojowego;
- działanie lotnictwa, wojsk raketowych i artylerii wyższego szczebla w celu wsparcia walki pułku w tym okresie;
- sposób wykorzystania organicznej i przydzielonej artylerii;
- działanie w przypadku obezwładnienia lub zniszczenia przez nieprzyjaciela jednego z elementów ugrupowania bojowego pułku.

Podczas walki w celu odparcia uderzeń nieprzyjaciela i utrzymania przedniego skraju:

- zamiar działań;
- sposób rażenia podchodzących lub przygotowujących się do uderzenia zgrupowań nieprzyjaciela;
- działanie wojsk w przypadku uderzeń jądrowych i chemicznych nieprzyjaciela na najbardziej zagrożone w tym okresie elementy ugrupowania bojowego pułku;
- sposób działania pododdziałów pierwszego rzutu w celu odparcia ataku przeciwnika i utrzymania przedniego skraju;
- działanie artylerii, czołgów i odwodów specjalnych pułku podczas odpierania uderzeń nieprzyjaciela na jednym lub z kilku kierunków jednocześnie;
- sposób manewru sił z głębi oraz z nieatakowanych odcinków.

W okresie walki w celu zniszczenia nieprzyjaciela, który włamał się w głąb obrony pułku:

- zamiar działań;
- sposób likwidacji przeciwnika, który włamał się w głąb obrony;
- kierunki, rubieże i sposób kontrataku drugiego rzutu /odwodu/ oraz działanie w tym czasie artylerii, pododdziałów pierwszego rzutu i innych elementów ugrupowania bojowego pułku;
- działanie odwodu przeciwpancernego oraz oddziału zaporowego pułku w wypadku przerwania się broni pancernej nieprzyjaciela;
- sposób i kolejność działania w wypadku włamania się nieprzyjaciela na dwóch lub trzech kierunkach jednocześnie;
- zadania artylerii i lotnictwa w tym okresie.

Ponieważ ustalenia dowódcy pułku w zakresie współdziałania w drugim i trzecim okresie walki będą posiadały bardziej ogólny charakter, to istnieje konieczność dodatkowego ich uszczegółowienia w toku trwania walki w okrążeniu. W związku z tym obowiązkiem dowództwa i sztabu jest stała aktualizacja elementów współdziałania stosownie do zaistniałych warunków oraz systematyczne przekazywanie danych o ustaleniach w tym zakresie dokonanych przez dowódcę.

Precyzja i skuteczność współdziałania pozostają w prostej zależności od przemyślanego i elastycznego systemu dowodzenia.

C. Dowodzenie

Dowodzenie wojskami walczącymi w okrążeniu charakteryzuje się szczególną złożonością. Wynika ona głównie z konieczności częstego reagowania przez dowódcę i sztab pułku na sytuacje zachodzące jednocześnie na kilku różnych kierunkach obrony okrężnej. Dookólna styczność z aktywnym przeciwnikiem, wydłużony front obrony, potrzeba stosowania szybkiego manewru ogniem oraz siłami i środkami, czynią dowodzenie procesem bardziej skomplikowanym w porównaniu z obroną w ramach szczebla nadrzędnego.

Do głównych właściwości organizacji dowodzenia w warunkach okrążenia pułku należą:

- konieczność utworzenia jednolitego systemu dowodzenia poprzez podporządkowanie i włączenie do pułku wszystkich pododdziałów i grup żołnierzy z innych jednostek, które zostały odcięte przez nieprzyjaciela i znalazły się w rejonie obrony pułku;
- centralizacja dowodzenia na stanowisku dowodzenia pułku, z jednoczesnym przygotowaniem tyłowego stanowiska dowodzenia, a nawet punktów dowódczo-obserwacyjnych dowódców batalionów do przyjęcia dowodzenia pułkiem;
- wcześniejsze przygotowanie systemu dowodzenia do kierowania walką pododdziałów w wypadku rozcięcia przez nieprzyjaciela ugrupowania pułku i odizolowania części jego sił;

- wykorzystanie wszystkich środków i sposobów dla utrzymania łączności z wojskami walczącymi poza okrążeniem, włącznie z przygotowaniem i utrzymaniem lądowisk śmigłowców.

Różnorodność sytuacji podczas walki pułku w okrążeniu, zachodzących często w jednym czasie na kilku kierunkach, wymaga racjonalnego podziału zadań pomiędzy oficerów dowództwa. Niezależnie od ogólnej odpowiedzialności za całokształt walki, dowódca pułku winien skupić szczególną uwagę na kierowaniu działaniami w rejonie głównego wysiłku obrony. Na pozostałych kierunkach /odcinkach obrony/ może on powierzyć kierowanie walką zastępcy do spraw liniowych lub szefowi sztabu.

Doświadczenia drugiej wojny światowej oraz późniejszych konfliktów zbrojnych wskazują bezspornie, że okrążone wojska dopóty walczyły skutecznie, dopóki nie załamało się dowodzenie nimi. Odcięte przez wroga związki taktyczne armii "POZNAŃ" i "POMORZE" we wrześniu 1939 roku dzięki sprawnemu, scentralizowanemu dowodzeniu, prowadziły skoordynowane działania w ciągu 9 dni. Dopiero 17 września, głównie w wyniku potężnego uderzenia kilkuset bombowców i zmasowanego ognia ponad 200 baterii artylerii ciężkiej /który zdeorganizował łączność i uniemożliwił dowodzenie/, załamały się próby zorganizowanego przebicia się wojsk do WARSZAWY. Tego dnia ustało bowiem jednolite dowodzenie. Jedynie z inicjatywy poszczególnych dowódców różne improwizowane lub zbierane oddziały przebijały się na wschód, przerywając w różnych miejscach niemiecki pierścień okrążenia.^{x/}

Pozytywnym przykładem wpływu sprawnego dowodzenia na skuteczność walki wojsk w okrążeniu może być działanie czołowych oddziałów 88 dywizji radzieckiej, które 2 lutego 1945 roku

^{x/} - - - - -
W. Iwanowski - "Operacje okrążające II wojny światowej wyd. MON
1973 r. str. 337.

po opanowaniu GOROWA IŻAWECKIEGO zostały w nim odcięte od sił głównych i okrążone w wyniku silnego przeciwuderzenia nieprzyjaciela. Dzięki sprawnemu dowodzeniu, okrążone siły w ciągu pięciu dni skutecznie odpierały ataki przeciwnika dążącego do odzyskania GOROWA będącego ważnym węzłem dróg. Dopiero w dniu 6 lutego siły główne 88 i 331 DP przerwały pierścień wojsk niemieckich oblegających miasto i przebiły się do okrążonych w nim oddziałów.^{x/}

D. Problemy zabezpieczenia działań bojowych

Zabezpieczenie działań bojowych pułku w okrążeniu stanowi całościowy kształt przedsięwzięć mających na celu niedopuszczenie do rozpoznania wojsk własnych i niespodziewanego napadu naziemnego i powietrznego nieprzyjaciela oraz zapewnienie im sprzyjających warunków prowadzenia walki. W warunkach zarysowującego się okrążenia pułku zabezpieczenie działań bojowych nie będzie organizowane od podstaw. Należy je rozumieć jako kontynuację w nowych warunkach wydanych poprzednio wojskom zarządzeń w tym względzie. W tym celu sztab pułku na podstawie decyzji dowódcy i jego wytycznych uaktualnia obowiązujące w dotychczasowych działaniach zarządzenia stosownie do nowych warunków walki i sposobu jej prowadzenia.

Na podstawie badań warunków, w jakich następować może okrążenie pułku, w powiązaniu z analizą możliwości czasowych na organizację działań, można wyodrębnić pewne charakterystyczne problemy zabezpieczenia działań bojowych, które stanowią treść uzupełniających zarządzeń. Problemy te w odniesieniu do poszczególnych składowych zabezpieczenia działań bojowych pułku

^{x/} - - - - -
B. Dolata T. Jurga - "Walki zbrojne na ziemiach polskich 1939-1945" wyd. MON-1970 r. str. 123.

w okrążeniu mogą kształtować się następująco:

W z a k r e s i e r o z p o z n a n i a :

Rozpoznanie w obronie okrężnej powinno na czas ustalić skład zgrupowań nieprzyjaciela będącego w bezpośredniej styczności, a także możliwość podejścia jego kolejnych sił z głębi. Ponadto istnieje ciągła potrzeba dookólnego śledzenia manewru sił i środków nieprzyjaciela, w celu wykrycia jego przygotowań do uderzeń, zwłaszcza wykonywanych bronią masowego rażenia.

Cechą charakterystyczną organizacji rozpoznania w walce okrężnej pułku, jest konieczność większego zaangażowania części pododdziałów ogólnowojskowych do działań o charakterze rozpoznawczym. Wynika to ze zwielokrotnionych potrzeb okrężnego rozpoznania, których nie są w stanie wykonać tylko etatowe organa rozpoznawcze pułku. Z tych również przyczyn szczególnego znaczenia nabiera umiejętna integracja wysiłków rozpoznania wszystkich rodzajów wojsk, a zwłaszcza rozpoznania artyleryjskiego oraz inżynierskiego.

W z a k r e s i e o b r o n y p r z e d b r o n i ą m a s o w e g o r a ż e n i a :

Organizacja i realizacja przedsięwzięć w zakresie obrony wojsk przed bronią masowego rażenia jest nieprzerwanym procesem, który uwzględnia się w całości działalności organów dowodzenia. Jeżeli w trakcie walk poprzedzających okrążenie została ona w jakimkolwiek zakresie zdeorganizowana, lub gdy sytuacja uległa radykalnej zmianie, to obowiązkiem dowództwa i sztabu jest jej odtworzenie i ciągłe kontrolowanie.

W przewidywaniu okrążenia dowódca określa tylko te przedsięwzięcia związane z obroną pododdziałów przed bronią masowego rażenia, których wymaga charakter i warunki przyszłej walki w izolacji. Pozostałe zarządzenia wydane w poprzednim okresie walki, a nie wymagające zmiany, zachowują moc obowiązującą. Odpowiedzialnymi za ich realizację są oficerowie sztabu oraz szefowie rodzajów wojsk i służb.

Jeżeli w rejonie okrążenia pułku znalazły się pododdziały innych jednostek, to w ramach ogólnego ich podporządkowania jednemu dowództwu należy je ująć w jednolity system OPBMR pułku. Organizacja obrony przed bronią masowego rażenia wojsk walczących w okrążeniu musi uwzględniać pełną ich samodzielność w tym zakresie, ponieważ nie mogą one liczyć na pomoc grup ewakuacyjno-ratunkowych lub pododdziałów zabiegów specjalnych szczebla nadrzędnego lub sąsiadów.

W z a k r e s i e o b r o n y p r z e c i w l o t n i c z e j :
Wzrastające oddalenie pułku od sił głównych walczących poza okrążeniem pozbawiać go będzie stopniowo osłony przeciwlotniczej w ramach strefy szczebla nadrzędnego i skazywać w tym zakresie na coraz większą samowystarczalność. Fakt ten wpłynie na konieczność reorganizacji w niezbędnym zakresie systemu obrony przeciwlotniczej pułku. Brak własnych środków rozpoznania przestrzeni powietrznej zmuszać będzie do organizacji w szerszym niż normalnie zakresie rozpoznania wzrokowego. Natomiast stosunkowo niewielka ilość sił i środków obrony przeciwlotniczej w pułku zmechanizowanym pozwoli jedynie na użycie ich tylko do osłony wybranych obiektów.

Działalność lotnictwa nieprzyjaciela będzie nacelowana głównie na obiekty rozmieszczone w centralnej części rejonu obrony pułku, co zmusza do skupienia głównego wysiłku obrony przeciwlotniczej na osłonę znajdujących się tam elementów ugrupowania bojowego. Można się liczyć również, że ze względu na skuteczność bombardowania oraz bezpieczeństwo okrążających wojsk, lotnictwo bombowe nieprzyjaciela zmuszone będzie do wykonywania uderzeń z niskich pułapów. W tej sytuacji bardzo ważną rolę w systemie obrony przeciwlotniczej spełniać będzie obok takich środków jak: ZU-23-2 i rakiety plot typu "STRZAŁA" również ogień broni pokładowej wozów bojowych, a nawet ogień salwowy broni strzeleckiej pododdziałów.

Powyższe problemy mogą powodować konieczność wydania uzupełniających zarządzeń dotyczących obrony przeciwlotniczej pułku w ramach zabezpieczenia jego działań bojowych w okrążeniu.

W z a k r e s i e u b e z p i e c z e n i a :

Konieczność dodatkowych zarządzeń dotyczących ubezpieczenia może mieć miejsce wówczas, gdy sytuacja wymaga wystawienia /pozostawienia/ lub zorganizowania pozycji ubezpieczeń na rubieżach, które dowódca zamierza wykorzystać w celu osłony przygotowywanej w głębi głównej rubieży obrony. Ubezpieczenie tego rodzaju może być organizowane na odcinkach, które przeciwnik nie zdążył zamknąć. Ponadto podczas walki w okrążeniu wzrastać będą potrzeby patrolowania nieobsadzonych rubieży i luk pomiędzy pododdziałami. Jeżeli sytuacja tego wymaga, to dla ich dozoru mogą być wydzielane specjalne pododdziały. Nieobsadzone wojskami odcinki obrony w coraz większym stopniu w przyszłości będą ubezpieczane zaporami inżynieryjnymi w powiązaniu z systemem przygotowanych ogni artylerii. Na wynikające potrzeby w zakresie ubezpieczenia zawsze wpływać będzie charakter terenu, w którym pułk zmuszony został lub przyjął walkę w okrążeniu.

W z a k r e s i e m a s k o w a n i a :

W walce pułku w okrążeniu szczególną uwagę należy zwrócić na ukrycie przygotowywanych w głębi rubieży i rejonów obrony oraz wszelkiego rodzaju zasadzek. Posiadają one szczególne znaczenie, gdy zakłada się skrócenie frontu obrony lub wciągnięcie nieprzyjaciela w przygotowywany rejon rażenia /"worek ogniowy"/. Ponadto maskowania wymagał będzie każdy manewr sił i środków w ramach dokonywanego przegrupowania pułku oraz w toku prowadzenia walki. Maskowanie wojsk i sprzętu w rejonie obrony okrężnej pułku jest znacznie utrudnione ze względu na ograniczoną powierzchnię oraz

dookólną obserwację nieprzyjaciela. W związku z tym pododdziały muszą maksymalnie wykorzystać wszelkie możliwe środki i sposoby ukrycia się przed obserwacją naziemną i powietrzną nieprzyjaciela oraz wprowadzenia go w błąd.

W z a k r e s i e z a b e z p i e c z e n i a t y ł o w e g o
Jeżeli w toku walki okrążenie pułku staje się w najbliższym czasie nieuniknione, dowódca przy pomocy aparatu kwatermistrzowskiego i technicznego musi rozwiązać szereg problemów tyłowego zabezpieczenia przyszłej walki, którymi mogą być:

- wykorzystanie wszelkich szans na zgromadzenie dodatkowych zapasów środków materiałowych;
- uzupełnienie środków materiałowych w pododdziałach, licząc się z utrudnionym ich dowozem podczas walki w okrążeniu;
- odpowiednie rozmieszczenie elementów tyłowych w ugrupowaniu oraz ich osłona i obrona;
- ewakuacja rannych oraz zbędnego sprzętu;
- przygotowanie zrzutowisk oraz lądowisk dla śmigłowców;
- ustalenie norm zużycia środków materiałowych i zarządzanie surowej kontroli ich przestrzegania.

Ograniczone możliwości zaopatrywania okrążonych wojsk zmuszają do wprowadzenia ściśle scentralizowanego systemu dysponowania środkami materiałowymi co pozwala na bardziej racjonalne ich wykorzystanie w walce.

6. Sposoby prowadzenia walki w okrążeniu

1. Kierunki postępu technicznego i ich wpływ na sposób walki w okrążeniu.

Starcie zbrojne na Bliskim Wschodzie w 1973 roku, zwane czwartą wojną arabsko-izraelską oraz jego skutki stały się ilustracją, a zarazem wyznacznikiem rozległych zjawisk i procesów kształtujących nowe sposoby i formy prowadzenia działań bojowych.

Szczególną uwagę zwróciła skuteczność broni raketowej - zarówno przeciwpancernej, jak i przeciwlotniczej - w rękach żołnierzy arabskich. Broń ta, którą państwa arabskie uzyskały od Związku Radzieckiego, odznacza się niezwykłą celnością i skutecznością.

Poruszenie wywołane w sztabach Paktu Atlantyckiego efektami działania tej broni jest tym większe, iż przyjmuje się /nie bez racji/ - że Związek Radziecki i inne państwa Układu Warszawskiego dysponują jeszcze nowocześniejszym oraz niezawodnym uzbrojeniem.

Po początkowych pobieżnych ocenach dokonuje się obecnie w wielu armiach bardziej wnikliwych analiz i ocen, głównie w aspekcie wpływu rozwoju technicznego na sposoby użycia i działania wojsk. Do prac tych wciągnięto różne etatowe, a także doraźnie powołane zespoły naukowo-badawcze wykorzystujące w szerokim zakresie elektronowe maszyny obliczeniowo-analityczne.^{x/}

Studiując poglądy i doświadczenia w tym względzie, głównie w oparciu o publikacje oraz wnioski z ćwiczeń, podjąłem w badaniach próbę uogólnienia wpływu kierunków postępu technicznego na sposób walki wojsk w warunkach okrążenia.

Przebieg i wyniki badań upoważniają do wysunięcia i sformułowania poniższych stwierdzeń:

^{x/} - - - - -
"Ocena i ważniejsze wnioski o znaczeniu wojskowym z wojny izraelsko-arabskiej" wyd.ASG WP nr PF 022824 s.9-11.

Nowe rozwiązania technologiczne zmierzają przede wszystkim w kierunku zwiększenia celności środków rażenia, zdolności ich precelowania, uodpornienia na przeciwdziałanie radioelektroniczne przeciwnika i możliwości pokonania jego obrony przeciwrakietowej.^{x/}

Istotne znaczenie w dziedzinie operacyjno-taktycznych środków napadu jądrowego odgrywają nowoczesne samoloty i artyleria lufowa. Zwiększone zdolności penetracyjne nowo opracowanych samolotów, a zwłaszcza możliwości atakowania z małych wysokości oraz unowocześnione systemy kierowania uzbrojeniem, wspomagane nowymi układami wykrywania i naprowadzania, w znacznym stopniu wpływają na zwiększenie skuteczności zwalczania przez lotnictwo taktyczne celów naziemnych. Amerykańskie 155 mm haubice M-109 A1 i 203,2 mm M-110 pozwalają na zwalczanie wybranych celów przy pomocy niewielkich ładunków jądrowych, rzędu 0,5-2 kt.

Dażenie do jakościowego udoskonalenia konwencjonalnych środków walki, które określić można inaczej skokiem technologicznym, przyczynią się w poważnym stopniu do zacierania granicy efektów uzyskiwanych przy użyciu środków klasycznych i najmniejszych kalibrów broni jądrowej. Rolę i znaczenie postępu w doskonaleniu tych środków walki m.in. uwypuklił w swoich wypowiedziach minister obrony RFN LEBER.^{x/} Podkreślając konieczność zweryfikowania poglądów na obraz przyszłego pola walki, w celu dostosowania podstawowych pojęć i zasad w dziedzinie taktyki i sztuki operacyjnej do wyników postępu technologicznego i rozwoju techniki bojowej stwierdził, że osiągnięcia te zadecydują w przyszłości jako czynnik przewagi, a ponadto już w krótkie umożliwią zastąpienie taktycznej broni jądrowej środkami konwencjonalnymi.

x/ - Kompendium do ćwiczenia "TARGZA-76" wyd. Sztab Gen. WP nr PF33507 s. 120-129.

- Materiały z konferencji dydaktyczno-metodycznej ASG-WP odbytej w dniach 12-15.07.1977 r. nr bibl. PF469 wystąpienie Komendanta ASG.

W ciągu najbliższych 2-3 lat podstawowy sprzęt artyleryjski mający wejść do uzbrojenia będzie charakteryzował się większą manewrowością /przystosowanie do transportu drogą powietrzną, napęd pomocniczy do haubic ciągnionych/, celnością /zastosowanie dalmierzy laserowych i pocisków z laserowymi układami kierowania/, donośnością /ponad 20 km przy strzelaniu pociskami klasycznymi i ponad 30 km przy strzelaniu pociskami z dopalaczami/, większą szybkostrzelnością /w wyniku zastosowania półautomatycznych systemów ładowania/ i zwiększoną możliwością prowadzenia ognia w nocy /przez zastosowanie nowoczesnych urządzeń noktowizyjnych aktywnych i pasywnych/.^{x/}

Broń pancerną lat 80-tych reprezentować będą czołgi o dużej sile ognia /zastosowanie dział o kalibrze 105 mm lub 120 mm oraz pocisków zawierających mieszankę energii kinetycznej i chemicznej o dużej sile niszczenia/, wysokiej manewrowości /większa szybkość, zwrotność i zasięg/, odporności na ogień /głównie przeciwpancernych pocisków raketowych/, oraz dysponujące większą różnorodnością wysoce zautomatyzowanych urządzeń ułatwiających obsługę.^{xx/}

Na podstawie powyższych prognoz można wysunąć twierdzenie, że w przyszłych działaniach bojowych czynnikiem rozstrzygającym będzie ogień o ogromnej sile i precyzji rażenia oraz manewr dokonywany w celu wykonania zaskakujących uderzeń na nieprzyjaciela, lub uchylenia się od jego uderzeń.

^{x/} - płk inż. A.N. ŁATUCHIN - "Artillerija 70-ch godow". Wojennaja Myśl Nr 1 wyd. 1976 r. s. 44-53.

- Przegląd Informacyjny nr 4/1976 r. wyd. ASG-WP s. 303-317.

- Kompendium do ćwiczenia "TARCZA-76" wyd. Sztab Gen. WP nr PF33507 s. 129.

^{xx/} - R. RHODERICK-JONES - "A Soldier s Tank" - Journal of the Royal. United Services Institute for defence Studies, 1975 r.

- Przegląd Informacyjny nr 2/1976 r. wyd. ASG-WP s. 131-139.

Wobec ogromnej mocy "ognia przyszłości" i szybkości jego koncentracji każda statyka w działaniach, w tym również w walce w okrążeniu, nie posiada większych szans.

Powinny więc zostać poddane rewizji te poglądy na sposób walki okrążonych wojsk, które zakładają tylko i wyłącznie obronę opartą na oporze. Taki pogląd reprezentuje między innymi E.MIDDELDORF w pracy "Taktyka w kampanii rosyjskiej", w której w rozdziale traktującym o zasadach walki w okrążeniu stwierdza: "zasady walki w okrążeniu są jednakowe dla wszystkich związków i oddziałów oraz twierdz i rejonów umocnionych".^{x/}

Skuteczność walki w okrążeniu zależeć będzie od znalezienia właściwej proporcji pomiędzy działaniami czysto obronnymi, a działaniami aktywnymi.^{xx/}

Przyjmując za podstawę cechy przyszłego pola walki można wysunąć tezę, że: aby walka w okrążeniu mogły sprostać wymogom nowych warunków, musi być przede wszystkim aktywna i oparta na szerokim manewrze.

Wybór form walki będzie uzależniony od konkretnej sytuacji bojowej lub operacyjnej i będzie polegał na ustaleniu wzajemnego układu oraz powiązania obronnych elementów statycznych i manewrowych.

Rola elementów o charakterze statycznym lub manewrowym w osiągnięciu celu działań decydować będzie o ogólnej koncepcji walki w okrążeniu, nadając jej cechy obrony stałej lub manewrowej.

Postęp w organizacji i uzbrojeniu związków taktycznych zapewni im pełne możliwości prowadzenia walki nawet w warunkach okrążenia w sposób wysoce manewrowy. Już obecnie pułk zmechanizowany posiada-

^{x/} -----
E.MIDDELDORF - "Taktyka w kampanii rosyjskiej" wyd.MON 1961 r.
s. 277.

^{xx/} R.DŽIPANOV - "Obrona w czasach najnowszych" wyd.MON nr bibl.//270
rozdział III.

jący 40 czołgów i 90 bojowych wozów piechoty /BWP/^{x/} dysponuje tak dużą siłą uderzeniową oraz manewrowością, że nie można przyjmować dla niego tych zasad walki w warunkach izolacji od sił głównych, jakie stosował pułk piechoty okresu drugiej wojny światowej. Współczesne wyposażenie techniczne oraz organizacja oddziałów i pododdziałów pozwalają im działać nawet w trudniejszym terenie, przy każdej pogodzie, niezależnie od pory doby.

Szeroki front walki okrążonych wojsk nie pozwala być jednak wszędzie jednocześnie dostatecznie silnym i zmusza do kompensowania tego niedostatku sił manewrem środków rażenia oraz elementów ugrupowania bojowego.

Obfitość sił i środków na polu walki komplikuje manewr, tym niemniej możliwości jego wykonania nie zmniejszają się, lecz przeciwnie jeszcze bardziej wzrastają. Ta sprzeczność jest prawidłowością, ponieważ użycie broni jądrowej i dysponujących coraz większą siłą rażenia klasycznych środków ogniowych, a także duża ruchliwość wojsk /którą osiąga się przez ich mechanizację, motoryzację i doskonalenie techniki/, stwarzają sprzyjające warunki manewru. Umożliwia to szybkie wykorzystanie sił i środków na decydującym kierunku, a nawet osiągnięcie przewagi w wybranym miejscu i czasie nad ogólnie liczniejszym przeciwnikiem. Nowe możliwości wojsk w szybkim manewrowaniu ogniem oraz siłami i środkami są podstawą przyszłych sposobów walki, w tym również walki w okrążeniu.^{xx/}

Kolejnym argumentem uzasadniającym wysuniętą tezę, że walka w okrążeniu nie może być rozumiana tylko i wyłącznie jako obrona o charakterze statycznym, jest konieczność uchronienia wojsk przed

^{x/} - - - - -
Etat pułku zmechanizowanego - wyd. Inspektorat Szkolenia MON
Nr C/072 nr bibl. ASG 017791.

^{xx/} J.Z. NOWIKOW, P.D. SWIERDELOW - "Manewr w walce ogólnowojskowej"
wyd. MON 1969 r. rozdział I i V.

uderzeniami broni masowego rażenia nieprzyjaciela i innych nowych środków, którymi w przyszłości może on rozstrzygać problem likwidacji okrążonych sił.

Możliwości ukrycia sił i środków w terenie stają się coraz mniejsze. Już obecnie wojska dysponują tak różnorodnymi sposobami i środkami skutecznego rozpoznania, że wykrycie całego ugrupowania okrążonego zgrupowania nie stanowi większego problemu. Jeżeli tak, to nieprzyjaciel posiada możliwość jego zniszczenia bronią masowego rażenia i ogniem klasycznych środków w jednym czasie lub kolejno. W tej sytuacji tylko ruch elementów ugrupowania bojowego okrążonych wojsk wydaje się być jednym z najskuteczniejszych sposobów obrony wojsk przed bronią masowego rażenia oraz potężnym ogniem konwencjonalnych środków przyszłości.

Przedstawione w powyższych rozważaniach uzasadnienia, dotyczące roli manewru w działaniach okrążonych wojsk, mają jedynie charakter ogólny i nie mogą być traktowane jednostronnie. Nie negują one absolutnie roli oporu w walce okrężnej pułku, który był i pozostanie nadal jednym z podstawowych jej elementów. Nie byłoby bowiem bohaterskiej obrony WARSZAWY, WESTERPLATTE, HELU i WĘGIERSKIEJ GÓRKI, gdyby nie pełen heroizmu opór obrońców.

Sposoby i formy walki w okrążeniu zawsze wynikać będą z konkretnej sytuacji taktyczno-operacyjnej, określonego celu działania oraz aktualnych możliwości bojowych okrążonych wojsk. Dlatego może ona przybierać różne formy, od działań wysoce manewrowych do obrony pozycyjnej włącznie wraz z całym szerokim wachlarzem pośrednich jej odmian.

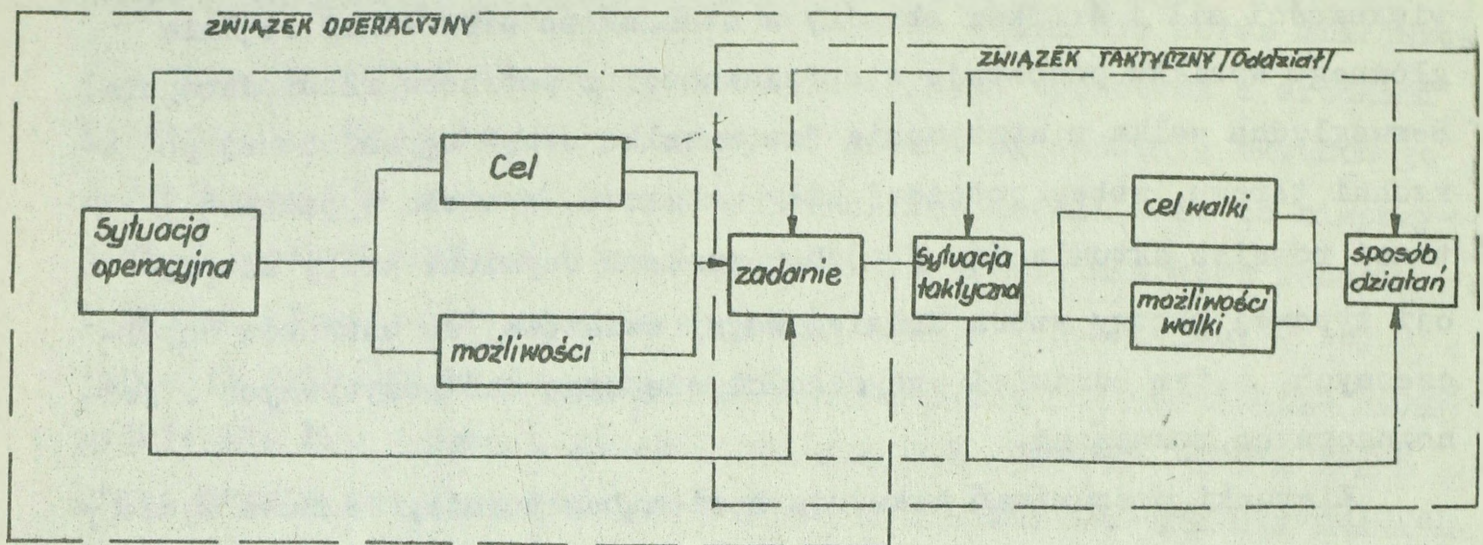
B. Zależność sposobu walki wojsk w okrążeniu od celu i warunków działań.

Z poprzednich rozważań wynika, że istnieją obiektywne prawa współzależności i wzajemnego oddziaływania techniki na formy i sposoby prowadzenia działań bojowych. Te właśnie obiektywne prawa

w odniesieniu do charakteru walki w okrążeniu wysuwają nowe wymogi, w świetle których niektóre zasady obrony z okresu drugiej wojny światowej wymagają uaktualnienia. Podstawowa zasada skupienia większości sił i środków obrońcy w stosunkowo niewielkim rejonie głównego wysiłku pozostaje w sprzeczności z potrzebą rozśrodkowania. Bezwzględna walka o utrzymanie "za wszelką cenę" ograniczonej powierzchni terenu, wobec potężnej siły natarcia, w wielu wypadkach traci również aktualność. W tych warunkach czynione próby adaptacji typowej obrony wzoru drugiej wojny światowej do warunków współczesnych, a tym bardziej przyszłości nie mogą dać pozytywnych i jednoznacznych rozwiązań.

Kierunki poszukiwań wskazują bowiem bezspornie, że nowe sposoby walki w okrążeniu powinny w maksymalnym stopniu uwzględniać aktywność jej form, w oparciu o nowe proporcje możliwości ognia i ruchu. Przy tym należy z góry założyć, że specyficzne warunki pola walki wykluczają wszelką szablonowość i schematyzm działań. Ujęcie sposobów walki w jakiegokolwiek "recepty" traktujące zagadnienie w sposób skończone, kategoriyczny i bezwzględny jest bezcelowe, a nawet szkodliwe. Sposoby i formy walki wojsk w okrążeniu wynikać będą każdorazowo z konkretnego celu działań oraz warunków pola walki, natomiast realizacja tego celu może być oparta na dowolności rozwiązań, wynikających z oceny aktualnej sytuacji oraz inicjatywy dowódców.

Schemat ideowy zależności sposobu walki od jej celu oraz sytuacji taktyczno-operacyjnej.

Jeżeli np. celem walki pułku jest wiązanie jak największych sił nieprzyjaciela na jego tyłach, to takiego zadania nie można w pełni wykonać prowadząc tylko i wyłącznie typową obronę rejonu. Nieprzyjaciel bowiem mógłby jedynie częścią sił blokować pułk w danym rejonie, a wszystkie pozostałe siły i środki bezkolizyjnie angażować na froncie zewnętrznym. Tak więc bierna obrona pułku nie może w tej sytuacji osiągnąć zakładanego celu i wpływać korzystnie na działania szczebla nadrzędnego. Broniąc się w nie atakowanym rejonie pułk ponadto permanentnie przegrywa czynnik czasu, który przecież w ostatecznym rezultacie działać będzie na jego niekorzyść.

W takiej sytuacji taktyka walki pułku powinna zakładać jak największą aktywność, poprzez wykonywanie uderzeń na nieprzyjaciela, przerywanie jego blokady i zmuszanie go do angażowania odwodów przewidzianych do innych zadań oraz ochrony stanowisk startowych rakiet,

stanowisk dowodzenia i tyłów. Pułk nie powinien więc ograniczać działań tylko i wyłącznie do jednego rejonu i uważać zarysu jego zewnętrznych rubieży za granice walki.^{x/}

Podobny charakter może posiadać walka w okrążeniu, jeżeli z treści otrzymanego zadania oraz sytuacji wojsk walczących poza okrążeniem wynika celowość lub konieczność zakłócenia komunikacji nieprzyjaciela, poprzez dezorganizowanie jego systemu dowozu i ewakuacji, a zwłaszcza utrudnienie mu manewru sił z głębi, zmuszając go do głębokiego obejścia i korzystania z wydłużonych w czasie i przestrzeni dróg marszu.

Sposób realizacji takiego celu przez pułk zmechanizowany, który w wyniku natarcia nieprzyjaciela został odcięty od sił głównych, może polegać na wywalczeniu na tyłach wroga kluczowego rejonu położonego na głównym szlaku komunikacyjnym, a następnie przejściu do jego utrzymania.

Gdy nieprzyjaciel uniemożliwi taki sposób działania i zmusi pułk do walki w terenie poza szlakami drogowymi, to wówczas, wykorzystując ten rejon jako bazę, powinien on dokonywać wypadów i uderzeń na drogi komunikacji przeciwnika dążąc wszelkimi siłami do jej zakłócenia.

W wielu sytuacjach celem pierwszego etapu walki w okrążeniu może być przetrwanie na tyłach wroga kryzysu taktyczno-operacyjnego do czasu wznowienia działań zaczepnych przez wojska własne walczące poza okrążeniem, lub osiągnięcia przez nie zdolności do wykonania kontrataku /przeciwuderzenia/ mającego na celu odzyskanie utraconego terenu. W takich warunkach sposób walki pułku w okrążeniu musi

^{x/} -----
Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk/ - wyd. MON-1964 r. w rozdziale IX pkt. 350 s. 271 określa: "W wypadku okrążenia dywizja /pułk/ obowiązana jest uporczywie prowadzić walkę, pomagać swoimi aktywnymi działaniami w wykonaniu ogólnego zadania bojowego. Wytrwałość, inicjatywa i zdecydowanie wszystkich dowódców i uporczywość wojsk, zaskoczenie i aktywność działań, mistrzowskie manewrowanie siłami i środkami decydują o powodzeniu walki w okrążeniu".

zakładać taką ekonomię działań, która zapewni mu przetrwanie czasowej przewagi nieprzyjaciela przy jak najmniejszych stratach i zużyciu środków materiałowych oraz zachowanie jak największej zdolności umożliwiającej następnie aktywne łączenie wysiłku z wojskami nacierającymi z zewnątrz /np. uderzenie zbiczne/.

Można to osiągnąć poprzez wywalczenie w okresie zarysowującego się okręgu takiego rejonu obrony, który zapewniłoby dogodne warunki oporu oraz możliwość ukrycia i bezpieczeństwo wojsk, a także utrudniał nieprzyjacielowi użycie sił i środków rażenia. Rejonem takim może być teren trudno dostępny, ograniczony bagnami i rubieżami jezior /lasów/, lub znajdujący się w widłach rzek. Również dogodne warunki obrony niewielkimi siłami zapewnia zawsze teren górzysty. Należy jednak uwzględniać możliwość użycia przez nieprzyjaciela broni masowego rażenia i szerokiego stosowania środków fosforoorganicznych co powoduje, że np. wybór rejonu walki okrężnej w głębi dużego masywu leśnego może okazać się szczególnie niebezpiecznym.

Przeprowadzone rozważania tego problemu wskazują, że korzystniejsze byłoby oparcie obrony okrężnej o miejscowość, część miasta, lub rejon o zabudowie przemysłowej. Rejon zurbanizowany znacznie zwiększa możliwości obrony okrężnej pułku, pozwala na utrzymanie przedniego skraju mniejszymi siłami, wpływa na długotrwałość oporu, a przede wszystkim w znacznym stopniu zabezpiecza wojska przed skutkami uderzeń broni masowego rażenia, lotnictwa i konwencjonalnych środków ogniowych. Posiada to szczególne znaczenie ze względu na konieczność zachowania zdolności pułku do wykonania w następnej fazie walki uderzenia całością lub większością sił na kierunku określonym w planie ogólnego natarcia wojsk własnych na froncie zewnętrznym.

C. Właściwości prowadzenia przez pułk zmechanizowany
walki w okrążeniu

W całokształcie walki wojsk w okrążeniu dają się wyodrębnić następujące jej etapy:

1. Działania w celu zapewnienia dogodnych warunków walki w okrążeniu.
2. Walka o osiągnięcie celu działań w okrążeniu.
3. Walka o wyjście z okrążenia.

W niniejszym rozdziale zostaną przedstawione najbardziej charakterystyczne właściwości prowadzenia przez pułk zmechanizowany walki w okrążeniu w pierwszych dwóch jej etapach. Przy czym, za ogólną podstawę rozważań przyjęty został "model" walki pułku w okrążeniu, mającej na celu utrzymanie taktycznie ważnego rejonu na tyłach wroga. Problematyka wyjścia wojsk z okrążenia będzie przedmiotem rozważań ujętych w drugiej części pracy.

Bezpośrednio po zamknięciu pierścienia okrążenia pułku nieprzyjaciel zwykle przez pewien okres nie będzie posiadał poważniejszych sił do likwidacji okrążonych wojsk. W tej fazie walki najczęściej celem przeciwnika będzie rozwinięcie działań w głąb i do jego realizacji w pierwszej kolejności wykorzysta on swoje odwody. Można więc przypuszczać, że w ciągu pierwszych kilku lub nawet kilkunastu godzin okrążenia, działania nieprzyjaciela ograniczą się do zlokalizowania naszych wojsk w danym rejonie, zamknięcia najdogodniejszych kierunków wyjścia z niego /a zwłaszcza dróg/ oraz ewentualnego zacieśnienia pierścienia okrążenia.

Dopiero w następnym okresie, niekiedy **nawet na drugi dzień**, po dokonaniu w nocy przegrupowań i podciągnięciu odwodów, nieprzyjaciel będzie przystępować do likwidacji okrążonych wojsk. Oczywiście taki przebieg wydarzeń może mieć miejsce w przypadku okrążenia znacznie-szych sił np. oddziału lub związku taktycznego, natomiast mniejsze siły nieprzyjaciel może zlikwidować w ciągu kilku godzin.

Zawsze jednak pierwszy okres względnej bierności nieprzyjaciela należy wykorzystać do obsadzenia najdogodniejszej rubieży przedniego skraju. W przypadku, gdy nieprzyjaciel nie zdążył jeszcze zacieśnić pierścienia okrażenia rejonu, którego wymiary znacznie przekraczają możliwości obronne wojsk, należy wybrać i obsadzić w tym okresie rubież dogodną w głębi, a na poprzedniej pozostawić ubezpieczenia bojowe lub zorganizować pozycję przednią.

Jeżeli nieprzyjacielowi już w pierwszym okresie udało się opanować na niektórych kierunkach taktycznie ważne punkty terenowe mogące mieć wpływ na późniejszy przebieg walki, to należy natychmiast przystąpić /nawet w nocy/ do działań mających na celu odzyskanie ich oraz umocnienie. W zależności od zadania pułku, początkowy okres /faza/ okrażenia stwarza najdogodniejsze warunki do wykonania uderzenia i opanowania nowego rejonu zapewniającego osiągnięcie celu walki. Uderzenia na przeciwnika powinny być gwałtowne, niespodziewane, niekiedy bez metodycznego ogniowego przygotowania, lecz wsparte krótką, gwałtowną jedną nawałą ogniową, wykonaną przez możliwie dużą ilość artylerii.

Do czasu rozpoczęcia przez nieprzyjaciela działań likwidacyjnych należy uporządkować okrażone pododdziały, ująć je w wymaganą strukturę organizacyjną oraz dokonać niezbędnych przegrupowań i przygotować manewr odwodów. Rozpoznanie powinno dostarczyć na czas niezbędnych danych o stanie i działaniu nieprzyjaciela. Wiadomości te mogą być wykorzystane do dezorganizacji przegrupowań przeciwnika oraz utrudnienia mu wykonania przygotowanych uderzeń.

Pododdziały powinny wykorzystać każdy mniej aktywny okres działań nieprzyjaciela w celu poprawy położenia, umocnienia punktów oporu i rejonów obrony pod względem inżynieryjnym, a także doskona-

lenia systemu ognia oraz współdziałania, szczególnie na najbardziej zagrożonych kierunkach.

Ważne znaczenie ma zorganizowanie w odpowiednim czasie współdziałania okrążonego zgrupowania z wojskami znajdującymi się poza okrążeniem.

Szczególnie dokładnie należy z nimi uzgodnić:

- sposób rażenia ważniejszych zgrupowań nieprzyjaciela środkami własnymi i wojsk znajdujących się poza okrążeniem /podział zadań/;
- obiekty uderzeń jądrowych, lotnictwa i artylerii, a na wybrzeżu - marynarki wojennej /podział obiektów/;
- sposób współdziałania artylerii przeciwlotniczej z lotnictwem wsparcia i osłony;
- sygnały współdziałania i rozpoznania wojsk własnych;

Konieczne jest także dokładne oznakowanie położenia okrążonych wojsk dla potrzeb własnego lotnictwa oraz uzgodnienie rejonów i sposobu oznakowania lotnisk /lądowisk/ dla samolotów /śmigłowców/, jak również rejonów zrzutu ładunków /zasobników/.

W celu nękania i psychicznego oddziaływania na broniące się w okrążeniu wojska, nieprzyjaciel może stosować uderzenia ogniowe i chemiczne oraz dążyć przy pomocy wszelkich środków do załamania w żołnierzach woli walki i wywołania paniki.

W tych warunkach praca partyjno-polityczna powinna być nacelowana na przekonanie obrońców o celowości walki w okrążeniu, o realnych możliwościach uzyskania powodzenia, zadania nieprzyjacielowi strat i zorganizowanym wyjściu z okrążenia.

Należy przewidywać, że przeciwnik przystępując do likwidacji naszych wojsk może wykonać uderzenia jądrowe i w ślad za nimi przystąpić do rozcięcia bronionego rejonu na kilka odizolowanych części.

Dlatego duże znaczenie ma wykrycie oznak świadczących o przygotowaniach nieprzyjaciela do użycia broni masowego rażenia, aby w porę ukryć wojska, a po wykonaniu przez nieprzyjaciela uderzeń skutecznie likwidować ich skutki.

W czasie ogniowego przygotowania nieprzyjaciela, siły żywe i środki ogniowe powinny znajdować się w ukryciach w pełnej gotowości do odparcia natarcia nieprzyjaciela. Odparcie ataku nieprzyjaciela wykonuje się z pełnym natężeniem ognia artylerii i pododdziałów pierwszego rzutu. Głównym zadaniem tych pododdziałów jest wykrwawienie nacierającego nieprzyjaciela i stworzenie warunków do wykonania skutecznego kontrataku.

Na odcinek zagrożony, zwłaszcza przez broń pancerną nieprzyjaciela, wysuwa się odwód przeciwpancerny oraz oddział zaporowy, które zajmują przygotowane rubieże z zadaniem załamania natarcia przeciwnika oraz osłony rozwinięcia do kontrataku drugiego rzutu lub odwodu.

W wypadku jednoczesnego włamania nieprzyjaciela na dwóch lub więcej kierunkach, dowódca powinien zdecydować, które włamanie stwarza większe niebezpieczeństwo i tam skupić większość sił do likwidacji włamania. Jednocześnie należy podjąć wszelkie możliwe kroki w celu niedopuszczenia do włamania się nieprzyjaciela na innych odcinkach. Po zlikwidowaniu włamania na najgroźniejszym dla nas kierunku dowódca dokonuje manewru sił i środków na kolejne zagrożone odcinki.

W niektórych przypadkach do załamania natarcia przeciwnika wystarczy wykorzystać ześrodkowany ogień większości lub całości artylerii. Szczególnie skutecznie mogą załamać natarcie nieprzyjaciela pododdziały czołgów wysunięte z odwodu na rubieże ogniowe, a zwłaszcza wówczas, gdy zostały one zawczasu przygotowane.

Kontratak musi być tak przygotowany, aby miał pełną szansę powodzenia i osiągnięcia założonego celu. Dlatego należy zapewnić na danym kierunku wymaganą przewagę ilościową nad przeciwnikiem, a ponadto wykorzystać maksymalnie przewagę w położeniu poprzez uderzenie w skrzydło nieprzyjaciela /unikając uderzeń czołowych/. Należy przy tym dążyć do wykorzystania wszystkich możliwych form zaskoczenia.

Dowódca okrążonego pułku po wykorzystaniu odwodu do kontrataku powinien dążyć do jego odtworzenia w jak najkrótszym czasie.

Do tego celu może użyć część pododdziałów broniących się na kierunkach nieatakowanych przez nieprzyjaciela, lub wyklinowanych z walki na kierunku wykonywanego kontrataku. Jeżeli okaże się, że planowany kontratak w zaistniałej sytuacji taktycznej nie rokuje większych szans powodzenia, to nie należy go wykonywać za wszelką cenę. Może bowiem okazać się bardziej celowe wykorzystanie przeznaczonych do kontrataku sił w celu pogłębienia obrony na kierunku natarcia nieprzyjaciela.

Szczególnie niebezpieczne może okazać się rozcięcie ugrupowania okrążonych sił, toteż w obronie okrężnej główny wysiłek walki winien być nacelowany na zachowanie zwartości ugrupowania bojowego.

Jeżeli jednak nieprzyjacielowi uda się zagrozić odcięciem części broniących się wojsk, a brak jest szans na skuteczne przeciwdziałanie temu, to niekiedy celowo jest dążyć do wyprowadzenia sił z zagrożonego rejonu i wzmocnienia nimi obrony sił głównych. Lepiej opuścić teren, niż dopuścić do odcięcia części sił pułku. Utrata części terenu może okazać się bardziej opłacalna, niż odizolowanie poszczególnych elementów ugrupowania bojowego. Rozczłonkowanie wojsk okrążonych na części zmniejsza ich odporność, utrudnia współdziałanie oraz manewr, a ułatwia natomiast nieprzyjacielowi kolejną likwidację poszczególnych zgrupowań.

W czasie walki należy przestrzegać ścisłej dyscypliny ognia ze względu na ograniczoną ilość amunicji i niezwykle utrudnione warunki jej uzupełnienia.

Walka okrążonych sił pułku może być wsparta przez szczebel nadrzędny działaniem lotnictwa lub ogniem artylerii, o ile pozwala na to jej zasięg. Niekiedy decydujące dla losów obrony w okrążeniu

mogą być wykonywane przez przełożonego uderzenia jądrowe, zwłaszcza na odwody nieprzyjaciela, jego artylerię, a głównie środki przenoszenia broni masowego rażenia.

Walka w okrążeniu jest szczególnie trudna. Historia wojen dostarcza wiele przykładów bezprzykładnego męstwa okrążonych wojsk. Są one dowodem, że stała aktywność, wytrwałość i upór w walce, umiejętne stosowanie manewru, zaskoczenie wroga, osobisty przykład i waleczność dowódców i żołnierzy, a także wysoki stan moralno-polityczny są rękojmią powodzenia i osiągnięcia zwycięstwa również i w tej tak skomplikowanej sytuacji bojowej.

II WYJSCIE Z OKRĄŻENIA

Wyjście wojsk z okrążenia jest w sposób naturalny ściśle powiązane z ich walką w okrążeniu i stanowi jej kolejny, zamierzony etap. Będąc formą działań zaczepnych, którą przygotowuje obrona, musi ono rodzić się organizacyjnie już w okresie jej trwania. Dlatego też, w trakcie walki w okrążeniu należy dążyć do zapewnienia najkorzystniejszych warunków wyjścia wojsk z okrążenia w myśl podjętej decyzji.

Organizacja wyjścia oraz walka o wyjście z okrążenia może przebiegać w różnorodnych warunkach, które wywierać będą decydujący wpływ na sposób działania wojsk. Z tych też względów badania problematyki wyjścia pułku zmechanizowanego z okrążenia powinna poprzedzać analiza warunków w jakich może ono następować.

1. Analiza warunków i ich wpływ na możliwości wyjścia pułku zmechanizowanego z okrążenia.

Pułk zmechanizowany /oddział zbiorczy/ może otrzymać zadanie wyjścia z okrążenia bezpośrednio po zaistnieniu okrążenia, kiedy nieprzyjaciel nie zdążył utworzyć zwartego pierścienia wewnętrznego, lub po pewnym okresie walki obronnej i osiągnięciu jej celu, gdy dalsze działanie wojsk w oderwaniu od sił głównych przestało posiadać znaczenie taktyczne lub operacyjne. W każdej sytuacji podstawą do wyjścia pułku z okrążenia powinno być zezwolenie /rozkaz/ przełożonego.^x Należy jednak uwzględniać, że im dłużej trwa walka wojsk w okrążeniu, tym bardziej zmniejszają się ich możliwości samodzielnego wyjścia z okrążenia.

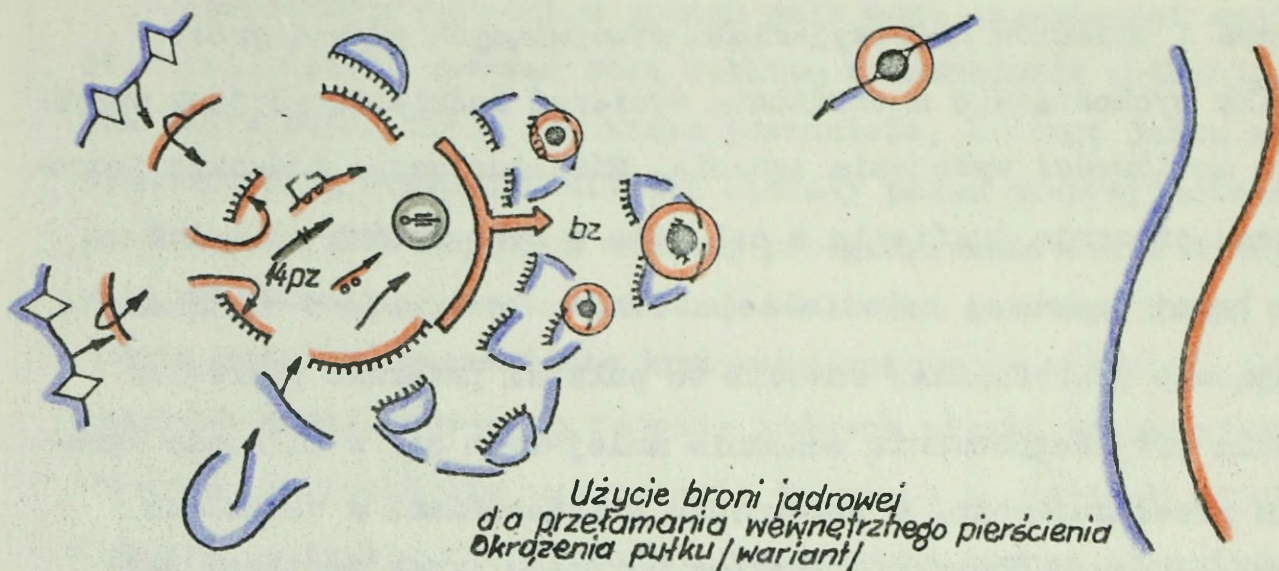
^x - - - - -
Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL - Sztab Gen.347/64 pkt.535 s.272
Taktyka Ogólna - podręcznik - Sztab Gen.408/67 s.334.

Rozpatrując warunki, w jakich pułk może organizować wyjście z okrążenia, należy widzieć całą możliwą różnorodność sytuacji. Może ona kształtować się w obszernym przedziale, którego jedną granicę stanowią przypadki biernej blokady przez nieprzyjaciela okrążonych sił pułku mających swobodę przegrupowania sił i środków oraz odzyskania czasowo utraconej zdolności manewru. Drugą skrajnością może być szczególnie krytyczne położenie pułku np. po uderzeniach bronią masowego rażenia, których skutki nieprzyjaciel wykorzystuje do rozcięcia ugrupowania bojowego okrążonych wojsk. W każdej jednak sytuacji można wyodrębnić szereg czynników, które określać będą warunki i możliwości wyjścia pułku z okrążenia. Głównymi spośród nich są:

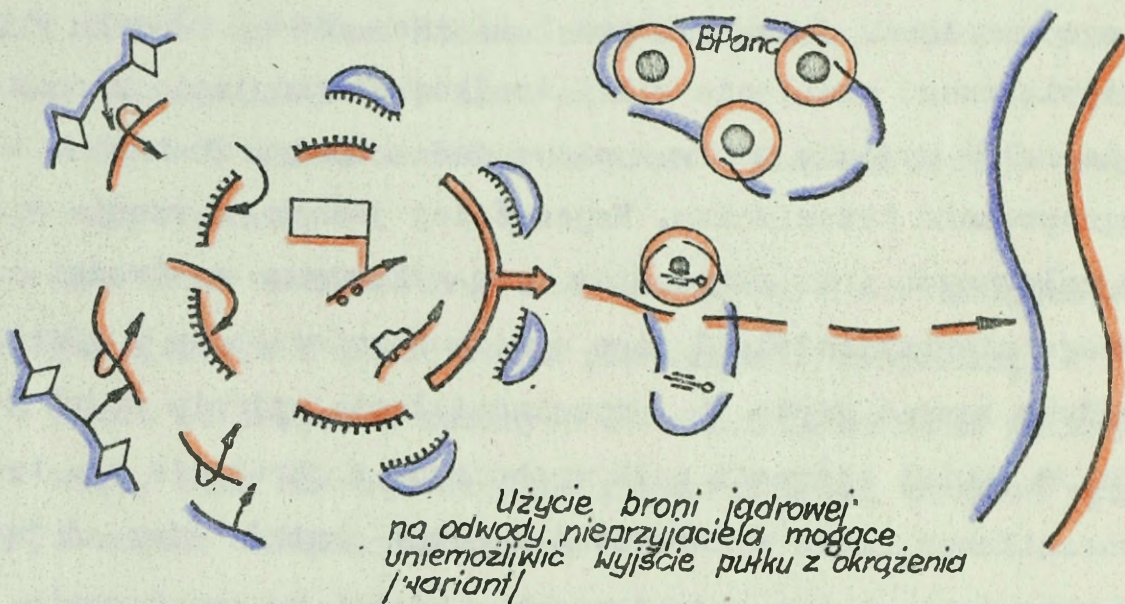
- zakres i sposób stosowania przez walczące strony broni masowego rażenia;
- charakter działań oraz możliwości bojowe nieprzyjaciela na wewnętrznym i zewnętrznym pierścieniu okrążenia;
- ilość ocalałych i zdolnych do walki ludzi oraz sprzętu bojowego, stan zasobów środków materiałowych, stopień wyszkolenia i morale okrążonych wojsk;
- charakter działań sił głównych walczących poza okrążeniem oraz ich możliwości wsparcia walki wojsk wychodzących z okrążenia;
- możliwości własnego lotnictwa w zakresie osłony i wsparcia wojsk walczących w izolacji od sił głównych;
- warunki terenowe i atmosferyczne, a niekiedy również pora roku i doby.

Zakres i sposób stosowania broni masowego rażenia na polu walki wpływać będzie w sposób zasadniczy na warunki wyjścia wojsk z okrążenia. Użycie tych środków przez przełożonego w celu porażenia

zgrupowań i obiektów nieprzyjaciela, stanowiących główną groźbę dla pułku wychodzącego z okrążenia, wywierać będzie decydujący wpływ na jego możliwości wykonania zadania. Miniaturyzacja ładunków jądrowych oraz precyzja trafienia w cel może w przyszłości pozwalać na użycie broni jądrowej nawet w celu dokonania wyłomu w ugrupowaniu okrążającego przeciwnika. Pozwoli to pułkowi przerwać pierścień okrążenia przy angażowaniu znacznie mniejszych sił w składzie zgrupowania przełamującego, w porównaniu z działaniami w warunkach konwencjonalnych. Uderzenia jądrowe wykonane przez szczebel nadrzędny mogą umożliwić dokonanie przełamania nawet na odcinku /kierunku/ największego skupienia sił i środków nieprzyjaciela oraz połączenie celów wyjścia z okrążenia z jednoczesnym rozbiciem określonego zgrupowania przeciwnika. Najczęściej jednak uderzenia jądrowe wojsk walczących poza okrążeniem będą wykonywane na środki napa-
du jądrowego nieprzyjaciela i jego odwody rozmieszczone w głębi, które mogłyby zostać użyte do przeciwdziałania wyjściu wojsk z okrążenia. W takiej sytuacji pułk wychodzący z okrążenia nie będzie mógł w początkowej fazie wykorzystać w pełni skutków uderzeń jądrowych. Warunki takie zaistnieją dopiero w głębi, po przełamaniu wewnętrznego pierścienia okrążenia. Wykorzystanie skutków uderzeń broni jądrowej na odwody nieprzyjaciela może często rzutować na wybór kierunku wyjścia z okrążenia oraz decydująco wpływać na tempo działań wojsk.

Użycie broni jądrowej
do przełamania wewnętrznego pierścienia
okrążenia pułku /wariant/

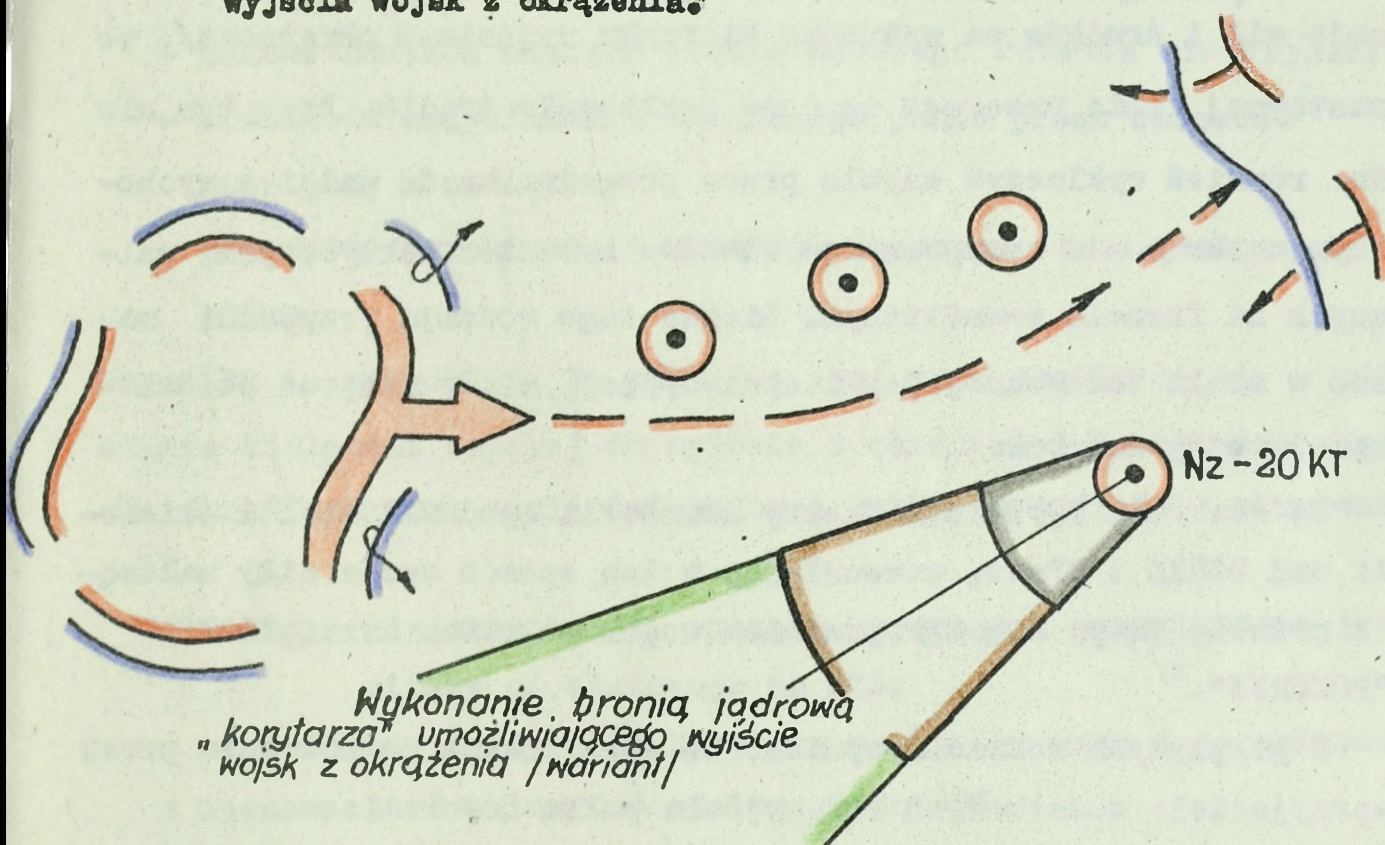

Użycie broni jądrowej
na odwody nieprzyjaciela mogące
uniemożliwić wyjście pułku z okrążenia
/wariant/

Należy jednak uwzględnić, że również wychodzące z okrążenia zgrupowania wojsk mogą być obiektami uderzeń broni masowego rażenia nieprzyjaciela, których skutki przekreślą niekiedy szansę ich samodzielnego wyjścia z okrążenia. W takiej sytuacji główny ciężar walki o połączenie muszą przejąć wojska walczące poza okrążeniem. Wydaje się jednak, że również w przyszłości użycie przez nieprzyjaciela broni jądrowej w ugrupowaniu własnym na odizolowane pododdzia-

ły i oddziały naszych wojsk będzie nadal dla niego w znacznej mierze ograniczone. Natomiast wojska własne mogą ją stosować z mniejszymi ograniczeniami, włącznie do wykonania "korytarza jądrowego" w ugrupowaniu przeciwnika, umożliwiającego prawie bezkolizyjne wyjście wojsk z okrążenia.

Tak więc zakres i sposób stosowania broni masowego rażenia będą decydującym czynnikiem, określającym warunki i możliwości wyjścia wojsk z okrążenia.

Bezpośredni wpływ na możliwości wyjścia pułku z okrążenia wywierać będzie ilość sił i środków oraz możliwości nieprzyjaciela będącego w bezpośredniej styczności. Będzie ona warunkować możliwość wykonania pierwszej fazy zadania, tj. przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia oraz wywalczenia swobody manewru oszczędnością ugrupowania pułku. Ogólny stosunek sił w tym okresie będzie zawsze niekorzystny dla pułku. Jednak słabością nieprzyjaciela będzie rozciągnięcie sił

na znacznej długości frontu walki okrężnej, sięgającej niekiedy do 40 km. Z tego względu głębokość jego ugrupowania będzie w większości przypadków płytka. Nieprzyjaciel może jednak posiadać odwody przeznaczone do działania na przewidywanych kierunkach wyjścia wojsk z okrążenia i one w zasadzie stanowią będą główną groźbę dla pułku walczącego o wyjście z okrążenia. Stąd też, o ile pułk posiada realną szansę uzyskania początkowej przewagi nad nieprzyjacielem będącym w bezpośredniej styczności /poprzez szybką koncentrację sił i środków na wybranym kierunku wyjścia z okrążenia/, to w następnej fazie przewagę tę może gwałtownie tracić. Przy tym nie można również wykluczyć użycia przez przeciwnika do walki z wychodzącym z okrążenia zgrupowaniem odwodów związków taktycznych, walczących na froncie zewnętrznym. Liczne tego rodzaju przypadki, zarówno w skali taktycznej, jak i operacyjnej, miały miejsce podczas drugiej wojny światowej.

We wrześniu 1939 roku Niemcy zawrócili spod WARSZAWY i skierowali nad BZURĘ 4 DPanc, wzmacniając w ten sposób swoje siły walczące z przebijającym się zgrupowaniem wojsk polskich armii "POZNAN" i "POMORZE".^{x/}

Z powyższych rozważań wynika, że w warunkach angażowania przez nieprzyjaciela dodatkowych sił wyjście pułku zmechanizowanego z okrążenia może stać się niemożliwe bez udziału wojsk własnych z zewnątrz. Słuszność tej tezy zostanie szerzej uzasadniona w następnych rozważaniach.

- ^{x/} - - - - -
- "Z dziejów wojny wyzwoleniczej narodu polskiego 1939-1945" wyd. MON-1960 r. s.137.
 - R.ABRACHAM - "Wspomnienia wojenne z nad Bzury i Warty".
 - J.R.GODLEWSKI - "Bitwa nad Bzurą".

Ilość zdolnych do walki ludzi i sprzętu bojowego w każdej sytuacji może kształtować się różnie. Z reguły będzie ona znacznie odbiegać od stanu pełnego ukompletowania pułku i niekiedy, zwłaszcza po uderzeniach jądrowych, może w zasadniczy sposób wpływać na jego zdolność do samodzielnego wyjścia z okrążenia. Na ilościowy stan zdolnych do walki ludzi i uzbrojenia wpływać będą głównie następujące czynniki:

- czas trwania i intensywność walki pułku w okrążeniu;
- zakres skutków uderzeń bronią masowego rażenia nieprzyjaciela;
- możliwość uzupełnienia okrążonego pułku przez szczebel nadrzędny z zewnątrz;
- odporność psychiczna i kondycja fizyczna stanu osobowego pułku.

Czynniki te spowodują, że pułk /pz,pcz/ może znajdować się w różnym stanie zdolności bojowej do wyjścia z okrążenia. W badaniach umownie określano stan zdolności bojowej pułku do wyjścia z okrążenia jako:

- pełny - gdy stan ludzi, sprzętu bojowego i zaopatrzenia jest niższy od etatowego do 25%;
- ograniczony - gdy stan ludzi, sprzętu bojowego i zaopatrzenia jest niższy od etatowego do 50%.

Wyjście pułku z okrążenia ze sprzętem bojowym i w sposób zorganizowany posiada względną szansę powodzenia, o ile rozpocznie się przed spadkiem zdolności bojowej poniżej 50%. W wypadku dużych strat w stanie osobowym, uzbrojeniu i znacznym zużyciu środków materiałowych /ponad 50%/, pułk w większości przypadków zmuszony będzie do przebijania się /przenikania/ drobnymi pododdziałami lub grupami w kierunku wojsk własnych.

Jeśli des. pułku, to na ten temat do tego miy'ce nie mówić się ani słowa. Jeśli metoryczny, to uależićoby więc pod uwagę jego ograniczone możliwości z uwagi na brak części broni Terytorial.

Kto o tym de- cyduje? des. pułk czy meto- ryczny?

Położenie okrążonego pułku ze względu na stan posiadanych środków materiałowych będzie z reguły trudne. O ile niedostatek żywności można częściowo uzupełnić zasobami miejscowymi, to problem braku amunicji i materiałów pędnych będzie trudny do rozwiązania. Jednak w warunkach znacznego zużycia tych środków musi on być rozwiązany, ponieważ wpływa bezpośrednio na możliwości wyjścia wojsk z okrążenia. Dostarczenie środków materiałowych do okrążonych wojsk transportem lotniczym będzie w znacznym stopniu uzależniony od panowania w powietrzu i w przypadku przewagi nieprzyjaciela może być utrudnione lub wręcz niemożliwe. Wyłania się więc konieczność poszukiwania innych rozwiązań dostarczania lub zdobywania zapasów materiałowych. Rolę dostarczyciela mogą np. spełniać specjalnie organizowane przez wojska walczące poza okrążeniem grupy rajdowe, które, wykorzystując luki w ugrupowaniu nieprzyjaciela oraz warunki ograniczonej widoczności i ukrycia terenowe, mogą przenikać do odizolowanych zgrupowań dostarczając im środki materiałowe oraz wzmacniać je poprzez wejście w ich skład. Wydaje się również, że okrążony pułk w krytycznej sytuacji materiałowej, powinien wykorzystać każdą szansę zdobycia ich u nieprzyjaciela.^{x/} W tym celu, w sprzyjających okolicznościach, powinien szeroko stosować wypadły a nawet organizować uderzenia części sił dla zdobycia rozpoznanych uprzednio składów i kolumn zaopatrzenia przeciwnika. Jednak zaopatrzenie okrążonych wojsk w środki walki winno głównie należeć do zadań dowództw i sztabów szczebli nadrzędnych.

To niemożliwe, tylko w praktyce nie ma możliwości wyhodowania.

x/ -----
2 pułk strzelców konnych /Wołyńska BK/ w nocy z 3 na 4 września 1939 r. dokonał śmiałego wypadu do KAMIENSKA /pow. PIOTRKÓW TRYBU-
NALSKI/ na zgrupowane w miasteczku oddziały niemieckiej 4 DPanc. Zbliżywszy się do miasta spieszony 2 PSK uderzył na bagnety. Zaskoczenie było całkowite. Po zadaniu przeciwnikowi strat i podpale-
niu cystern z benzyną, Polacy wycofali się, tracąc tylko jednego żołnierza.

Charakter działań sił głównych walczących poza okrążeniem oraz zakres wsparcia walki pułku, będą w zasadniczy sposób określać warunki i możliwości wyjścia jego z okrążenia. W badaniach tego problemu założono szereg sytuacji taktycznych i w pewnym zakresie również operacyjnych, z których trzy wydają się najbardziej charakterystyczne.

a. Gdy wojska walczące poza okrążeniem przechodzą do działań zaczepnych lub je wznowiają. Wówczas wyjście pułku z okrążenia będzie dokonywane w warunkach:

- ciągłej lub okresowej przewagi w powietrzu własnego lotnictwa;
- przewagi wojsk własnych w możliwościach stosowania broni masowego rażenia;
- szerokiego wsparcia walki pułku o wyjście z okrążenia uderzeniami lotnictwa i w zależności od odległości również ogniem klasycznych środków ogniowych;
- ścisłego powiązania w ramach jednolitego planu uderzeń wojsk pancernych i zmechanizowanych, powietrzno-łądowych zespołów ogniowo-uderzeniowych i desantów powietrznych szczebla nadrzędnego oraz walki pułku o wyjście z okrążenia.

W założonych warunkach, cel działań okrążonego pułku nie powinien ograniczać się tylko i wyłącznie do przebicia się w kierunku wojsk własnych, lecz stanowić składową część ogólnego celu natarcia sił głównych oraz realizować przynajmniej część ich zadań. W zależności od konkretnych możliwości oraz zakresu wsparcia, pułk zmechanizowany może rozbić jedno ze zgrupowań okrążającego nieprzyjaciela i przekształcić wyjście z okrążenia w natarcie do wykonania określonego zadania, zgodnie z celem i kierunkiem działań zaczepnych sił głównych.

W podobnej sytuacji znalazła się 44 BPanc.Gw. z 11 KPanc Gw. /1 APanc Gw./ dowodzona przez płk. Józefa GUSAKOWSKIEGO. Działając jako oddział wydzielony oderwała się na znaczną odległość od sił

głównych korpusu i wyprzedziła wycofujące się oddziały nieprzyjaciela na podejściach do rubieży MIEDZYRZECKIEGO REJONU UMOCNIONEGO. W godzinach wieczornych 29 stycznia 1945 roku brygada czołowymi batalionami podeszła do głównej linii stałych fortyfikacji w rejonie m. WYSOKA. Dowódca brygady postanowił zaskoczyć Niemców gwałtownym atakiem z marszu. Działanie przyniosło pełny sukces i 44 BPanc znalazła się na tyłach umocnionej rubieży. Jednak śmiałego działania brygady nie udało się wykorzystać. W wyniku ponownego obsadzenia rubieży przez nieprzyjaciela, główne siły korpusu i armii zmuszone zostały do ponownego jej przełamania w ciągu dwóch kolejnych dni. Tymczasem 44 BPanc Gw. walcząc na tyłach wroga nie przebijała się w kierunku wojsk własnych, lecz uderzyła w kierunku ODRY, uchwyciła przyczółek na jej zachodnim brzegu i utrzymała go w walce okrężnej do czasu podejścia sił głównych. Przyczółek ten posiadał ogromne znaczenie do dalszych działań.^{x/}

Podczas ćwiczenia szkieletowego ASG WP w czerwcu 1977 roku założono sytuację, w której słuchacze organizowali wyjście pułku zmechanizowanego /45pz/ z okrążenia, wiążąc je z wykonywanym przeciwuderzeniem armii w kierunku: RYKI, MIŃSK MAZOWIECKI. W podjętych decyzjach dominowały rozwiązania, w których zamierzano nie uderzać siłami okrążonego pułku na "spotkanie" przeciwuderzającego zgrupowania, lecz działać w jego interesie poprzez wykonanie jednego spośród następujących zadań:

Z-1 "Wzbronić nieprzyjacielowi przerzutu odwodów z kierunku PIASECZNA, poprzez opanowanie i utrzymanie wschodniego przedmieścia w rejonie GÓRY KALWARII";

^{x/} - - - - -
"Walki zbrojne na ziemiach polskich 1939-1945 r." wyd. MON-1977 r. s. 305.

Z-2 "Uderzyć w kierunku rozmieszczenia odwodu 2 DPZmot /w sile BPano/, związać go walką i nie dopuścić na kierunek rozwijającego się przeciwuderzenia";

Z-3 "Opanować węzeł dróg KOŁBIEL i utrzymać do czasu podejścia sił głównych".

Dynamikę ćwiczenia rozegrano na podstawie założeń zadania nr 1. Dostarczyła ona szereg interesujących spostrzeżeń, związanych z organizacją i działaniem pułku podczas wyjścia z okrążenia.^{x/}

b. Gdy wojska walczące poza okrążeniem prowadzą działania obronne i posiadają ograniczone możliwości wsparcia walki pułku o wyjście z okrążenia.

W takiej sytuacji organizacja i wyjście pułku z okrążenia mogą być prowadzone w warunkach:

- ciągłej lub okresowej przewagi nieprzyjaciela w powietrzu;
- ograniczonego zakresu użycia broni masowego rażenia i lotnictwa przełożonego dla wsparcia walki pułku;
- możliwości wykonania przez siły główne walczące poza okrążeniem jedynie zbieżnego uderzenia częścią sił z ograniczonym celem, lub użycia powietrzno-lądowego zespołu uderzeniowego, na kierunku wyjścia pułku.
- swobody nieprzyjaciela w manewrowaniu odwodami;
- stopniowego wchodzenia przez pułk w zasięg wsparcia konwencjonalnych środków ogniowych wojsk uderzających na spotkanie oraz walczących poza okrążeniem.

x/ - - - - -
Notatka z działalności grupy badawczej w ćwiczeniu szkieletowym na temat: "Działanie dywizji i pułku w natarciu i obronie w warunkach konwencjonalnych oraz użycia broni jądrowej" - przeprowadzonej w dniach 5-9.06.1977 roku nr ewid.bibl.szkoleniowej ASG - 87/PF/33.

W założonych warunkach głównym celem działań pułku może być rozbicie części sił nieprzyjaciela i zorganizowane wyjście z okrążenia. W realizacji tego celu można wyróżnić następujące etapy: przełamanie wewnętrznego pierścienia okrążenia /głównie własnymi siłami i środkami/; rozwinięcie działań i współdziałanie z uderzającym zbieżnie zgrupowaniem wojsk; połączenie się z siłami głównymi wojsk własnych albo działanie w celu opanowania określonego obiektu. W dniu 10 września 1939 roku podczas wycofywania się w kierunku przepraw na WISLE, 31 pp z 10 DP został wyprzedzony przez jednostki niemieckie i okrążony pod MSZCZONOWEM. Dowódca pułku ppłk Wincenty WNUK postanowił rozbić przeciwnika w mieście i wyjść z okrążenia. W tym celu o 4.00-11.09 pułk po krótkiej nawale ogniowej artylerii uderzył na nieprzyjaciela i po zaciętych walkach ulicznych rozbił jego siły oraz zniszczył 16 czołgów i samochodów. W ten sposób niemiecki pierścień okrążenia 31 pp został przełamany, a dalsza droga pułku wojsk własnych została otwarta.^{x/}

c. W sytuacji, gdy głównie siły wojsk własnych prowadzą działania obronne w warunkach znacznej przewagi nieprzyjaciela, przy czym odległość pomiędzy nimi a pułkiem walczącym w okrążeniu systematycznie się powiększa.

Wówczas organizacja i walka pułku o wyjście z okrążenia mogą przebiegać w następujących warunkach:

- przewagi nieprzyjaciela w broni masowego rażenia i pancowania jego lotnictwa w powietrzu;
- braku wsparcia działań pułku z zewnątrz, zwłaszcza w okresie przełamywania wewnętrznego pierścienia okrążenia nieprzyjaciela i walki w jego ugrupowaniu;

^{x/} - - - - -
 "Walki zbrojne na ziemiach polskich 1939-1945" wyd. MON-1977 r.
 s.318.

- możliwości współdziałania z wojskami własnymi jedynie podczas przerywania zewnętrznego pierścienia okrążenia;
- wydłużającego się czasu połączenia z wojskami walczącymi poza okrążeniem.

W założonych warunkach cel wyjścia pułku z okrążenia będzie często ograniczony do połączenia się z siłami głównymi, a zamiar osiągnięcia tego celu musi wynikać w zasadniczym zakresie wypływać z aktualnych możliwości pułku. Szansę wykonania zadania w takich warunkach mogą dawać takie czynniki, jak: zaskoczenie; właściwy wybór terenu, czasu i kierunku wyjścia z okrążenia; skrytość działania oraz zdolności bojowe i organizacyjne.

W pierwszych dniach września 1939 roku, oddział liczący kilkuset żołnierzy z 16 pp 6 Krakowskiej Dywizji Piechoty przebijając się w kierunku WISZY. Ponieważ przeprawa przez rzekę w ciągu dnia okazała się niemożliwa, dowodzący oddziałem mjr RYBA zorganizował obronę okrężną w lesie przylegającym do wsi MIĘDZYRZECZE z zamiarem przetrwania do nocy. Oddział dysponował plutonem ppanc /6 armat/, plutonem artylerii pułkowej i zbiorczą baterią z rozbitego 6 pal. Do wieczora odparto kilka ataków nieprzyjaciela w sile trzech szwadronów czołgów z 5 DPanc dowodzonej przez gen. WIETINGHOFFA. W nocy mjr RYBA postanowił wyjść z okrążenia dokonując przełamania na odcinku najsłabszego nacisku nieprzyjaciela. Zaskoczenie się udało i oddział wymijając elementy ugrupowania 5 DPanc do rana przeprawił się przez WISZĘ. Jednak zewnętrzny front oddalał się coraz bardziej. W tej sytuacji dowódca dalej prowadził oddział na tyłach wroga w kierunku rzeki SOŁY i OŚWIĘCIMIA.

O świcie 4 września oddział podchodził do SOŁY. Aby jednak dostać się do przeprawy musiał przejść przez zabudowania dworskie we wsi RAJSKO. Polacy nie wiedzieli, że w dworze tym mieściło się stanowisko dowodzenia 5 DPanc. Na zaskoczenie było zbyt późno. Zaalarmowane jednostki niemieckie ponownie okrażyły pułk, któremu jedynie w tej sytuacji sprzyjał teren niedostępny do użycia czołgów. W dniu 5 września, wobec niemożliwości rozbicia polskiego oddziału, Niemcy użyli lotnictwo bombowe. Na skutek poniesionych strat dowodzący oddziałem mjr RYBA podjął decyzję do wyjścia z okrażenia drobnymi pododdziałami na zasadach przenikania. W nocy z 5 na 6 września mjr RYBA wraz z grupą żołnierzy dotarł do SKAWINY, gdzie znajdował się sztab 6 Krakowskiej Dywizji Piechoty i zameldował powrót resztek 1 i 4 bp do służby.

Po boju pod RAJSKIEM w krótką wrześniową noc przeszli jeszcze 50 km, aby zameldować gotowość do dalszej walki.

Przykład powyższy wskazuje, jak trudne może być samodzielne wyjście pułku z okrażenia w warunkach całkowitego braku wsparcia walki z zewnątrz zwłaszcza, gdy wojska własne walczące poza okrażeniem zmuszone są odchodzić pod uderzeniami nieprzyjaciela.

2. Wybór kierunku oraz czasu wyjścia pułku zmechanizowanego z okrażenia

W całokształcie przedsięwzięć podejmowanych w celu wyjścia z okrażenia, szczególne znaczenie posiada wybór kierunku i czasu działań. Problem ten bowiem w znacznej mierze warunkuje powodzenie walki pułku o wyjście z okrażenia i połączenie się z siłami głównymi. Z tego względu zarówno kierunek, jak i czas wyjścia muszą być wynikiem szczegółowych rozważań dowódcy i sztabu pułku podczas organizacji wyjścia z okrażenia.

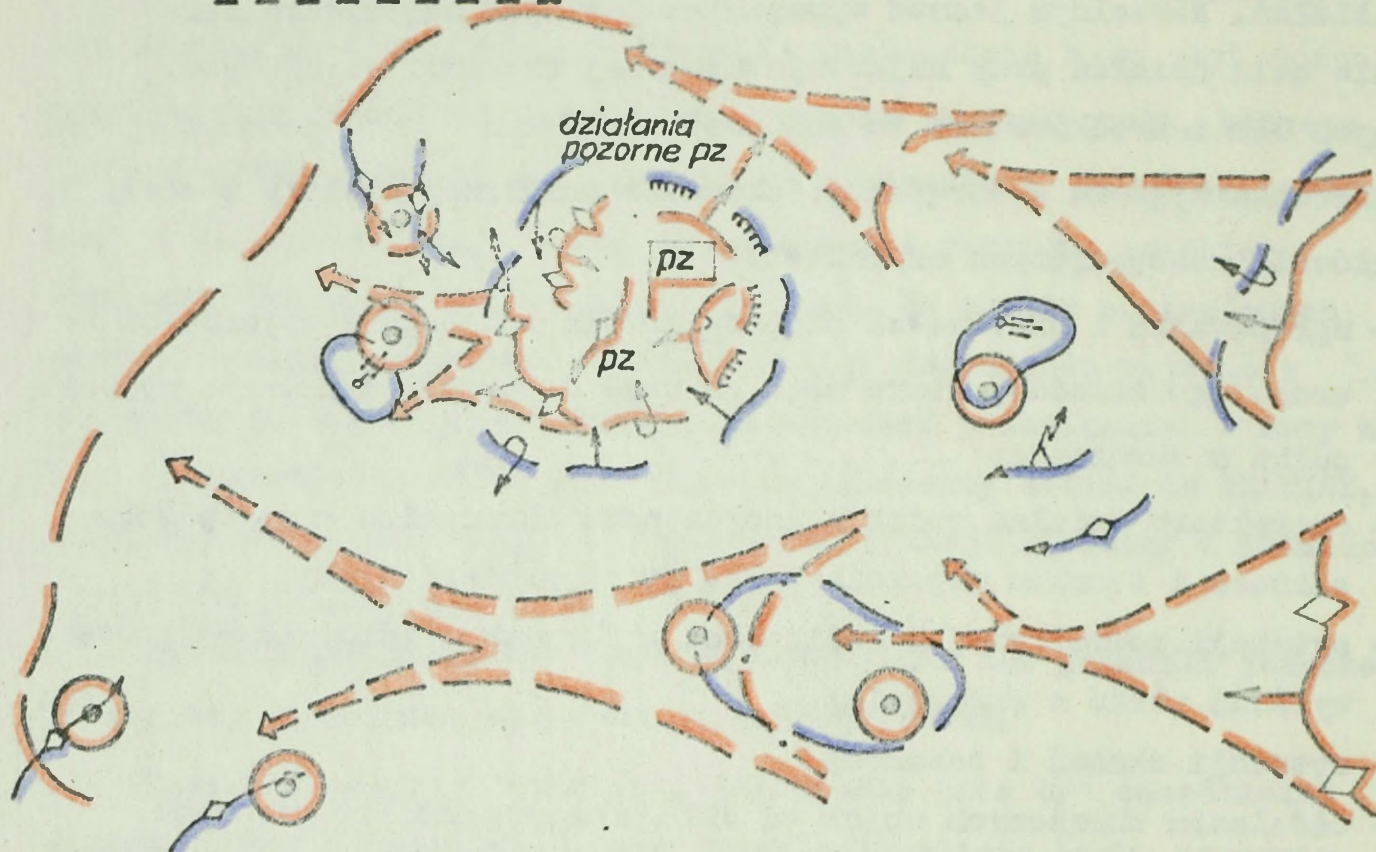
Walcie w okolicy wsi RAJSKO podjęto decyzję o wyjściu z okrażenia na 5 września 1939 r.

Specyfika warunków i form działań wojsk o wyjściu z okrążenia narzuca szereg charakterystycznych wymagań, co do wyboru kierunku działań. Naczelnym jednak wymaganiem jest jak najszybsze osiągnięcie celu działań przy najkorzystniejszej ekonomii użycia posiadanych sił i środków. Aby to osiągnąć, konieczne jest podczas wyboru kierunku wyjścia z okrążenia, dokonanie wnikliwej analizy i oceny głównie następujących czynników:

- ugrupowania i możliwości nieprzyjaciela będącego w styczności oraz jego odwodów, które może on użyć do przeciwdziałania wyjściu pułku z okrążenia;
- charakteru działań wojsk własnych poza okrążeniem oraz sposobu zakresu i terminu wsparcia pułku przez przełożonego;
- sytuacji powietrznej i możliwości obrony przeciwlotniczej podczas wyjścia pułku z okrążenia;
- sytuacji skażeń i zakażeń;
- oddalenia okrążonych wojsk od sił głównych, możliwego czasu połączenia się z nimi, posiadanego stanu środków materiałowych, a szczególnie amunicji i materiałów pędnych oraz smarów;
- możliwości zaskoczenia nieprzyjaciela;
- warunków terenowych i ich wpływu na użycie rodzajów wojsk, skrytości działań, możliwości wyprowadzenia sprzętu oraz osłone ugrupowania bojowego.

W celu dokonania bardziej szczegółowej analizy wyboru kierunku i czasu wyjścia z okrążenia posłużę się wariantem założonego modelu sytuacji taktyczno-operacyjnej oraz warunków, w jakich może ono nastąpić.

a. Gdy wojska walczące poza okrążeniem przechodzą do działań zaczepnych lub je wznowiają w warunkach stosowania broni masowego rażenia.

Wyjście pułku zmechanizowanego z okrążenia może w tej sytuacji posiadać charakter natarcia dla wykonania jednego z zadań w ramach ogólnego planu natarcia szczebla nadrzędnego. Z tego względu zadanie, a w nim kierunek i czas uderzenia okrążonych wojsk określi przełożony planujący działania zaczepne sił głównych. W tym wypadku kierunek uderzenia okrążonego zgrupowania nie musi być zbieżny do kierunku natarcia sił głównych, lecz może w stosunku do niego mieć różnorodny układ, np.: prostopadły lub nawet równoległy.

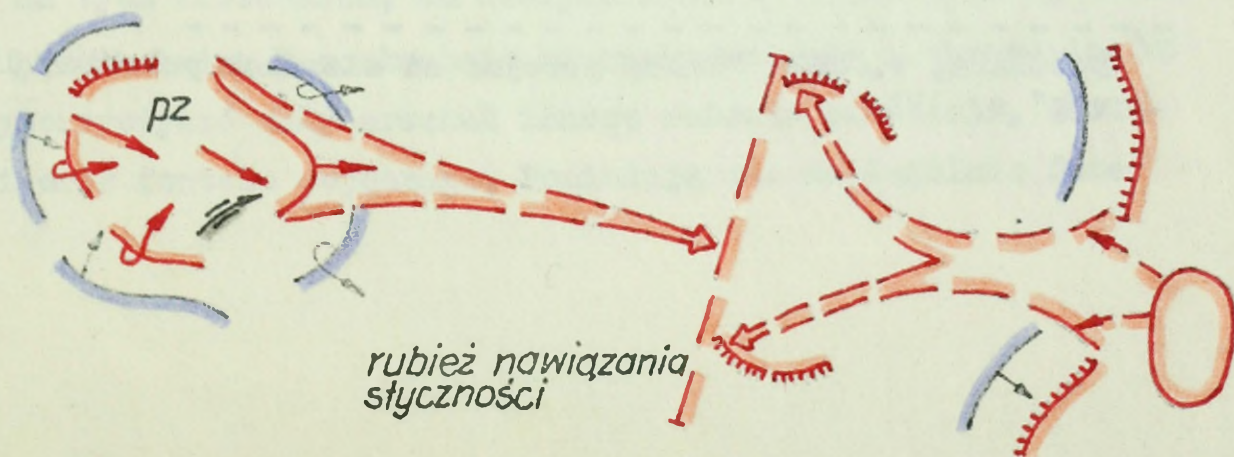
W warunkach stosowania broni masowego rażenia, kierunek wyjścia wojsk z okrążenia z zasady należy wyznaczać w powiązaniu z jej uderzeniami na nieprzyjaciela, wykonywanymi przez szczebel nadrzędny.

Skuteczne obezwładnienie /zniszczenie/ zgrupowań przeciwnika bronią jądrową, może radykalnie zmienić stosunek sił i umożliwić okrążonym wojskom wykonanie głównego uderzenia nawet na tym kierunku gdzie uprzednio posiadał on znaczną przewagę.

Kierunek wyjścia pułku z okrążenia może wyprowadzać na drogi podchodzących odwodów nieprzyjaciela /co ilustruje rysunek/, lub w rejony stanowisk startowych rakiet. Obiektami natarcia pułku mogą być również stanowiska dowodzenia, ważne obiekty tyłowe nieprzyjaciela, a także przeprawy i taktycznie ważne punkty terenowe, których opanowanie wpłynie będzie na wykonanie zadania przez nacierający związek taktyczny.

W rozpatrywanych warunkach, czas przełamania przez pułk pierścienia okrążenia nieprzyjaciela będzie określał dowódca dywizji organizujący natarcie z zewnątrz. Przy czym początek walki pułku o wyjście z okrążenia może pokrywać się z początkiem natarcia sił głównych, lub następować w określonej fazie jego trwania. W niektórych przypadkach przełamanie pierścienia okrążenia przez pułk może poprzedzać rozpoczęcie natarcia wojsk z zewnątrz. Może to mieć miejsce, gdy wyjście pułku z okrążenia będzie powiązane z jego uderzeniem na tyły określonego zgrupowania nieprzyjaciela, aby poprzez jego dezorganizowanie ułatwić siłom głównym przełamanie zewnętrznego pierścienia okrążenia.

- b. Gdy wojska walczące poza okrążeniem prowadzą działania obronne lecz posiadają możliwość wsparcia i wykonania uderzenia częścią sił w celu ułatwienia wyjścia pułku z okrążenia.

Kierunek wyjścia pułku z okrążenia w takiej sytuacji uzależniony będzie od koncepcji użycia przez przełożonego broni masowego rażenia oraz ściśle powiązany z działaniami wydzielonego zgrupowania uderzającego na spotkanie.^{x/} Ograniczone możliwości broniących się wojsk własnych poza okrążeniem w użyciu sił i środków na korzyść wychodzącego pułku eksponują w znacznym stopniu potrzebę szybkości działań. Z tego względu kierunek wyjścia z okrążenia będzie w większości przypadków wynikał z konieczności najszybszego połączenia się oddziałów uderzających zbieżnie.

Jednym z przykładów powiązania wyjścia wojsk z okrążenia z uderzeniem wykonywanym na ich korzyść przez siły główne były działania w rejonie KAMIENIA POMORSKIEGO w marcu 1945 roku. W nocy z 10 na 11 marca 2 DP /1 AWP/ dokonywała luzowania 79 KP /3 AUd/ wzdłuż wschodniego brzegu DZWINY. W tym czasie nastąpiła gwałtowna zmiana sytuacji. O północy oddziały niemieckie, okrążone w rejonie TRZEBIATOWA, wykonały silne uderzenie w kierunku zachodnim, usiłując wyrwać się z okrążenia i przedostać na wyspę WOLIN. Jednocześnie z DZIWNOWA Niemcy wykonali pomocnicze uderzenie na spotkanie przebijającego się zgrupowania. Działania te wspierało lotnictwo, marynarka wojenna i artyleria nadbrzeżna. Nieprzyjaciel zdobył POBIEROWO, ŻUKECIN, WRZOSOWO i po zepchnięciu oddziałów radzieckich, znajdujących się na brzegu morza, zaczął przedsięwierać się na WOLIN. Zorganizowano natychmiast przeciwdziałanie, w którym wzięła udział polska 2 DP. W dniach 12 i 13 marca przecięto ostatecznie drogi odwrotu wroga na zachód i przystąpiono do jego likwidacji wroga.

^{x/} - - - - -
B.DOLATA, T.JURGA "Walki zbrojne na ziemiach polskich 1939-1945 rok" s. 191.

Jeśli wykonywane przez szczebel nadrzędny uderzenia jądrowe nie mają zasadniczego wpływu na przekamanie wewnętrznego pierścienia okrążenia pułku, to podobnie jak w warunkach konwencjonalnych, główne uderzenie będzie wykonywane na odcinku najsłabiej bronicym przez przeciwnika. Przy tym czynnik zaskoczenia będzie posiadał o wiele większe znaczenie w porównaniu z warunkami założonymi w poprzednim wariantcie.

Dla uzyskania zaskoczenia, wyjście pułku z okrążenia można niekiedy planować w kierunku, który ze względu na trudno dostępny teren lub z innych przyczyn może wydawać się najmniej prawdopodobny. Innym sposobem maskowania kierunku uderzenia pułku /mogącym zaskoczyć przeciwnika/ jest przekamanie pierścienia okrążenia i wyjście pułku początkowo w przeciwną stronę do położenia wojsk będących poza okrążeniem z dokonaniem następnie zwrotu w ich kierunku. Ujemną stroną tego sposobu, wymagającego dostatecznych zapasów paliwa, jest wydłużony w czasie i przestrzeni manewr zmiany kierunku działania pułku w stronę sił głównych.

W celu odciążenia części sił nieprzyjaciela z planowanego kierunku wyjścia z okrążenia, korzystne będzie pozorowanie uderzeń na innych kierunkach /odcinkach/. Tego rodzaju działania powinny ukryć przed nieprzyjacielem rzeczywiste zamiary okrążonych wojsk, utrzymywać go w ciągłej niepewności oraz zmuszać do rozdzielenia wysiłku i angażowania sił na pozorowanym kierunku. Aby jednak działania pozorujące osiągnęły zakładane cele, powinny zawsze posiadać duży stopień prawdopodobieństwa i dlatego należy prowadzić je na tych kierunkach, na których nieprzyjaciel może spodziewać się przekamania. W maskowaniu kierunku wyjścia z okrążenia można wykorzystywać cały arsenał innego rodzaju pozoracji, dezinformacji oraz fortelu wojennego. Posiadają one szczególnie duże

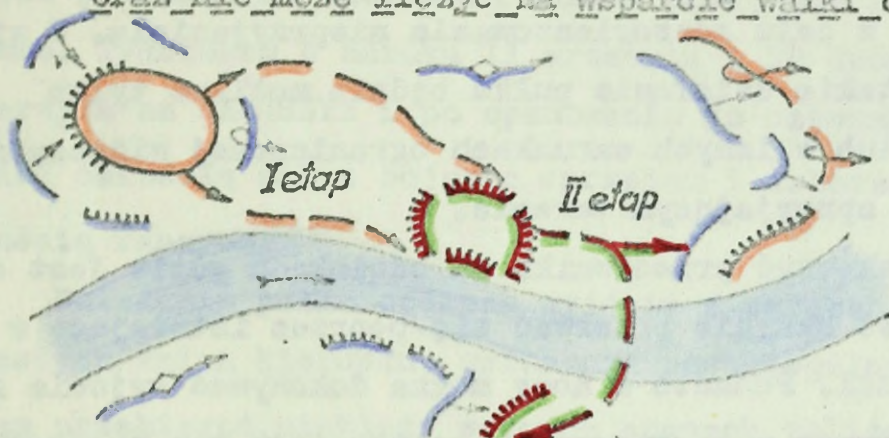
znaczenie w sytuacji, w której ograniczone możliwości wsparcia walki pułku przez przełożonego, muszą być rekompensowane wszelkimi innymi sposobami.

Czas rozpoczęcia przez pułk działań w celu wyjścia z okrążenia powinien także w tym wypadku ^{a może mierz?} określić wyższy przełożony, organizujący uderzenie pomocnicze w kierunku przebijającego się do wojsk własnych oddziału. Wynika to bowiem z szerszych kompetencji sztabu nadrzędnego zabezpieczającego działania, między innymi pod względem osłony przeciwlotniczej. Jednak w niektórych przypadkach, zwłaszcza gdy główny ciężar walki o wyjście z okrążenia spoczywa na pułku, zasadnicze terminy działania może określać jego dowódca i sztab. Jednak w warunkach funkcjonowania systemu łączności, powinny być one akceptowane przez przełożonego.

Najdogodniejszą porą do wyjścia z okrążenia jest noc, lub inne warunki ograniczonej widoczności, jak np.: mgła, zamieć, ulewny deszcz itp. Pozwalają one na skryte przegrupowanie sił i środków pułku, przygotowanie przełamania oraz zaskoczenie przeciwnika. Niekiedy, jednak sytuacja bojowa może narzucić konieczność wyjścia z okrążenia pułku również w porze dziennej, gdy:

- powodzenie wyjścia z okrążenia warunkują wykonywane w ciągu dnia uderzenia bronią jądrową lub działaniami lotnictwa szczebla nadrzędnego;
- zachodzi konieczność skoordynowania wyjścia z okrążenia z działaniami wojsk na froncie zewnętrznym wykonywanymi w ciągu dnia;
- osiągnięcie przez pułk gotowości do wyjścia z okrążenia w ciągu nocy jest niemożliwe;
- zachodzi konieczność jak najszybszego wyjścia z okrążenia np. ze względu na możliwość wzmocnienia przez nieprzyjaciela frontu okrążenia pułku.

- c. Gdy główne siły wojsk własnych prowadzą działania obronne w warunkach znacznej przewagi nieprzyjaciela, powodującej systematyczne zwiększanie się odległości między nimi i okrążonym pułkiem. Ze sztabem nadrzędnym pułk nie posiada łączności oraz nie może liczyć na wsparcie walki o wyjście z okrążenia.

W takich sytuacjach, na złożoność warunków może składać się ponadto szereg innych czynników, jak np.: brak dostatecznej ilości środków materiałowych i niemożliwość ich uzupełnienia, duże straty pułku w ludziach i sprzęcie, a nawet obniżające się morale skrajnie wyczerpanych oraz pozbawionych żywności lub pomocy lekarskiej żołnierzy.

Wykonanie zadania przez pułk na tyłach wroga wyznaczone będzie przed dowódcą konieczność samodzielnego podjęcia decyzji na wyprowadzenie ludzi i uzbrojenia /techniki bojowej/ z okrążenia. Wyczekiwanie na rozkasy przełożonego i przywrócenie łączności, może niekiedy doprowadzić do zaprzepaszczenia szansy przebicia się do sił głównych. Będzie to jedna z tych sytuacji, w której dowódca pułku musi podjąć szczególnie trudną decyzję, za którą odpowiedzialność bierze w pełni tylko na siebie.

W tych warunkach możliwości pułku mogą nie pozwalać na klasyczne uderzenie w kierunku wojsk własnych i samodzielne przekamanie wewnętrznego i zewnętrznego pierścienia okrążenia. Działanie pułku może więc być bardziej upodobnione do przenikania pułku oddzielnymi pododdziałami lub wcześniej zorganizowanymi zgrupowaniami w kierunku wojsk własnych. Tak więc wyjście pułku z okrążenia może rozdzielać

się na kilka kierunków działania usamodzielnionych pododdziałów /zgrupowań/, unikających w miarę możliwości wiązania się w walkach z nieprzyjacielem.^{x/}

Przebiecie się pułku przez wewnętrzny pierścień okrążenia może być dokonywane na jednym lub kilku kierunkach jednocześnie względnie kolejno, w celu dezorientowania nieprzyjaciela. W większości przypadków takie działanie pułku będzie możliwe tylko i wyłącznie nocą, lub w innych warunkach ograniczonej widoczności, albo w szczególnie sprzyjającym terenie.

Łatwiej wówczas zaskoczyć przeciwnika na odcinkach gdzie jest on najsłabszy lub nawet skrycie przerwać się poprzez istniejące w jego ugrupowaniu luki. Ponadto w nocy można dokonywać wyjścia z okrążenia bez ognicowego przygotowania, co nie jest bez znaczenia zwłaszcza, gdy pułk posiada małą ilość amunicji. Jednak w wypadku niepowodzenia, artyleria powinna być w gotowości do wykonania ognia na rozkaz dowódcy.

Np. noc z 11 na 12 września 1939 roku wykorzystano 1 DP dowodzona przez gen.bryg.Wincentego KOWALSKIEGO w celu wyjścia z okrążenia.

Po sforsowaniu 9 września BUGU, dywizje 3 armii niemieckiej znalazły się na tyłach wycofujących się w kierunku WŁODAWY polskich oddziałów i związków taktycznych z GO "WYSZKÓW". W rejonie KAŁUSZYNA drogę odwrotu polskiej 1 DP zamknęły oddziały niemieckiej dywizji pancerniej "KEMPT". Generał KOWALSKI odrzucił niemieckie wezwanie do kapitulacji i postanowił wyprowadzić dywizję z okrążenia.

^{x/} - - - - -
W lutym 1945 roku okrążone w PILE siły wojsk niemieckich dokonały wyjścia nocą, dwoma samodzielnymi zgrupowaniami na oddzielnych kierunkach.

W celu zaskoczenia nieprzyjaciela zdecydował w nocnym boju przełamać pierścień okrążenia nieprzyjaciela na odcinku najmniej dla niego prawdopodobnym, tj. w KAŁUSZYNIE. Niemcy bowiem, zgodnie z ówczesną taktyką piechoty, oczekiwali prób przebicia się okrążonych wojsk polskich na odcinkach terenu pociętego i poprzez rejony zajęte. Tymczasem o zmroku 11 września 1 DP dwoma pułkami piechoty uderzyła na KAŁUSZYN i po opanowaniu go zapewniła sobie wyjście na ŻUKOW całością sił z bojowym sprzętem i taborami obciążonymi dużą ilością rannych.

Działanie pułku podczas wyjścia z okrążenia może wymagać częstych zmian kierunku, zwłaszcza poszczególnych pododdziałów oraz przebiegać niekiedy w dwóch etapach zbliżenia się do sił głównych walczących poza okrążeniem. W pierwszym etapie np. pułk może w sposób scentralizowany przebić się poza wewnętrzny pierścień okrążenia, aby następnie rozdzielić się pododdziałami na oddzielne kierunki i w drugim etapie przenikać grupami do wojsk własnych walczących poza okrążeniem. Przy znacznej odległości do sił głównych, pułk może być zmuszony przebijając się w dwóch etapach, niekiedy w ciągu kolejnych nocy.

Z całokształtu rozważań problemu wynika, że:

- czas i kierunek wyjścia wojsk z okrążenia będzie każdorazowo uzależniony od konkretnej sytuacji operacyjno-taktycznej;
- w warunkach stosowania broni masowego rażenia powinien on być ściśle powiązany z uderzeniami wykonywanymi na nieprzyjaciela przez szczebel nadrzędny;
- jeżeli wojska walczące poza okrążeniem przechodzą do działań zaczepnych lub wykonują uderzenie częścią sił mające wpływ na wyjście pułku z okrążenia, to kierunek i czas jego wyjścia z okrążenia określa dowódca szczebla nadrzędnego;

- ten variant przyjęty
z PZO - wyjdzie zgodzić się
na zmianę pracy
dokumentu.*
- w wypadku wyjścia pułku z okrążenia, bez udziału szczebla nadrzędnego, decyzję odnośnie czasu i kierunku działania może niekiedy określać dowódca pułku;
 - w każdej sytuacji właściwy wybór kierunku oraz czasu wyjścia z okrążenia stanowi podstawę koncepcji działania i decyduje o jego powodzeniu.

3. Możliwości uzyskania przewagi przez pułk na kierunku głównego uderzenia, w wypadku konieczności przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia.

Dokonanie analizy możliwości uzyskania przez pułk zmechanizowany niezbędnej przewagi, zapewniającej rozbitcie nieprzyjaciela na wybranym odcinku wewnętrznego frontu okrążenia, wymaga założenia najbardziej typowych warunków, a w nich możliwości i charakteru działań przeciwnika.

Przyjmując, że okrążenia pułku w rejonie o obwodzie 36 km dokonały dwie brygady zmechanizowane /NZ/, to każda z nich zmuszona byłaby angażować swoje siły na szerokim froncie /do 18 km/, znacznie przekraczającym przyjmowane normy nawet w działaniach obronnych.^{X/} W tych warunkach możliwości brygad pozwalają głównie na blokadę okrążonego pułku, kosztem szczelności, której mogą jedynie skupiać siły i środki na 1-2 kierunkach dla wykonania uderzeń rozcinających. Wobec powyższego można przypuszczać, że na znacznej części frontu okrążenia pułku, ugrupowanie nieprzyjaciela będzie stosunkowo płytkie. Na niektórych odcinkach wewnę-

^{X/} Szerokość rejonu obrony BZ /NZ/ wynosi 10 km - Kompendium Sił Zbrojnych NATO wyd. Sztab Gen. 1976 r. s.122.

rzny pierścień okrążenia mogą tworzyć jedynie kompanijne i plutonowe punkty oporu nieprzyjaciela powiązane zaporami minowymi. Słabością przeciwnika w tej sytuacji będzie konieczność skupiania sił do uderzenia na wybranych kierunkach kosztem odcinków, na których będzie on zdolny jedynie do działań blokujących. Te właśnie odcinki będą z zasady wykorzystywane przez okrążone zgrupowania dla przebicia się i wyjścia z okrążenia.

Nie jest to oczywiście regułą, ponieważ w warunkach stosowania broni masowego rażenia istnieją warunki dokonania wyłomu nawet w najsilniejszych miejscach ugrupowania nieprzyjaciela. Przy czym stosunek sił i środków konwencjonalnych pułku nie będzie w tym przypadku posiadał decydującego znaczenia, bowiem przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia dokonują uderzenia broni jądrowej szczebla nadrzędnego, a pułk jedynie wykorzysta ich skutki.

Jednak w warunkach niestosowania broni masowego rażenia, lub gdy z różnych względów nie może ona być użyta, przełamania muszą dokonywać pododdziały piechoty i czołgów wsparte ogniem klasycznych środków. W takich właśnie warunkach, przełamanie pierścienia okrążenia będzie uzależnione od uzyskania przez pułk odpowiedniej przewagi nad nieprzyjacielem w wybranym miejscu i czasie. Rodzaj i zakres przewagi warunkującej przełamanie, może w każdym oddzielnym przypadku różnie się kształtować. We wszystkich sytuacjach odpowiedni wpływ wywierać będą materialne i niematerialne czynniki. Te ostatnie, a zwłaszcza morale wojsk, wyszkolenie, zaskoczenie, sposób działań, nabierają w warunkach wyjścia pułku z okrążenia szczególnego znaczenia.

Jeżeli w ugrupowaniu nieprzyjaciela stwierdzone zostaną luki /nieobsadzone odcinki/, to mogą one być wykorzystane do wyjścia wojsk z okrążenia. O ile takich możliwości nie będzie, wówczas wyłoni się konieczność przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia poprzez wykonanie wyłomu w ugrupowaniu nieprzyjaciela.

Wykorzystanie luk w ugrupowaniu nieprzyjaciela dla uderzenia na skrzydła jego pododdziałów, zamykających kierunek wyjścia pułku, winno być zasadą w omawianym działaniu. Wyzwała ono najskuteczniejsze formy manewru, tj. oskrzydlenie i obejście, umożliwia atak na wozach bojowych oraz uzyskanie wysokiego tempa działań. Niekiedy jest ono opłacalne, nawet poprzez trudniejszy teren, gdyż często łatwiej uporać się z terenem, niż uderzać czołowo na przeciwnika. Warunkiem natarcia poprzez luki jest jednak skuteczne obezwładnienie środków ogniowych nieprzyjaciela na skrzydłach i pokonanie dużej ilości zapór inżynieryjnych oraz wzbronienie manewru jego odwodów i sił z nieatakowanych przez pułk odcinków.

Przełamanie wewnętrznego pierścienia okrążenia nieprzyjaciela powinno być traktowane jako wymuszona konieczność, a więc stosowane w ostateczności. Polega ono na dokonaniu wyłomu w ugrupowaniu przeciwnika, poprzez rozbicie jego sił i środków na wybranym odcinku i stworzeniu warunków do działań w celu połączenia się z wojskami własnymi walczącymi poza okrążeniem lub wykonania innych zadań postawionych przez przełożonego. Jest to skomplikowany i trudny sposób działania, w którym główną rolę spełniają ogień artylerii, lotnictwa i śmigłowieców szturmowych w połączeniu z uderzeniem piechoty i czołgów pułku. Wymaga on uzyskania znacznej przewagi nad nieprzyjacielem w siłach i środkach oraz precyzyjnej

organizacji i współdziałania wszystkich rodzajów wojsk. Dlatego też dalsze rozważania problemu możliwości uzyskania przez pułk na kierunku głównego uderzenia, dotyczyć będą tylko tego sposobu przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia.

Okrażony pułk zmechanizowany wobec ogólnej przewagi nieprzyjaciela może w zasadzie tylko w jednym, wybranym miejscu i czasie dokonać takiego skupienia sił i środków, które zapewniłoby przełamanie pierścienia okrążenia. Doświadczenia wojenne i rozważania teoretyczne wskazują, że w działaniach konwencjonalnych dla przełamania blokady nieprzyjaciela uderzeniem czołowym konieczne jest osiągnięcie na kierunku wyjścia z okrążenia najmniej trzykrotnej przewagi nad przeciwnikiem w piechocie i czołgach. Potrzeby te mogą być zapewnione przez szczebel nadrzędny poprzez wykonanie na korzyść wychodzącego pułku z okrążenia szeregu zadań wsparcia ogniowego, osłony, a nawet wzmożenia poprzez przerzut niezbędnych sił i środków. Natomiast w warunkach samodzielnego wyjścia pułku z okrążenia osiągnięcie takiej przewagi będzie zazwyczaj niezwykle trudne.

Wyłania się więc pytanie. Jak zapewnić niezbędną przewagę podczas wyjścia z okrążenia, lub ile sił nieprzyjaciela, na jakim odcinku jest w stanie rozbić pułk zmechanizowany podczas przełamania pierścienia okrążenia przy zachowaniu trzykrotnej przewagi, jeżeli w składzie zgrupowania przełamującego może użyć tylko 3,4 lub 5 kompanii piechoty ?

Szukając odpowiedzi można stosować różne metody obliczeń. A oto jedna z nich:

Przyjmując 70% ukończenia pododdziałów pułku, do zgrupowania

przekamującego można wydzielić np.:^{x/}

- trzy kp = $98 \times 3 - 30\% = 206$ ludzi;
- cztery kp = $98 \times 4 - 30\% = 275$ ludzi;
- pięć kp = $98 \times 5 - 30\% = 343$ ludzi.

Zgrupowania te, ze względu na wymaganą przewagę w ludziach, mają szansę przekamać pierścień okrążenia nieprzyjaciela na odcinku zamkniętym przez trzykrotnie mniejsze jego siły, a więc:

- $206 : 3 = 69$ ludzi;
- $275 : 3 = 92$ ludzi;
- $343 : 3 = 114$ ludzi.

Ponieważ kompania piechoty w batalionie zmechanizowanym Bundeswehry, przy pełnych stanach osobowych liczy 132 ludzi, a przy 30% stratach 92 żołnierzy, to możliwości zgrupowań przekamujących pozwalają rozbić nieprzyjaciela na odcinku bronionym przez:^{xx/}

- $69 : 92 = 0,75$ kompanii RFN;
- $92 : 92 = 1,0$ kompanię RFN;
- $114 : 92 = 1,24$ kompanii RFN.

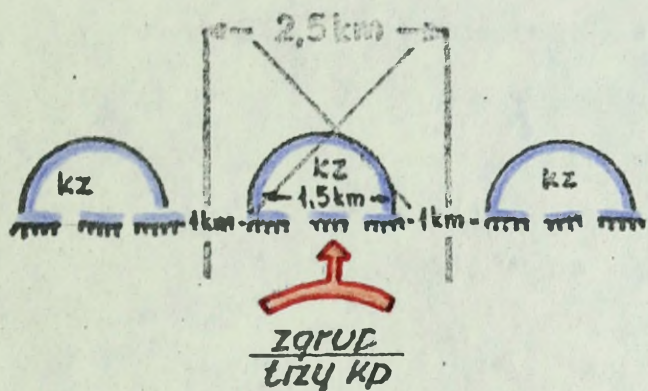
Zgodnie z przyjmowanymi normami, kompania zmechanizowana Bundeswehry broni się na szerokości do 1500 m. Można więc przyjąć, że zgrupowanie przekamujące pułku przy posiadaniu trzykrotnej przewagi w ludziach może podczas wyjścia z okrążenia rozbić nieprzyjaciela na odcinku:

- $1500\text{m} \times 0,75 = 1125$ m
- $1500\text{m} \times 1,0 = 1500$ m
- $1500\text{m} \times 1,24 = 1875$ m

^{x/} Stan pododdziałów wg etatu nr C/072 nr bibl.017791 "Organizacja i uzbrojenie pułku wyposażonego w BWP".

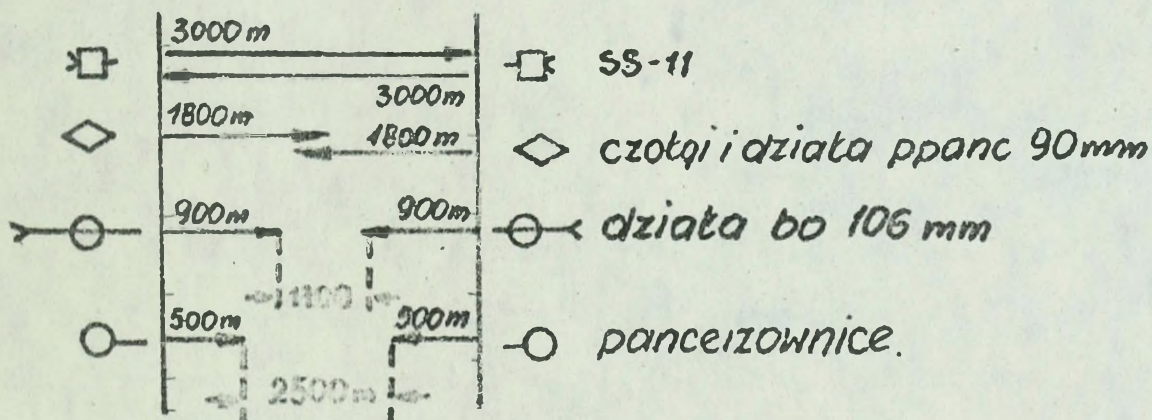
^{xx/} "Brygada, pułk, batalion Sił Zbrojnych NATO" wyd. Sztab Gen.-Zarząd II sygn.374/71 /wg wydawnictwa wewn.SOW "Pododdziały zmechanizowane BUNDESWEHRY" sygn.215/77, kompania liczy 163 ludzi/.

Taka szerokość wyłomu w pierścieniu okrążenia nie zapewniałaby jednak dostatecznych warunków szybkiego i względnie bezkolizyjnego wyprowadzenia przez pułk całości sił. Jeżeli jednak uwzględnimy przyjmowane odstępy między pododdziałami nieprzyjaciela wynoszące do 1 km, to rozbięcie jednej jego kompanii na szerokości 1,5 km powiększa dokonany wyłom co najmniej o połowę dwóch odstępów, tj. $2 \times 0,5 \text{ km}$

W rezultacie, pułk może pomyślnie zakończyć wywalczyć korytarz wyjścia poza wewnętrzny pierścień okrążenia w granicach:

$$\underline{1,5 \text{ km} + (2 \times 0,5 \text{ km}) = 2,5 \text{ km}.}$$

Jednak i taka szerokość wyłomu nie zabezpiecza wychodzących przez niego wojsk. Nieprzyjaciel bowiem może posiadać nadal, zwłaszcza w terenie odkrytym, możliwość przestrzeliwania ogniem ze skrzydeł wychodzących z okrążenia pododdziałów pułku. Dlatego należałoby dążyć do:

- takiego poszerzenia wyłomu, aby główna droga /drogi/, wyjścia pododdziałów pułku była poza zasięgiem podstawowej grupy środków przeciwpancernych nieprzyjaciela;
- maksymalnego obezwładnienia, względnie zadymienia środków ogniowych nieprzyjaciela na skrzydłach dokonanego wyłomu.

Możliwości wykorzystania artylerii przez pułk do wykonania tych zadań, będą jednak z reguły ograniczone. Przyjmując, że okrążony pułk zmechanizowany dysponuje dywizjonem artylerii haubic oraz organiczną baterią haubic, a na wykonanie zadania może wydzielić 0,3-0,4 jo, to jego możliwości będą kształtować się następująco:

Ilość amunicji artyleryjskiej przypadająca na jedno działo:

- 0,3 jo = 24 pociski;

- 0,4 jo = 32 pociski

Ilość dział do ognia pośredniego:

- dah = 18 dział;

- ba = 6 dział

Razem = 24 działa

Ilość amunicji artyleryjskiej na wykonanie zadania:

- przy 0,3 jo wynosi: 24 pociski x 24 działa = 576 pocisków;

- przy 0,4 jo wynosi: 32 pociski x 24 działa = 768 pocisków

Pozwala to na obezwładnienie ukrytych sił żywych, środków ogniowych, czołgów i transporterów opancerzonych w punkcie oporu doraźnie zorganizowanej obrony o powierzchni: ^{x/}

- przy posiadaniu 0,3 jo, tj. 576 poc.: $150\text{poc/ha} = 3,84 \text{ ha}$

- przy posiadaniu 0,4 jo, tj. 768 poc.: $150\text{poc/ha} = 5,12 \text{ ha}$

Z powyższego wynika, że możliwości ogniowe artylerii do ognia pośredniego, głównie ze względu na małą ilość amunicji, będą bardzo

^{x/} -----
Podręcznik "Użycie wojsk raketowych i artylerii w walce i operacji" Wyd. MON 1977 r. Sygn. Art. 612/77 załącznik 1 s. 392.

ograniczone. W rozpatrywanym przypadku nie zapewniają nawet obezwładnienia w pełni jednego plutonowego punktu oporu nieprzyjaciela^{x/}. Zmusza to do innego, bardziej ekonomicznego w takiej sytuacji, wykorzystania artylerii m.innymi poprzez:

- rezygnację z prowadzenia ognia nieobserwowanego do odcinków i zastąpienia go ogniem obserwowanym poszczególnych baterii, a nawet plutonów, do konkretnych celów pojedynczych rozmieszczonych w punktach oporu;
- zastosowania najdokładniejszych sposobów określania nastaw do ognia skutecznego, jak np. bezpośrednie wstrzeliwanie, przygotowanie dokładne, przeniesienie ognia od wstrzelanego celu /cp./;
- umiejętne powiązanie zadań ogniowych artylerii i lotnictwa oraz śmigłowców szturmowych wspierających walkę pułku o wyjście z okrążenia;
- szerokie stosowanie pocisków dymnych;
- organizowanie oddziałów rajdowych w celu zwalczania środków napadu jądrowego i artylerii nieprzyjaciela oraz niszczenie jego szczególnie groźnych środków ogniowych, przy pomocy specjalnych grup niszczycieli;
- wykorzystanie czynnika zaskoczenia ogniem.

Ponadto niezbędne jest zrekompensowanie niedostatecznej ilości amunicji i artylerii do ognia pośredniego, maksymalnym wykorzystaniem do strzelania na wprost posiadanych przez pułk środków ogniowych oraz użyciem w składzie zgrupowania przełamującego czołgów - jako najsilniejszych środków uderzenia i wsparcia.

^{x/} - - - - -
Do obezwładnienia plutonowego punktu oporu /6 ha/ doraźnie zorganizowanej obrony nieprzyjaciela należy zużyć 900 pocisków artyleryjskich. Powyższe dane ujmuje ww. podręcznik na stronie 399 załącznik 2.

Użycie czołgów w składzie zgrupowania przełamującego jest niezbędne zwłaszcza w warunkach przełamywania obrony nieprzyjaciela na wybranym kierunku wyjścia pułku z okrążenia. W takiej sytuacji jednak, uzyskanie przez pułk przewagi w czołgach w stosunku do czołgów i środków przeciwpancernych nieprzyjaciela jest możliwe wówczas, gdy na kierunku wyjścia z okrążenia przeciwnik będzie posiadał nie więcej niż kompanię czołgów.

Oto jedno z wyliczeń obrazujących twierdzenie:

Pułk zmechanizowany posiadający 30% strat w czołgach, może podczas przełamywania wewnętrznego pierścienia okrążenia użyć 28 czołgów /40 cz - 30%/.

Pomimo przełamywania obrony nieprzyjaciela na odcirku jednej jego kompanii, musi liczyć się z oddziaływaniem ogniowym co najmniej $\frac{2}{3}$ ilości czołgów i środków przeciwpancernych batalionu przeciwnika. Zakładając, że batalion zmechanizowany /NZ/ jest wsparty kompanią czołgów, to pułk przy angażowaniu wszystkich posiadanych czołgów może osiągnąć jedynie następującą przewagę:

- bz /NZ/: śr. organiczne - 9 dział bo 106 mm x $\frac{2}{3}$ = 6

kompania czołgów wsparcia: 17 cz x $\frac{2}{3}$ = 12

Razem = 18 środków^{x/}

- pułk zmechanizowany przy założonych stratach posiada 28 czołgów;
- stosunek ilości czołgów pułku do czołgów i dział bo nieprzyjaciela będzie wynosił tylko 1,6 : 1.

Powyższe rozważania pozwalają wysunąć następujące wnioski:

- w warunkach samodzielnej walki pułku zmechanizowanego o przełamanie wewnętrznego pierścienia okrążenia /bez wsparcia z

^{x/} - - - - -
W naliczeniu uwzględniono tylko szczególnie groźne środki ppanc npla. Pancernice i granatniki batalionu winny być niszczone ogniem środków piechoty.

Organizacja npla wg wydawnictwa Sztabu Gen.-II Zarząd W-wa 1974 r. "Obrona Przeciwpancerna Sił Lądowych NATO".

zewnątrz/, możliwości uzyskania wymaganej przewagi, zwłaszcza ogniowej oraz w czołgach i środkach przeciwpancernych są ograniczone;

- w sytuacji ograniczonej zdolności bojowej /do 50% strat, lub braku amunicji i paliwa/, pułk nie posiada możliwości samodzielnego przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia, zwłaszcza w warunkach zorganizowanej i nasyconej dużymi siłami obrony nieprzyjaciela;
- wyjście pułku z okrążenia, poprzedzone przełamaniem wewnętrznego pierścienia, wymaga osłony powietrznej i odpowiedniego wsparcia przez szczebel nadrzędny, głównie uderzeniami lotnictwa, śmigłowców szturmowych i działaniem desantów taktycznych, a jeżeli zasięg pozwala - również ogniem artylerii;
- zawsze należy dążyć do zwiększenia możliwości wyjścia z okrążenia poprzez: wybór odpowiedniego sposobu działania, zaskoczenie nieprzyjaciela w najsłabszym /najczulszym/ miejscu jego ugrupowania, umiejętne wykorzystanie terenu i warunków ograniczonej widoczności /noc, zawieja, mgła/ oraz maksymalne wykorzystanie innych niematerialnych form przewagi.

To co
należy
robić?

4. Właściwości ugrupowania bojowego pułku zmechanizowanego podczas wyjścia z okrążenia.

Walka pułku o wyjście z okrążenia składa się z szeregu zadań bojowych realizowanych przez pododdziały wszystkich rodzajów wojsk. Każde z tych zadań jest składową ogólnego zadania pułku i prowadzi do osiągnięcia jednego, wspólnego celu. Treść i cel tych zadań narzuca sytuacja bojowa i charakter pola walki. W całościach działań pułku w celu wyjścia z okrążenia można wyróżnić następujące zadania etapowe:

- odpieranie uderzeń nieprzyjaciela i utrzymanie bronionego rejonu do czasu osiągnięcia gotowości do wyjścia z okrążenia;

- przełamanie lub przenikanie przez wewnętrzny pierścień okrążenia;
- działanie w celu podejścia do rubieży spotkania i połączenia się z wojskami własnymi lub opanowania wyznaczonego przez przełożonego rejonu.

Ugrupowanie bojowe pułku będzie więc przekształcać się kolejno, w zależności od sytuacji, celu działania i sposobu realizacji poszczególnych zadań etapowych. Zawsze jednak powinno odpowiadać zamiarowi walki o wyjście pułku z okrążenia i zapewniać:

- szybkie wykorzystanie wyników uderzeń ogniowych, a przede wszystkim broni jądrowej, w celu rozbicia nieprzyjaciela na kierunku wyjścia z okrążenia, lub przeniknięcia przez istniejące luki lub dokonany wyłom w jego ugrupowaniu;
- zdecydowane rozwijanie działań w kierunku wojsk własnych lub wyznaczonego do opanowania rejonu;
- szybki manewr siłami i środkami odpowiednio do zmian zachodzących w sytuacji oraz potęgowanie uderzenia i osłonę skrzydeł i tyłów pułku;
- jak najlepsze wykorzystanie warunków terenowych;
- ciągłość dowodzenia i współdziałania;
- jak najmniejszą wrażliwość na uderzenia bronią jądrową i innych środków masowego rażenia.

Z doświadczeń drugiej wojny światowej oraz analizy warunków przyszłego pola walki wynika, że ugrupowanie bojowe pułku zmechanizowanego podczas wyjścia z okrążenia może składać się najczęściej z następujących elementów:

- zgrupowania przełamującego /uderzeniowego/;
- pododdziałów osłony;
- odwodu ogólnowojskowego;
- pułkowej grupy lub pododdziałów artylerii /grupy wsparcia ogniowego/;
- pododdziałów /pododdziału/ przeciwlotniczych;
- odwodu przeciwpancerneho i niekiedy oddziału zaporowego.

Ilość elementów ugrupowania bojowego, ich skład i zadania będą każdorazowo uzależnione od sytuacji i potrzeb wykonania zadania. W konkretnej sytuacji mogą bowiem być organizowane inne elementy ugrupowania bojowego, jak np. grupy obejścia lub grupy /pododdziały/ rajdowe. Każdy z tych elementów powinien być zdolny do wykonania określonego w planie walki, specyficznego zadania.

Zgrupowanie przełamujące ma zadanie przełamać pierścień okrążenia oraz stworzyć warunki do rozwinięcia natarcia w określonym kierunku. Po wykonaniu tego zadania zgrupowanie przełamujące /często w zmienionym składzie/ spełniać będzie rolę zgrupowania, którego celem będzie zapewnienie ruchu całości sił pułku w kierunku wojsk własnych, lub opanowanie wyznaczonego rejonu. Zgrupowanie to spełnia główną rolę uderzeniową w przebiciu się pułku przez ugrupowanie nieprzyjaciela, a tym samym warunkuje wyjście wojsk z okrążenia. Z tego względu będzie ono zwykle najsilniejsze spośród elementów ugrupowania bojowego pułku. Do zgrupowania przełamującego pułk może wydzielić około 1/2 wszystkich sił i środków, w tym większość czołgów i artylerii. Dokonana w poprzednim rozdziale analiza możliwości pułku zmechanizowanego podczas wyjścia z okrążenia pozwala przypuszczać, że w skład zgrupowania przełamującego mogą wchodzić:

- od trzech do pięciu kompanii piechoty;
- od dwóch kompanii czołgów.

Do wsparcia walki zgrupowania przełamującego będzie zwykle zaangażowana całość, lub większość artylerii pułku. W perspektywie zarysowuje się coraz większa możliwość wsparcia lub wzmocnienia pułku przez szczebel nadrzędny śmigłowcami szturmowymi. Wówczas zgrupowanie przełamujące pułku podczas wyjścia z okrążenia może posiadać charakter powietrzno-lądowego zespołu uderzeniowego. W każdym przypadku skład zgrupowania przełamującego będzie uzależniony od możliwości nieprzyjaciela i wychodzących z okrążenia

wojsk oraz zakresu użycia przez szczebel nadrzędny broni jądrowej i wsparcia ich walki uderzeniami lotnictwa i ogniem klasycznych środków.

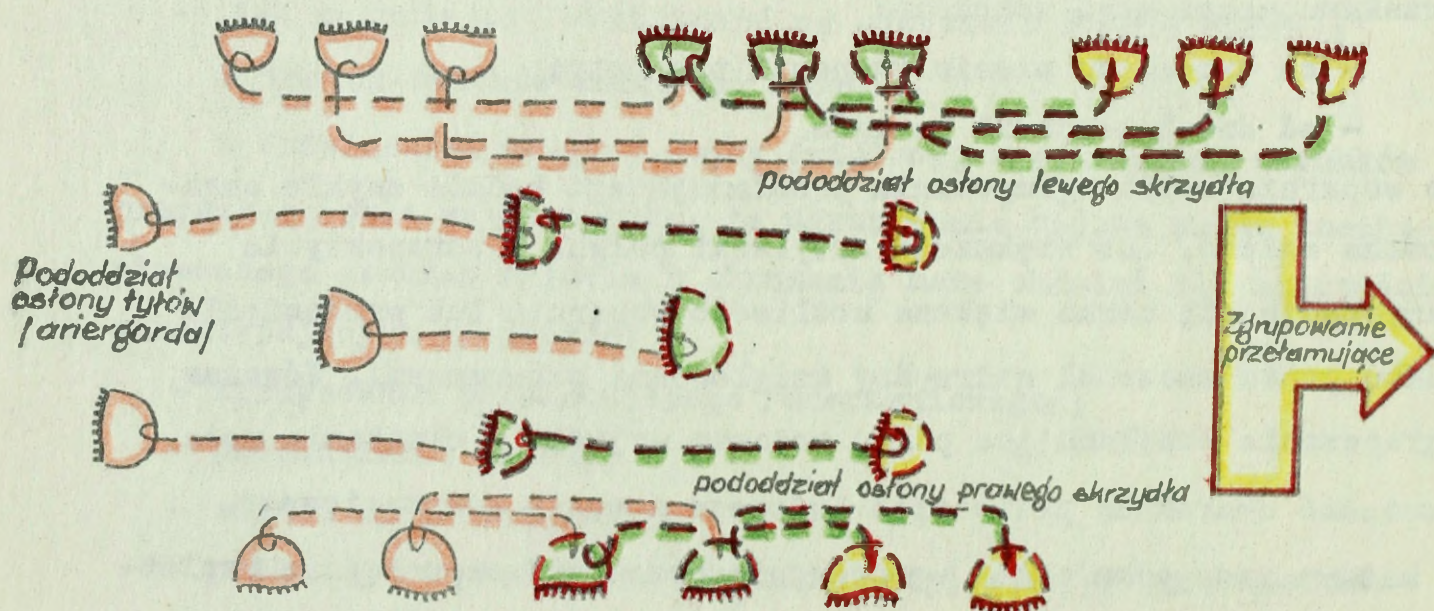
Podczas organizowania zgrupowania przełamującego należy uwzględnić konieczność unikania zbędnych przegrupowań i zmian podporządkowania pododdziałów. Zapewnia to maskowanie działań oraz ułatwia dowodzenie i kierowanie walką.

Pododdziały osłony wyznacza się w celu:

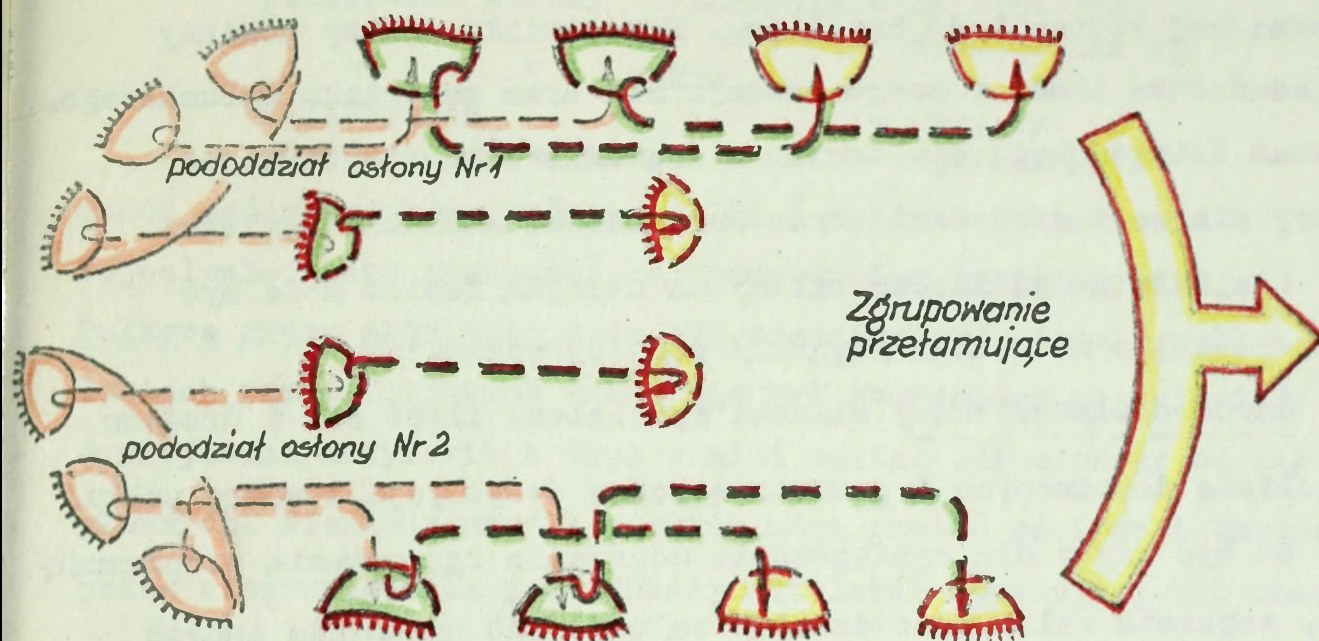
- obrony zajmowanego rejonu do czasu przełamania pierścienia okrążenia przez zgrupowanie przełamujące;
- zabezpieczenia zamknięciu przez nieprzyjaciela dokonanego wyłomu w czasie wychodzenia wojsk z okrążenia;
- osłony skrzydeł i tyłów sił głównych i zapewnienie zorganizowanego wyjścia z okrążenia wszystkich pododdziałów.

Ileść i skład pododdziałów osłony zależą będzie każdorazowo od potrzeb i możliwości pułku w tym zakresie. W przeciętnych warunkach wyjścia pułku zmechanizowanego z okrążenia mogą być rozpatrywane dwa warianty osłony skrzydeł i tyłów:

- a/ dwoma pododdziałami osłony skrzydeł i jednym pododdziałem osłony tyłów.

b/ dwoma pododdziałami osłony.

W obu przypadkach, każdy z pododdziałów osłony występuje jako oddzielny element ugrupowania bojowego pułku. W pierwszym wariantcie rozpatrywany jest samodzielnie działający pododdział osłony tyłów sił głównych, który wykonuje zadanie w sposób typowy dla ariergard. Natomiast w drugim wariantcie dwa wydzielone pododdziały osłony spełniają jednocześnie zadania osłony bocznej i tyłów wychodzącego z okrążenia pułku. Zaletą takiego rozwiązania jest zmniejszenie ilości elementów ugrupowania bojowego pułku, co ułatwia dowodzenie i współdziałanie.

Skład pododdziałów osłony będzie uzależniony od stopnia zagrożenia uderzeniami nieprzyjaciela z danego kierunku. Osłona pułku od strony największego oddziaływania nieprzyjaciela musi być szczególnie silna, a w razie potrzeby dodatkowo wzmocniana siłami odwołu ogólnowojskowego, odwołów specjalnych oraz ogniem artylerii.

Przeciętnie, pododdziały osłony będą organizowane w sile od wzmocnionej kompanii do batalionu. Pododdziały osłony powinny posiadać dużą ilość różnego rodzaju min oraz materiału wybuchowego. Podczas działań będą one bowiem w szerokim zakresie stosować zapory minowe i niszczenia oraz organizować zasadzki ogniowe.

Odejście pododdziałów osłony na kolejną rubież może być dokonane tylko na rozkaz /sygnał/ dowódcy pułku.

Odwód ogólnowojskowy stanowi wydzielona ilość sił i środków jednolicie dowodzonych i pozostających w dyspozycji dowódcy pułku. Może on być użyty dla spotęgowania uderzenia zgrupowania przekamującego, wsparcia walki pododdziałów osłony, lub wykonania innych zadań wynikłych podczas wyjścia pułku z okrążenia.

Znaczne potrzeby pułku w zakresie wydzielenia niezbędnych sił do utrzymania zajmowanego rejonu, przekamania pierścienia okrążenia oraz osłony skrzydeł i tyłów podczas wyjścia z okrążenia, w większości przypadków uniemożliwią posiadanie drugiego rzutu. Dlatego najbardziej typowe w rozpatrywanych warunkach będzie występowanie w ugrupowaniu pułku jedynie odwodu ogólnowojskowego. Odwód ten może najczęściej występować w sile kompanii piechoty /kompanii czołgów/, lub kompanii piechoty i kompanii czołgów.

Możliwe warianty podziału pododdziałów piechoty i czołgów pułku zmecchanizowanego podczas wyjścia z okrążenia

W-1	zgrupowanie przekamujące	- bp, bez /bez kcz/;
	pododdziały osłony nr 1	- bp;
	" " nr 2	- bp /bez kp/;
	odwód ogólnowojskowy	- kp, kcz;
W-2	zgrupowanie przekamujące	- bp, bp/bez kp/, bez /bez kcz/;
	pododdziały osłony nr 1	- bp /bez kp/;
	" " nr 2	- dwie kp;
	odwód ogólnowojskowy	- kcz;

W-3	zgrupowanie przekazujące	- bp, bcz /bez kcz/;
	pododdział osłony "P"skrzydła	- bp /bez kp/;
	" " "L" "	- wzmocnienia kp
	" " tyłów	
	/ariergarda/	- kcz, kp
	odwód ogólnowojskowy	- bp /bez kp/.

Odwód ogólnowojskowy podczas walki o wyjście z okrążenia najcelowiej jest przesuwać za zgrupowaniem przekazującym.

Pułkowa grupa artylerii może być organizowana, jeżeli pułk w działaniach poprzedzających okrążenie był wzmocniony co najmniej dwoma dywizjonami artylerii i wraz z nimi został odizolowany od sił głównych. Niekiedy wraz z pułkiem mogą zostać odcięte i okrążone przez nieprzyjaciela pododdziały artylerii dywizyjnej lub sąsiedniego pułku, których skład może również pozwalać na zorganizowanie pułkowej grupy artylerii.

Jeżeli natomiast pułk zmechanizowany będzie posiadał tylko organiczną baterię, względnie jeden dywizjon wzmocnienia, to w jego składzie na okres walki o wyjście z okrążenia wystąpi tylko pododdział artylerii jako element ugrupowania bojowego.

Podczas wyjścia pułku z okrążenia artyleria może wykonywać następujące zadania ogniowe:

- obeszkladniać siłę żywą i środki ogniowe nieprzyjaciela na odcinku przekamania i w bezpośrednio przyległych do niego punktach oporu;
- zwalczać baterie artylerii i moździerzy nieprzyjaciela wzbrańające przekamania wewnętrznego pierścienia okrążenia;
- wspierać walkę zgrupowania uderzeniowego oraz pododdziałów osłony podczas wyjścia pułku z okrążenia;
- wzbraniać nieprzyjacielowi wykonywania uderzeń na skrzydła i tyły pułku;
- oślepiać nieprzyjaciela poprzez wykonywanie zasłon dymnych.

Pułkowa grupa /pododdział/ artylerii podczas wyjścia pułku z okrążenia dokonuje przesunięć stanowisk ogniowych kolejno pododdziałami w ślad za zgrupowaniem przełamującym, zachowując ciągłą gotowość do wsparcia walki pododdziałów piechoty i czołgów.

Pododdział przeciwlotniczy - zwykle organiczna bateria przeciwlotnicza pułku, będzie z zasady wykorzystywany w całości do osłony tych elementów ugrupowania bojowego, które w danym okresie walki wykonują główne zadanie. W okresie organizacji wyjścia z okrążenia i przełamania wewnętrznego pierścienia nieprzyjaciela szczególnej osłony przeciwlotniczej będą wymagać: zgrupowanie przełamujące, artyleria na stanowiskach ogniowych i odwód ogólnowojskowy. Podczas wyjścia pułku z okrążenia pododdział przeciwlotniczy może być wykorzystywany do osłony przejścia sił głównych pułku przez niewralgiczne punkty /rubieże/ terenowe, jak np. ciałniny między jeziorami, węzły dróg, mosty, przełęcze górskie itp.

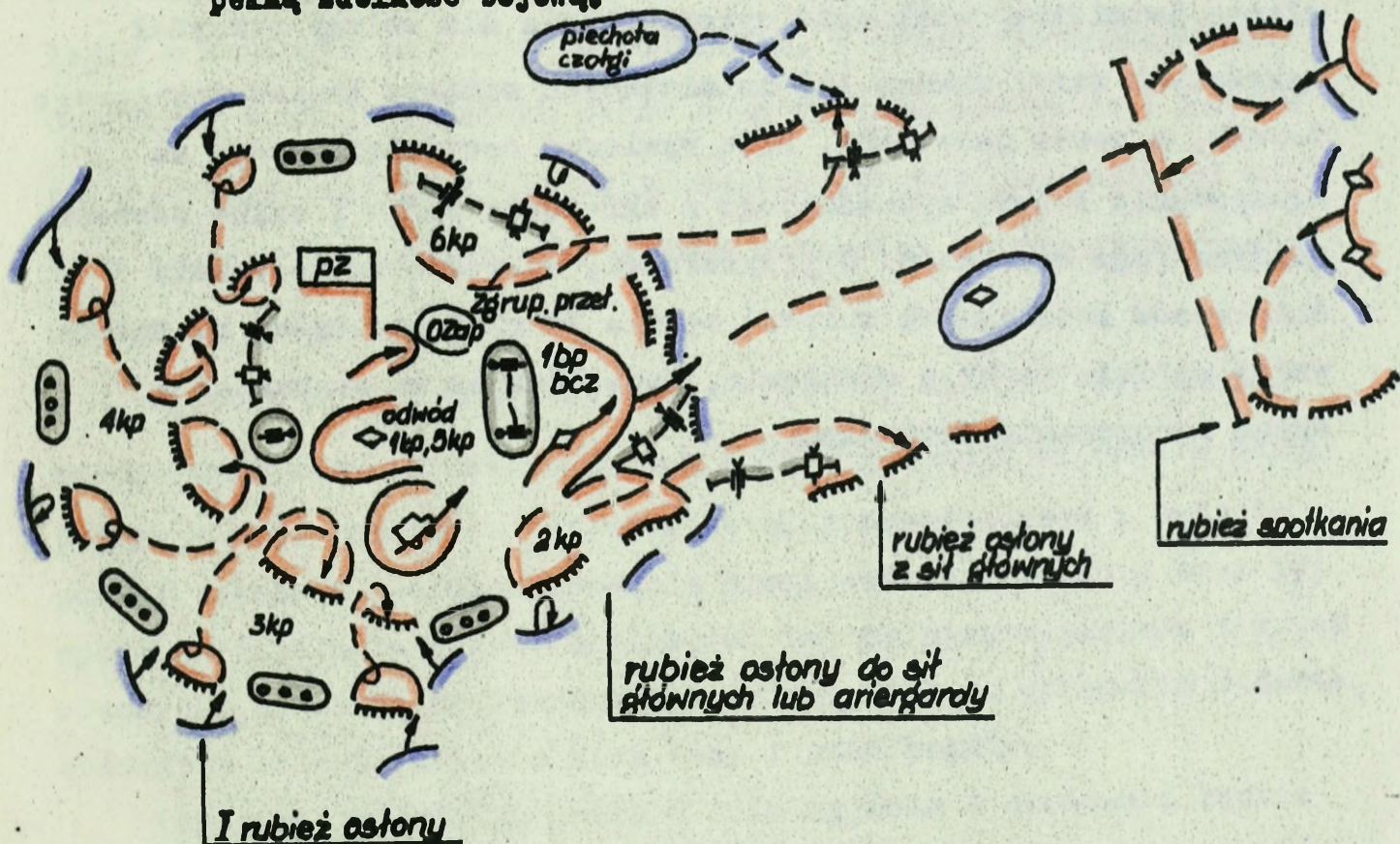
Odwód przeciwpancernej pułku stanowić będzie jego organiczny pododdział przeciwpancernej /obecnie bateria przeciwpancernej/. Może on być wzmocniony drużyną saperów, zwłaszcza w warunkach, gdy nie organizuje się oddziału zaporowego. W wypadku dużych strat w środkach przeciwpancernej rolę odwodu przeciwpancernej pułku może spełniać wydzielony pododdział czołgów^{x/}. Głównym zadaniem odwodu przeciwpancernej będzie zwalczanie broni pancernej nieprzyjaciela na kierunkach jej uderzeń. Najcelowiej rozmieszczać go i przesuwać za zgrupowaniem przełamującym.

Oddział zaporowy może być organizowany z plutonu saperów ze składu etatowej kompanii saperów pułku, nawet kosztem odwodu inżynieryjnego. W pułku zmechanizowanym nie występuje aktualnie pododdział

^{x/} - - - - -
Działania bojowe pułku /pz,pcz/. Wyd.ASG-WP/1974 r. nr bibl. 0118 s. 50.

minowania i niszczeń, co ogranicza możliwości organizacji oddziału saperowego - tak przydatnego w rozpatrywanych działaniach^{x/}.

Ugrupowanie bojowe wojsk wychodzących z okrążenia nie powinno być schematyczne. Konkretna sytuacja bojowa każdorazowo określać będzie sposób walki wojsk a w nim charakter ugrupowania bojowego i skład jego elementów. Przedstawiony wariant ugrupowania bojowego pułku odpowiada optymalnym warunkom przyszłego pola walki i jest modelowany według decyzji zakładającej dokonanie przełamania dla wyjścia z okrążenia na jednym kierunku. Taki sposób wyjścia z okrążenia mogą stosować okrążone oddziały, które w zasadzie zachowały pełną zdolność bojową.

^{x/} Etat pułku mechanizowanego nr 0-072 nr bibl. 017791.

Wyczerpane oddziały, pozbawione wsparcia i zaopatrzenia mogą przełamywać pierścień okrążenia kilkoma grupami na różnych kierunkach, jednak przy zachowaniu scentralizowanego dowodzenia przez dowódcę pułku podczas przebijania się /przenikania/ przez teren wroga. W takiej sytuacji ugrupowanie pułku będzie składać się z maksymalnie usamodzielnionych grup, zdolnych do łączenia wysiłku w określonej sytuacji oraz w wyznaczonym przez dowódcę pułku miejscu i czasie. Również takie czynniki, jak: udział broni jądrowej w przełamaniu wewnętrznego pierścienia okrążenia i obezwładnieniu dowodów nieprzyjaciela, zakres wsparcia i osłony pułku przez własne lotnictwo, możliwość wykorzystania dla osłony skrzydeł wykonanych stref skażeń lub istniejących rubieży trudno dostępnego terenu, a nawet para doby, będą wywierać decydujący wpływ na ugrupowanie bojowe wychodzącego z okrążenia pułku i skład poszczególnych jego elementów. W przyszłości, szerokie zastosowanie śmigłowców szturmowych wpłynie będzie również nie tylko na możliwości wyjścia wojsk z okrążenia, lecz również na charakter i skład ugrupowania bojowego.

5. Właściwości pracy dowódcy i sztabu pułku zmechanizowanego podczas organizacji wyjścia z okrążenia.

Na organizację, treść i metody pracy dowódcy i sztabu wpływają głównie takie czynniki, jak: treść i zakres wykonywanych równoległe zadań bojowych; warunki w jakich są one przygotowywane i realizowane; sytuacja taktyczno-operacyjna; stan ukompletowania i wyszkolenia sztabu; wyposażenie w techniczne środki dowodzenia oraz zdolności organizatorskie dowódcy i oficerów sztabu.

Całokształt przedsięwzięć dotyczących wyjścia pułku zmechanizowanego z okrążenia będzie wykonywany przez dowódcę i sztab równoległe z kierowaniem walką pododdziałów. Powoduje to konieczność dokonania takiego podziału czasu oraz wysiłku dowództwa i sztabu pułku, który zapewni równoległą realizację zadań prowadzonej walki w okrążeniu i osiągnięcie pełnej gotowości do zorganizowanego wyjścia z niego.

Treść i metodę pracy dowódcy i sztabu, określać będą każdorazowo konkretne warunki, w jakich pułk organizuje wyjście z okrążenia, a w szczególności: zamiar działań przełożonego i zadanie pułku; zakres i sposób stosowania broni masowego rażenia oraz jej wpływ na działania pułku; możliwości bojowe nieprzyjaciela i wojsk własnych; sytuacja powietrzna; posiadany czas na wykonanie zadania, charakter terenu, a także pora doby i stan pogody.

Organizacja działań pułku w celu wyjścia z okrążenia będzie w zasady realizowana w warunkach ograniczonej, a w szeregu wypadków nawet skrajnie ograniczonej ilości czasu. Z tego względu dowódca i szef sztabu pułku powinni zorganizować pracę w taki sposób, ażeby zapewnić równoległą organizację działań we wszystkich

podległych organach dowodzenia. W rozwiązaniu tego problemu należy posługiwać się odpowiednią, dostosowaną do konkretnych warunków metodą pracy.

Wyjście z okrążenia pułku może być organizowane w warunkach stosowania broni masowego rażenia lub ciągłego zagrożenia jej użyciem. W działaniach z użyciem broni jądrowej i chemicznej procesowi organizacji wyjścia pułku z okrążenia mogą towarzyszyć radykalne zmiany sytuacji i możliwości wojsk własnych oraz nieprzyjaciela. Zwiększać się może również zakres i złożoność wykonywanych zadań, zwłaszcza w razie konieczności jednoczesnej likwidacji skutków uderzeń bronią masowego rażenia, organizacji pododdziałów zbiorczych i ciągłego odtwarzania struktury organizacyjnej pułku. W wyniku uderzeń jądrowych zmieniać się będzie także charakter terenu: powstawać mogą strefy zniszczeń, skażeń, pożarów i rozległe zalewy wodne - których pokonanie może być niezwykle utrudnione lub w ciągu określonego czasu wręcz niemożliwe.

Organizacja wyjścia pułku z okrążenia w warunkach stosowania konwencjonalnych środków rażenia, ze względu na możliwość użycia broni jądrowej w dowolnym okresie działań bojowych, wyłania potrzebę jednolitego planowania i uwzględnienia tej sytuacji w opracowaniu najbardziej optymalnego planu walki. Jednocześnie sztab musi realizować w pełnym zakresie wszystkie przedsięwzięcia zabezpieczenia działań bojowych pułku podczas wyjścia z okrążenia.

Coraz większy wpływ na treść oraz metodę organizacji i planowania działań wywierają stale wzrastające możliwości środków walki, a zwłaszcza samolotów, śmigłowców szturmowych, artylerii oraz broni pancernej i przeciwpancernej. Zwiększa się więc znaczenie czynnika jakościowego, który w coraz większym stopniu musi być uwzględniany w procesie podejmowania decyzji.

Organizacja i działanie pułku podczas wyjścia z okrążenia może przebiegać w różnorodnej sytuacji operacyjnej i taktycznej. W warunkach wznowiania działań zaczepnych przez siły główne walczące poza okrążeniem lub wykonywania przez nie uderzenia "na spotkanie" wychodzącego pułku, wyłania się konieczność uzgodnienia szeregu problemów współdziałania ze sztabem nadrzędnym i współdziałającym. Znacznie trudniejsze warunki pracy dowództwa i sztabu pułku będą miały miejsce wówczas, gdy będzie on pozbawiony osłony i wsparcia wojsk własnych spoza okrążenia, a odległość między nimi i okrążonym oddziałem systematycznie się powiększa. Zmuszać to będzie dowódcę i sztab pułku do ciągłej aktualizacji sposobu i planu działania.

Na treść pracy dowódcy i sztabu wywierać będzie także istotny wpływ teren, stan pogody i pora doby. Np. w terenie górzystym, sztab powinien dostarczyć dowódcy bardziej szczegółowych informacji o ukształtowaniu i pokryciu terenu /w porównaniu z warunkami nizinnymi/ oraz jego wpływie na wykorzystanie broni jądrowej, użycie rodzajów wojsk, organizację dowodzenia i łączności itp. Podczas działań w warunkach zimy, szczególnego znaczenia nabierają informacje dotyczące prognozy pogody, stanu pokrywy śnieżnej, wytrzymałości lodu na rzekach i jeziorach, a także przejezdności dróg. Organizując wyjście z okrążenia w porze nocnej, dowódca i sztab powinni uwzględnić czas jej trwania, stopień widoczności oraz możliwość wykorzystania środków "nocnego widzenia" i oświetlenia pola walki.

Systematycznie wzrastająca ilość i złożoność problemów rozwiązywanych przez dowódców i sztaby w procesie zbierania i przetwarzania informacji powoduje konieczność wyposażenia wojsk w coraz doskonalsze techniczne środki dowodzenia. Już obecnie wprowadza się nowe wozy dowodzenia, sprzęt łączności o znacznie większym zasięgu i

zakresie fal oraz odporności na zakłócenia. Ponadto coraz szerzej wyposaża się wojska w automatyczne i mechaniczne urządzenia utajniające, zautomatyzowane systemy kierowania ogniem i inne środki usprawniające dowodzenie. Ciągły proces modernizacji środków dowodzenia, powoduje konieczność nieustannego poszukiwania takiej organizacji i metod pracy, które zapewnią najwyższą operatywność i sprawność dowództw i sztabów, nawet w szczególnie złożonych sytuacjach bojowych do których niewątpliwie należeć będzie walka wojsk o wyjście z okrążenia.^{x/}

Zastosowane metody pracy muszą każdorazowo zapewnić podjęcie uzasadnionej decyzji i terminowe przekazanie zadań do wojsk oraz pozostawienie podległym pododdziałom niezbędnej ilości czasu na organizację działań zgodnie z otrzymanym zadaniem.

Biorąc za podstawę kryterium czasu można obecnie odróżnić trzy podstawowe modele /metody/ pracy dowódcy i sztabu, a mianowicie: planowania kolejnego, planowania równoległego i metodę dyrektywną. W warunkach walki pułku w okrążeniu i organizacji wyjścia z okrążenia mogą znaleźć zastosowanie jedynie dwie ostatnie metody pracy dowódcy i sztabu. Metoda kolejnego planowania, polegająca na wykonywaniu całokształtu przedsięwzięć na szczeblu planującym działania, a następnie kolejno przez wszystkie niższe szczeble dowodzenia w następujących po sobie terminach, wymaga zbyt wiele czasu i z tej racji będzie nie do przyjęcia.

A. Powzięcie decyzji przez dowódcę pułku

Organizacja wyjścia z okrążenia rozpoczyna się natychmiast po otrzymaniu przez pułk zarządzenia wstępnego lub rozkazu bojowego wyższego przełożonego, w którym zależnie od sytuacji mogą być określone: - - - - -

^{x/} płk doc. dr B. BIDZIŃSKI "Kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją zmechanizowaną /pancerną/ w polu".
Wyd. ASG-WP nr 0102 s. 111-122.

- wiadomości o nieprzyjacielu, zwłaszcza na kierunku wyjścia pułku z okrążenia;
- obiekty, czas i moc uderzeń jądrowych i chemicznych wykonywanych przez szczebel nadrzędny;
- zakres i sposób wsparcia walki pułku o wyjście z okrążenia;
- wydzielone zgrupowanie wojsk poza okrążeniem do wykonania uderzenia, kierunek jego natarcia i rubież spotkania;
- kierunek głównego uderzenia i wyjścia pułku z okrążenia;
- sposób współdziałania pułku z wojskami nacierającymi z zewnątrz, a zwłaszcza nawiązania łączności, rubież kompetencji ogniowych i elementy wzajemnego rozpoznawania się pododdziałów;
- zakres i sposób osłony przeciwlotniczej wyjścia pułku z okrążenia;
- rejon ześrodkowania się pułku po wyjściu z okrążenia.

W wypadku niepomyślnej sytuacji operacyjno-taktycznej wojsk walczących poza okrążeniem oraz niemożliwości wsparcia przez nie walki pułku podczas wyjścia z okrążenia, rozkaz przełożonego może jedynie dotyczyć zezwolenia na wyjście i ewentualnie określać kierunek /odcinek/ przerwania frontu zewnętrznego i rodzaj pomocy w tym okresie.

Na tej podstawie dowódca analizuje stojące przed pułkiem zadanie oraz dokonuje kalkulacji czasu. W oparciu o wyniki wnioski, wydaje szefowi sztabu i innym wykonawcom wytyczne do organizacji rozpoznania i przekazania pododdziałom zarządzeń wstępnych. Następnie przystępuje do oceny położenia, którą prowadzi osobiście, wykorzystując zależnie od przyjętej metody pracy oficerów sztabu.

Ze względu na ograniczony czas meldunki oficerów sztabu /szefów służb/ będą w zasadzie posiadać formę odpowiedzi na konkretne pytania dowódcy.

Na podstawie wniosków z analizy zadania dowódca pułku podczas oceny położenia winien określić jak w konkretnych warunkach najlepiej wykonać otrzymane zadanie bojowe i wyprowadzić pułk z okrążenia.

W ocenie nieprzyjaciela niezbędne jest przeanalizowanie ugrupowania i możliwości przeciwnika na wewnętrznym pierścieniu okrążenia oraz w głębi, w celu ustalenia najdogodniejszego kierunku i sposobu działania podczas wyjścia z okrążenia. W wyniku oceny nieprzyjaciela dowódca pułku powinien ustalić: odcinek przełamania i sposób rozbicia nieprzyjaciela na kierunku wyjścia z okrążenia; obiekty rażenia przełożonego; silne i słabe miejsca w ugrupowaniu nieprzyjaciela okrążającego pułk; rozmieszczenie odwodów przeciwnika i rubieże, które należy opanować aby zapewnić wyjście z okrążenia, sposób osłony tyłów i skrzydeł pułku; charakter manewru w celu najlepszego wykorzystania skutków uderzeń jądrowych wykonywanych przez przełożonego.

W czasie oceny wojsk własnych należy ustalić realne możliwości pułku w zakresie:

- przełamania lub przerwania się poza pierścień okrążenia;
- działania na podejściach do wojsk własnych;
- osiągnięcia rubieży spotkania lub wykonania zadania /pośredniego/ i połączenia się z wojskami własnymi.

W tym celu niezbędne jest dokonanie analizy możliwości ogniowych i manewrowych pododdziałów z uwzględnieniem zarówno ilościowych, jak i jakościowych czynników osiągnięcia przewagi w wybranym

miejscu i czasie. Wymaga to szeregu kalkulacji w zakresie stosunku sił i środków własnych do nieprzyjaciela z realnym uwzględnieniem takich czynników jak np.: stopnia napromienienia żołnierzy, czasu trwania walki w okrążeniu poprzedzającej planowane wyjście z okrążenia, stanu moralnego i fizycznego stanu osobowego, walerów osobistych i doświadczeń dowódców, stanu technicznego wojsk bojowych i pojazdów mechanicznych, ilości posiadanych środków materiałowo-technicznego i medycznego zabezpieczenia.

W wyniku oceny sił własnych dowódca pułku winien głównie określić: sposób działania podczas wyjścia z okrążenia, ugrupowanie bojowe, organizację tyłów, a także przedsięwzięcia w zakresie organizacji pracy partyjno-politycznej. Należy przy tym mieć na uwadze, że w momencie podejmowania decyzji przez dowódcę, pododdziały pułku mogą znajdować się w różnym położeniu i różnej sytuacji bojowej, co wpłynie będzie na ich miejsce i rolę w ugrupowaniu bojowym podczas wyjścia z okrążenia.

W ocenie sąsiadów dowódca pułku studiuje położenie i charakter działań wojsk własnych na froncie zewnętrznym i określa w jakiej mierze ich zadania mogą wpływać na walkę pułku o wyjście z okrążenia. Przy tym rozpatruje możliwości współdziałania z nimi w czasie walki pułku o osiągnięcie rubieży spotkania i wsparcia pułku ogniem ich środków.

Niekiedy sąsiadem wychodzącego z okrążenia pułku będzie inne zgrupowanie wojsk własnych walczące na tyłach nieprzyjaciela. Wówczas może wyłonić się problem walki o połączenie się, a następnie wspólne działanie w celu wyjścia z okrążenia. Ocena sąsiadów pozwoli dowódcy pułku sprecyzować kierunek wyjścia z okrążenia oraz określić obiekty w ugrupowaniu nieprzyjaciela, które należy

opanować we współdziałaniu z wojskami walczącymi poza okrażeniem lub przebijającymi się z okrażenia oraz uzgodnić sposób wspólnego działania podczas odpierania uderzeń nieprzyjaciela.

W czasie oceny sytuacji skażeń i zakażeń należy ustalić wpływ skażenia i zakażenia terenu na walkę pułku o wyjście z okrażenia, zwłaszcza w zakresie zdolności bojowej pododdziałów /ocena możliwych strat/ i ochrony ludzi przed rażącym działaniem substancji promieniotwórczych, środków trujących i biologicznych. Sytuację skażeń i zakażeń zazwyczaj studiuje się podczas oceny każdego elementu położenia.

W ocenie terenu dowódca pułku zwraca szczególną uwagę na przekraczalność terenu. Określa ilość i stan drożni, możliwości poruszania się wojsk w pasie dróg i po bezdrożu. Ponadto studiuje przeszkody naturalne oraz rejony możliwych zniszczeń jakie pułk może napotkać podczas wyjścia z okrażenia i określa kierunki obejścia lub sposób ich pokonania.

W wyniku oceny terenu dowódca pułku określa: odcinek przełamania pierścienia okrażenia nieprzyjaciela; kierunek /kierunki/ działania podczas wyjścia z okrażenia; rubieże zadania bliższego i kierunki natarcia batalionów; rubieże osłony skrzydeł i tyłów pułku; sposób zaskoczenia przeciwnika działaniem poprzez trudno dostępny teren, sposób i kolejność pokonania przeszkód naturalnych i odcinków skażonych.

Ponadto dowódca musi ocenić warunki meteorologiczne, stan pogody, porę roku i dnia oraz ustalić, w jakim stopniu sprzyjają one /lub utrudniają/ wyjście pułku z okrażenia.

W wyniku analizy zadania oraz oceny położenia dowódca pułku podejmuje decyzję do wyjścia z okrażenia, w której powinien określić:

- zamiar działań, a w nim: jakiego przeciwnika i w jakiej kolejności należy rozbić; kierunek głównego uderzenia i odcinek przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia nieprzyjaciela; sposób wykorzystania uderzeń broni jądrowej i chemicznej, lotnictwa oraz ognia artylerii; ugrupowanie sił i środków; kolejność i sposób wyjścia pułku z okrążenia;
- zadania bojowe elementów ugrupowania bojowego;
- sposób współdziałania pododdziałów w ramach pułku oraz z wojskami działającymi z zewnątrz okrążenia;
- organizację dowodzenia.

Podjmując decyzję do wyjścia z okrążenia dowódca pułku musi uwzględnić całą głębokość działania, aż do połączenia się z siłami głównymi walczącymi poza okrążeniem. Stąd też w decyzji powinny być jednoznacznie określone działania wszystkich elementów ugrupowania bojowego w poszczególnych etapach walki o wyjście z okrążenia. Badania wskazują, że w większości zakładanych przypadków, można wyodrębnić trzy podstawowe etapy walki o wyjście z okrążenia, a mianowicie

- przełamanie lub przerwanie się poza pierścień okrążenia;
- działanie na podejściach do wojsk własnych;
- osiągnięcie rubieży spotkania lub wykonanie zadania pośredniego i połączenie się z wojskami własnymi.

Etapy /fazy/ walki o wyjście z okrążenia będą określać zarówno treść jak również układ decyzji i rozkazu bojowego. Natomiast sposób działania elementów ugrupowania bojowego w każdym z powyższych etapów walki powinien być szczegółowo ustalony i omówiony podczas organizacji współdziałania.

Jeżeli czas i warunki pozwalają, to dowódca pułku po powzięciu decyzji z mapy powinien dążyć do jej skonfrontowania z rzeczywistą sytuacją terenową. Znaczenie rekonesansu w procesie organizacji działań bojowych również w przyszłości będzie posiadać duże znaczenie. Mogą natomiast ulec zmianie jego formy, ze względu na możliwość zastosowania nowych środków technicznych obserwacji nieprzyjaciela oraz terenu. W warunkach walki w okrążeniu dowódca pułku może nie posiadać możliwości /głównie czasowych/ prowadzenia rekonesansu na kilku punktach pracy w terenie. Z tego względu dowódca może osobiście prowadzić go jedynie na kierunku działania zgrupowania przełamującego, powierzając oficerom dowództwa i sztabu pułku pracę w terenie na innych kierunkach. Podczas rekonesansu na kierunku planowanego wyjścia z okrążenia dowódca pułku powinien ułożyć w terenie kierunek głównego uderzenia, odcinek przełamania, zadania ogniowe artylerii oraz ustalić sposób działania pododdziałów piechoty i czołgów. Po zakończeniu rekonesansu dowódca winien w terenie postawić zadania elementom ugrupowania bojowego, oraz zorganizować współdziałanie i wydać wytyczne do zabezpieczenia działań bojowych.

B. Postawienie zadań bojowych

Specyfika organizacji wyjścia pułku z okrążenia powoduje, że stawianie pododdziałom zadań bojowych nie powinno być traktowane jako akt jednorazowy. Proces organizacji tych działań przebiega bowiem równoległe z kierowaniem walką wojsk, w której z reguły zaangażowane będą prawie wszystkie siły i środki pułku. Pododdziały będą zmuszone wywalczać warunki wykonania kolejnego zadania, a ich udział w planowaniu przyszłych działań będzie bardzo ograniczony. Z tego względu dowództwo i sztab pułku muszą nacelowywać kolejno działalność bojową pododdziałów na realizację nowego zadania

poprzez stawianie im krótkich cząstkowych zadań.

Już w trakcie wypracowywania decyzji przez dowódcę, sztab winien przekazywać pododdziałom szereg zarządzeń wstępnych, co pozwoli im na realizację wielu czynności przygotowawczych jeszcze przed otrzymaniem rozkazu bojowego. Dowódców pododdziałów walczących w okrążeniu z zasady nie należy odrywać od kierowania wojskami. Najlepiej więc zadania dotyczące wyjścia z okrążenia przekazać podległym dowódcom poprzez oficerów sztabu. Dowódca pułku może osobiście udać się do zgrupowania przełamującego i postawić jego dowódcy zadanie bojowe bezpośrednio w terenie po przeprowadzonym rekonesansie. Szef sztabu lub zastępca dowódcy pułku ds. liniowych mogą w tym czasie przekazać zadania bojowe pododdziałom osłony. Pozostałym elementom ugrupowania bojowego zadania mogą przekazać inni oficerowie sztabu.

Przedstawiony sposób przekazywania zadań bojowych dla pododdziałów i elementów ugrupowania bojowego pułku do wyjścia z okrążenia jest tylko jednym z możliwych wariantów. W sytuacjach wymagających przystąpienia do realizacji decyzji dowódcy w bardzo krótkim czasie zadania muszą być przekazywane w zarządzeniach bojowych przez techniczne środki łączności - z wykorzystaniem automatycznych urządzeń utajniających, sformalizowanych dokumentów, tabel rozmównicznych i sygnałowych.

W treści zadania bojowego pułku do wyjścia z okrążenia powinny zostać określone:

- skład, ugrupowanie i możliwości nieprzyjaciela na kierunku wyjścia z okrążenia oraz przeciwdziałającego wyjściu pułku od strony skrzydeł i tyłów;
- charakter działań wojsk własnych walczących poza okrążeniem i sposób wsparcia walki pułku przez szczebel nadrzędny;

- zadanie /cel działań/ pułku i zamiar jego wykonania;
- skład i zadanie zgrupowania przełamującego;
- skład i zadania pododdziałów osłony;
- siły i środki wydzielone do odwodu ogólnowojskowego oraz jego miejsce w ugrupowaniu bojowym;
- skład i przewidywane zadania odwodów specjalnych;
- zadania pododdziałów artylerii;
- zadania pododdziałów wojsk inżynieryjnych;
- zadania pododdziałów obrony przeciwlotniczej;
- odcinki działań pozornych, siły i środki wydzielone do tego celu oraz ich zadania;
- zadania i miejsce pododdziałów tyłowych;
- sposób dowodzenia i oś przesunięcia stanowiska dowodzenia;
- sygnały oraz oznaczenia wojsk własnych.

Powyższe dane, dotyczące wszystkich wykonawców, z zasady będą przekazywane w oddzielnych zarządzeniach bojowych. Stąd też ilość informacji w nich zawarta powinna być dostosowana do rzeczywistych potrzeb poszczególnych elementów ugrupowania bojowego pułku.

C. Organizacja współdziałania

Rozwinięcie decyzji dowódcy pułku w szczegółowy plan działań, posiada w warunkach walki o wyjście z okrążenia wyjątkowe znaczenie i wymaga dużej precyzji, zwłaszcza w organizacji współdziałania. Podstawą organizacji współdziałania na okres walki pułku o wyjście z okrążenia będzie decyzja dowódcy oraz wytyczne wyższego przełożonego, dotyczące m.innymi:

- obiektów i czasu wykonywanych uderzeń jądrowych;
- sposobu, czasu i kierunku działania wojsk na zewnętrznym froncie okrążenia;

- zadań lotnictwa i artylerii wykonywanych przez szczebel nadrzędny na korzyść pułku;
- sposobu współdziałania pułku z wojskami nacierającymi na spotkanie.

Współdziałanie powinien organizować osobiście dowódca pułku bezpośrednio po postawieniu zadań bojowych. Wszystkie ustalenia dowódcy w zakresie współdziałania muszą być niezwłocznie przekazane przez oficerów sztabu tym pododdziałom /elementom ugrupowania bojowego/, których dowódcy nie mogli przybyć na postawienie zadań. Dowódca pułku prowadząc rekonesans na kierunku planowanego wyjścia z okrążenia posiada możliwość organizacji bezpośrednio w terenie współdziałania sił i środków wydzielonych do przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia.

W całości współdziałania podczas wyjścia pułku z okrążenia można wyodrębnić następujące okresy:

1. Przygotowania wyjścia z okrążenia.
2. Przełamania pierścienia okrążenia i działań pułku w kierunku wojsk własnych lub wyznaczonego do opanowania rejonu /rubieży/.
3. Walki pułku o rubież spotkania i połączenia się z wojskami własnymi lub wykonanie określonego zadania.

Podczas organizacji współdziałania na okres przygotowania wyjścia z okrążenia dowódca pułku powinien określić cel i zamiar działań oraz wskazać:

- drogi, czas i sposób przesunięć pododdziałów wyznaczonych do przerwania pierścienia okrążenia w składzie ugrupowania przełamującego;
- sposób osłony przegrupowania pułku do wyjścia z okrążenia;

- rozmieszczenie odwodów i ich działanie w wypadku przejścia nieprzyjaciela do natarcia na przewidywanych kierunkach;
- sposób maskowania przygotowań do wyjścia z okrążenia oraz siły i środki wydzielone do działań demonstracyjnych /pozornych/;
- układ i czas trwania ogniowego przygotowania ataku /jeżeli się je organizuje/ oraz działanie elementów ugrupowania bojowego pułku w czasie jego wykonywania;
- zakres przygotowania rubieży opóźniania przez pododdziały osłony skrzydeł i tyłów, oraz sposób i czas ich działania;
- terminy uzupełnienia zapasów środków materiałowych i limity ich rozchodu;
- sposób przygotowania do ewakuacji rannych i jeńców, a gdy to możliwe, również uszkodzonego sprzętu;
- zakres wykorzystania łączności, sposób podawania sygnałów i składania meldunków.

Organizując współdziałanie na okres przełamania okrążenia i działań w kierunku wojsk własnych lub wyznaczonego do opanowania rejonu /rubieży/ dowódca pułku niezależnie od sprecyzowania celu i zamiaru działań powinien określić:

- obiekty i czas uderzeń jądrowych, lotniczych i ognia artylerii wykonywanych na korzyść pułku;
- działanie wojsk własnych poza okrążeniem;
- sposób działania zgrupowania przełamującego, a w nim: rubież, kierunek, czas i sposób ataku piechoty i czołgów, pokonanie zapór inżynierskich nieprzyjaciela, cele zwalczane pośrednim ogniem artylerii i środków strzelających na wprost, obiekty uderzeń i sposób przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia;
- zadania artylerii w zakresie ogniowego wsparcia natarcia piechoty i czołgów oraz sposób i kolejność ich wykonywania;

- kierunek i sposób działania zgrupowania przełamującego po rozbiciu nieprzyjaciela na wewnętrznym pierścieniu okrążenia;
- kierunki odejścia, rubieże i sposób zabezpieczenia skrzydeł i tyłów pułku przez pododdziały osłony podczas wyjścia z okrążenia;
- kiedy, jakimi drogami i w jakiej kolejności przesuwać się pododdziały artylerii, odwody, elementy dowodzenia i zabezpieczenia;
- prawdopodobne kierunki kontrataków nieprzyjaciela i sposób ich odparcia;
- sposób i kolejność wykonywania zapór oraz niszczeń na kierunkach natarcia nieprzyjaciela;
- czas i sygnały odejścia pododdziałów osłony na kolejne rubieże;
- od jakiej rubieży przejmuje zadania wsparcia pułku artyleria wojsk walczących poza okrążeniem oraz sposób naprowadzania jej ognia na cele wskazywane przez pododdziały;
- charakter manewru pododdziałów w celu najlepszego wykorzystania skutków uderzeń jądrowych i ognia klasycznych środków;
- sygnały współdziałania i sposób dowodzenia.

W wypadku, gdy dowódca pułku zdecyduje wyprowadzić pododdziały z okrążenia metodą przenikania, to podczas organizacji współdziałania powinien ustalić:

- skład grup /pododdziałów/ i podział sił i środków;
- czas i kierunki przenikania poszczególnych grup /pododdziałów/;
- sposób ich działania po przerwaniu się na tyły okrążającego nieprzyjaciela;
- rubieże, czas i sposób łączenia wysiłku pododdziałów dla wykonania określonych zadań pośrednich;
- kierunki i drogi dalszego działania, rejonu zbiórki całości sił pułku i sposób walki o połączenie się z wojskami własnymi /lub

kierunki przenikania oddzielnych grup poprzez zewnętrzny pierścień okrążenia nieprzyjaciela;

- sposób dowodzenia.

Podczas organizacji współdziałania w okresie walki pułku o rubież spotkania i połączenia się z wojskami własnymi niezbędne jest uzgodnienie:

- sposobu działania pododdziałów w celu rozbicia nieprzyjaciela na podejściu do rubieży spotkania z wojskami własnymi;
- rubieży kompetencji ogniowych pododdziałów uderzających na spotkanie;
- sposób nawiązania łączności z wojskami własnymi uderzającymi zbieżnie i działającymi na skrzydłach, sygnały dowodzenia i współdziałania oraz znaki rozpoznawcze;
- osłony skrzydeł i tyłów podczas walki o połączenie się z wojskami własnymi;
- kolejności i sposobu łączenia się pododdziałów pułku z wojskami własnymi;
- rejonu ześrodkowania pułku po wyjściu z okrążenia i drogi domarszu.

Jeżeli wojska własne walczące poza okrążeniem przechodzą lub wznawiają działania zaczepne, to walczący w okrążeniu pułk może otrzymać zadanie opanowania taktycznie ważnego rejonu na tyłach nieprzyjaciela i utrzymania go do czasu podejścia nacierających wojsk. W takiej sytuacji dowódca pułku podczas organizacji współdziałania musi uzgodnić działania elementów ugrupowania bojowego w sposób typowy dla potrzeb walki o opanowanie i utrzymanie rejonu /rubieży/.

Najważniejsze zagadnienia współdziałania będą w większości przypadków przekazywane jednocześnie /łącznie/ ze stawianiem zadań bojowych. Szczególnie dokładnego uzgodnienia działań wymaga okres przygotowania i przełamania wewnętrznego pierścienia okrążenia. Na dalszy okres działań, wytyczne do współdziałania mogą początkowo posiadać charakter alternatywny i w związku z tym wymagać będą uściślenia w toku trwania walki o wyjście pułku z okrążenia. Częste zmiany sytuacji wymagają od dowódcy i sztabu pułku ciągłego dostosowywania współdziałania do zachodzących zmian pola walki.

C. Właściwości dowodzenia

Dowodzenie pułkiem podczas wyjścia z okrążenia cechuje szczególna złożoność. Wynika ona głównie z wyjątkowo skomplikowanego i trudnego położenia pułku oraz dużej różnorodności zadań wykonywanych przez pododdziały. Walka o wyjście z okrążenia jest bowiem konglomeratem działań zaczepnych, obronnych, opóźniających i osłonowych, służących jednemu wspólnemu celowi. Jakkolwiek działania każdego z elementów ugrupowania bojowego pułku łączy jednoś cel, to jednak różne są ich zadania i sposoby ich realizacji. Stąd też, o ile dowodzenie pułkiem podczas wyjścia z okrążenia musi w sposób generalny opierać się na jednolitym kierownictwie dowódcy, to wspomniana różnorodność zadań i sposobów działań w czasie i przestrzeni wymaga odpowiedniego podziału obowiązków i kompetencji pomiędzy oficerów dowództwa i sztabu pułku.

Podział funkcji dowodzenia może być każdorazowo różny w zależności od konkretnej sytuacji. W czasie wyjścia pułku z okrą-

żenia decydujące zadanie wykonuje zgrupowanie przełamujące, wobec tego dowódca z grupą oficerów może osobiście kierować jego walką. Natomiast całokształtem koordynacji działań pododdziałów osłony może kierować osobno wydzielona grupa oficerów sztabu na czele z zastępcą dowódcy pułku ds. liniowych. Niekiedy dowodzenie pododdziałami osłony można przekazać również temu dowódcy batalionu, który większość swoich sił wydzielił do ubezpieczenia skrzydeł lub tyłów pułku.

Szef sztabu pułku w oparciu o stanowisko dowodzenia /SD/, może kierować formowaniem kolumn marszowych i wyprowadzeniem ich na wywalczone drogi w ślad za zgrupowaniem przełamującym.

Po przełamaniu pierścienia okrążenia, działanie pułku będzie najczęściej mieć na celu szybkie połączenie się z wojskami własnymi. Wówczas to może zaistnieć sytuacja nadmiernego wydłużenia się ugrupowania pułku, a zwłaszcza znaczne oddalenie się jego sił głównych od ariergardy, co spowoduje znaczne trudności w utrzymaniu łączności. Wymaga to wcześniejszego nacelowania systemu łączności na ewentualną retlansację.

Wprowadzane do wyposażenia wojsk nowe środki dowodzenia i łączności powinny znacznie usprawnić proces dowodzenia, co również w rozpatrywanych działaniach wojsk będzie posiadać duże znaczenie.

6. Walka pułku zmechanizowanego o wyjście z okrążenia

A. Walka pułku o wyjście poza wewnętrzny pierścień okrążenia

Pierwszy etap walki o wyjście z okrążenia może posiadać charakter przełamania lub w bardziej korzystnych warunkach - przerwania się pułku poza wewnętrzny pierścień okrążenia.

Przełamanie będące najtrudniejszą formą przebicia się pułku poza wewnętrzny pierścień okrążenia winno być traktowane jako ostateczność w sytuacji, gdy nieprzyjaciel z znacznymi siłami dokonał szosowego - deskólnego okrążenia sił pułku. Jeżeli natomiast w ugrupowaniu nieprzyjaciela istnieją luki lub odcinki zamykane niewielkimi siłami, to istnieje szansa przerwania się pułku na jednym lub kilku kierunkach poza pierścień okrążenia. Warunki także może również stwarzać trudno dostępny teren, o który pułk oparł częściowo swoją obronę.

Latem 1941 roku po zatrzymaniu przez Armię Radziecką natarcia wojsk hitlerowskich na kierunku moskiewskim, na tyły nieprzyjaciela został wysłany korpus kawalerii generała DOWATORA. Po przerwaniu się w rejon odwodów armijnych nieprzyjaciela korpus w ciągu dłuższego czasu wiązał pięć jego dywizji. W końcu hitlerowcom udało się okrążyć z trzech stron kawalerzystów w lasach DUCHOWSZOZYNY, przypierając ich z czwartej strony do nieprzebytych bagien. W tej sytuacji gen. DOWATOR otrzymał zadanie zabezpieczenia lądowania desantu w lasach DEMIDOWSKICH, odległych o kilkadziesiąt kilometrów od rejonu, w którym walczył w okrążeniu.

Dowódca korpusu powziął decyzję przerwania się całością sił z lasów DUCHOWSZOZYNY do lasów DEMIDOWSKICH pod osłoną nocy przez

bagna pozornie nie do przebycia. Decyzja DOWATORA zrealizowana została pomyślnie. Korpus kawalerii, pozorując swoje dotychczasowe rozmieszczenie ogniskami /w celu wywołania uderzeń lotnictwa i ognia artylerii nieprzyjaciela/ w warunkach ciemnej nocy pokonał 25 km terenu bagnistego, zabezpieczył lądowanie desantu powietrznego i zniszczył siły nieprzyjaciela wydzielone do jego zniszczenia.

Niemcy jednak zaangażowali dodatkowe odwody grupy armii "HAMBURG" i pewnie okrążyli korpus gen. DOWATORA w nowym rejonie ich działania. Wytworzoną w ten sposób sytuację DOWATOR doskonale wykorzystał. Przewidując, że hitlerowcy nie zdobędą się na więcej jak tylko na bezmyślne ściganie, rozkazał podległym sobie związkom przeniknąć z powrotem przez bagna do poprzedniego miejsca działań /lasów DUCHOWSZCZYŹNY/, a następnie połączyć się z siłami głównymi wojsk własnych walczącymi poza okrążeniem.

Dzięki umiejętnemu przewidywaniu działań nieprzyjaciela, właściwemu wyberowi kierunku i wyszkoleniu wojsk, decyzja generała DOWATORA została zrealizowana pomyślnie.

Analiza działań wojsk na tyłach wroga podczas drugiej wojny światowej i ocena możliwych warunków przyszłego pola walki pozwalają sądzić, że wyjście okrążonych wojsk poza wewnętrzny pierścień okrążenia może być osiągnięte nie tylko metodą przełamania lecz również przerwania się, a nawet przenikania poprzez luki, nieobsadzone przez nieprzyjaciela odcinki lub trudno dostępny teren.

Jednak w sytuacji dokończenia przez nieprzyjaciela szczególnego okrążenia pułku przeważającymi siłami, przełamanie może stanowić jedyną szansę wyjścia poza wewnętrzny pierścień okrążenia. Dlatego w dalszych rozważaniach przypadek ten, jako najbardziej skomplikowany, będzie podstawą eksperymentu przedstawienia modelu działań pułku podczas wyjścia z okrążenia.

W każdej sytuacji wyjście wojsk z okrążenia będzie poprzedzone szeregiem przedsięwzięć organizacyjnych, spośród których przegrupowanie sił i środków stwarza bezpośrednią podstawę przekształcenia walk obronnych w okrążeniu w walki zaczepne o wyjście z okrążenia. Przegrupowanie wojsk do wyjścia z okrążenia w większości przypadków odbywać się będzie w warunkach intensywnych walk obronnych. Potrzeba przydzielenia jak największej ilości sił i środków w skład zgrupowania przełamującego i odwodów kosztu pododdziałów prowadzących działania obronne w celu utrzymania zajmowanych rubieży, przy jednoczesnym niedopuszczeniu do wykrycia przez nieprzyjaciela dokonywanego przegrupowania, stanowi jedną z najbardziej specyficznych cech organizacji wyjścia z okrążenia.

Wynika stąd, że przegrupowanie przeprowadza się:

- a/ W warunkach konieczności prowadzenia walki z dotychczasowym natężeniem na przednim skraju, co osiąga się poprzez:
- wzmożoną aktywność pododdziałów pozostających w osłonie;
 - szeroki manewr ogniem i sprzętem artylerii;
 - działanie odwodów w razie potrzeby na kierunkach, które zostały osłabione wskutek wyprowadzenia części sił.
- b/ Przy zachowaniu jak największej skrytości działań, co osiąga się głównie przez dokonanie przegrupowania w warunkach ograniczonej widoczności z jednoczesnym stosowaniem wszelkich możliwych form maskowania i dezinformacji.
- c/ W maksymalnie krótkim czasie poprzez unikanie zbędnych i skomplikowanych przesunięć. Uprzedzenie nieprzyjaciela w przegrupowaniu, które może on dokonać w celu przeciwdziałania, powinno stanowić zasadniczy sens przegrupowania okrążonego zgrupowania wojsk

W rezultacie przegrupowania pułk najczęściej zajmie położenie • najekonomiczniejszej długości frontu obrony okrężnej, zbliżone kształtem do nieregularnego koła lub elipsy. Na przednim skraju winny prowadzić działania pododdziały eskony, natomiast na odcinku planowanego przełamania powinien znaleźć się pierwszy rzut zgrupowania przełamującego. Pozostałe siły zgrupowania przełamującego celowe jest rozmieścić w kolumnach ukrytych w terenie w odległości 2-3 km od rubieży ataku.

Pododdziały artylerii, pozostawiając działa koczujące w poprzednie zajmowanych rejonach, powinny osiągnąć gotowość do ogniowego przygotowania i wsparcia walki zgrupowania przełamującego oraz pododdziałów eskony.

Odwody, pododdziały zabezpieczenia i obsługi najcelowiej rozmieścić w kolumnach marszowych w środkowej strefie ugrupowania bojowego pułku.

Uderzenie zgrupowania przełamującego na głównym kierunku wyjścia z okrążenia może być poprzedzone działaniem demonstracyjnym na wybranym odcinku /zazwyczaj wykonywanym 1-2 godziny przed uderzeniem właściwym/. Uderzenie demonstracyjne powinno być wsparte ogniem artylerii. Jeżeli wyjście z okrążenia wykonywane będzie w ciągu dnia, to w działaniu demonstracyjnym można szeroko stosować zasłony dymne, aby utrudnić nieprzyjacielowi ustalenie faktycznego stanu naszych sił i środków.

Uderzenie celem przełamania frontu okrążenia w perze dziennej, zazwyczaj będzie poprzedzone ogniowym przygotowaniem ataku oraz uderzeniami broni masowego rażenia i lotnictwa. Wykorzystując wyniki uderzeń jądrowych, ognia artylerii i lotnictwa pododdziały zgrupowania przełamującego zdecydowanym atakiem niszczą nieprzyja-

ciela na wyznaczonym odcinku i rozwijają natarcie w celu dokonania wyłomu w jego ugrupowaniu. Po przełamaniu frontu okrążenia wyznaczone siły w zależności od charakteru działań nieprzyjaciela rozszerzają wyłom, albo wzbraniają przeciwnikowi zamknięcia go. Na skrzydła nacierającego zgrupowania wysuwa się pododdziały osłony, które umacniają się na dogodnych rubieżach w gotowości do odparcia ataków czołgów i piechoty nieprzyjaciela. Siły osłony w koniecznych wypadkach można wzmocnić odwodami i innymi pododdziałami. Artyleria wchodząca w skład zgrupowania przełamującego powinna przesuwać się z takim wyliczeniem, aby mogła większością sił i środków nieprzerwanie wspierać nacierające pododdziały pułku. W czasie wyjścia z okrążenia dużą trudność stwarzać będzie manewr artylerii ze względu na małą ilość dróg oraz potrzebę wsparcia walki prowadzonej na wielu kierunkach. Należy więc nie tylko dokładnie zaplanować ogień i przesunięcie artylerii, ale i zabezpieczyć jego realizację.

Elementy tyłowe po sformowaniu kolumn wychodzą z okrążenia w ślad za pododdziałami wykonującymi przełamanie. Środkami transportowymi należy ewakuować głównie wszystkich rannych oraz chorych. W razie potrzeby do osłony pododdziałów tyłowych można wydzielić część sił odwodu ogólnowojskowego. Środki materiałowe i uszkodzony sprzęt techniczny, którego nie można ewakuować z rejonu okrążenia, należy ukryć lub zniszczyć.

Pododdziały osłony uparczywie utrzymując zajmowane pozycje osłaniają wyjście wojsk z rejonu okrążenia. Wycofują się one tylko na rozkaz dowódcy kierującego wyjściem z okrążenia całego zgrupowania.

Pododdziały eskony wycofują się na kolejne rubieże pod osłoną ognia artylerii i moździerzy oraz zapór inżynierskich. Czołgi działające w składzie pododdziałów eskony wycofują się zazwyczaj ostatecznie, osłaniając ogniem wycofanie się pododdziałów piechoty i artylerii. Czołgi z względu na dużą manewrowość, pozwalającą na szybkie oderwanie się od nieprzyjaciela oraz możliwość rażenia go silnym ogniem na dużą odległość, mogą podczas odejścia stosować z powodzeniem zwroty zaczepne oraz wszelkiego rodzaju zasadzki ogniowe.

W miarę przesuwania się zgrupowania przełamującego pododdziały eskony ubezpieczające tyły wojsk poprzez stawianie operu na kolejnych przygotowanych rubieżach, zmniejszają stopniowo broniony front zbliżając się do wyłomu utworzonego we froncie okrążenia nieprzyjaciela. Z chwilą wejścia w wyłom ostatnich pododdziałów pułku, elementy eskony mogą rozpocząć na rozkaz dowódcy odejście z ostatniej rubieży eskony. Od tej chwili pododdział eskony tyłów spełnia rolę ariergardy i dalej wykonuje zadanie zgodnie z zasadami działania ariergard.

Pododdziały eskony zabezpieczające skrzydła korytarza odchodzą z bronionych rubieży po wyjściu na ich wysekość ostatniego pododdziału osłaniającego tyły wychodzących z okrążenia wojsk. Mogą one następnie wejść w skład awangardy, lub odwodu ogólnowojskowego. Jeżeli nieprzyjacielowi uda się zamknąć wyłom i rozczłonkować ugrupowanie bojowe pułku, wówczas ta część sił, która przebiła się poza front powinna zmienić kierunek działania i uderzyć na spotkanie z pozostającymi w okrążeniu pododdziałami. Szybkie i gwałtowne zaatakowanie nieprzyjaciela, który zamknął wyłom z dwóch kierunków, powinno doprowadzić do ponownego połączenia wojsk. Takie działanie jest nakazem solidarności żołnierskiej na polu walki i leży u podstaw wysokiego morale wojsk, odgrywającego bardzo ważną rolę, szczególnie podczas wyjścia z okrążenia.

B. Działanie pułku na podejściach do wojsk własnych

Po przebiciu się pułku przez dokonany wyłom w wewnętrznym pierścieniu okrążenia, charakter dalszych walk będzie uwarunkowany sytuacją bojową. W przestrzeni poza pierścieniem okrążenia wychodzący pułk będzie wykonywał ubezpieczony marsz odwrotowy w przewidywaniu boju spotkaniowego, upodobniony do tzw. "wędrującego kotła". W razie napotkania podchodzących odwołów nieprzyjaciela lub nadejścia jego wojsk ścigających pułk, działania mogą przybierać postać różnych form natarcia /kolejnego przełamania lub boju spotkaniowego/, a niekiedy nawet obrony.

Z tych względów ugrupowanie bojowe pułku w tym okresie będzie ulegać zmianie, w zależności od sytuacji i potrzeb walki.

W każdym jednak przypadku ugrupowanie powinno zapewnić:

- uniemożliwienie nieprzyjacielowi rozcięcia /rozcłonkowania/ wychodzącego z okrążenia pułku;
- ciągłą gotowość rozwinięcia pułku do walki i zapewnienie korzystnych warunków jej prowadzenia;
- ruchliwość i manewrowość pułku oraz możliwość tworzenia /wysyłania/ oddziału wydzielonego, grup rajdowych, ubezpieczeń bocznych i innych niezbędnych w danej sytuacji elementów ugrupowania.

Organa rozpoznawcze pułku powinny w tym okresie dostarczać wiadomości o siłach i środkach nieprzyjaciela, a zwłaszcza o położeniu i działalności jego odwołów na kierunku działań pułku i na skrzydłach.

Działania pułku na podejściach do wojsk własnych najkorzystniej jest rozwijać wzdłuż dwóch, a nawet trzech dróg. Zapewnia się

w ten sposób zwartość ugrupowania, możliwość manewrowania pododdziałami oraz znaczne skrócenie czasu wyjścia z okrążenia. Po dwóch drogach przebijano się zgrupowanie wojsk niemieckich po wyjściu z okrążenia w PILE w lutym 1945 roku. Utrudniło to znacznie wojskom radzieckim akcję likwidacji usamodzielnionych, lecz współdziałających ze sobą oddziałów hitlerowskich.

W warunkach znacznej przewagi nieprzyjaciela i ograniczonych możliwości przebijania się całością sił pułku, celowe wydaje się działanie metodą przenikania. Plan walki o wyjście z okrążenia może wówczas zakładać przebicie się całością sił pułku poza wewnętrzny pierścień okrążenia, a następnie działania samodzielne zawczasu zorganizowanych grup - manewrujących szeroką siecią dróg i po bezdrożu w kierunku wojsk własnych. Działanie pułku metodą przenikania wymaga wcześniejszego zorganizowania odpowiedniej ilości samodzielnych pododdziałów o nowej strukturze, a zwłaszcza ustalenia ich składu, wzmocnienia, podziału sił i środków oraz dowodzenia. Przenikanie pododdziałów /oddziałów/ w ugrupowanie nieprzyjaciela było w okresie II wojny światowej często stosowane. Badania wskazują, że również na przyszłym polu walki będą istnieć możliwości takiego działania^{x/}.

W rozpatrywanym etapie działań, pułk może wykonywać zadania określone rozkazem przełożonego. Mogą one np. polegać na:

- zniszczeniu środków napadu jądrowego nieprzyjaciela we wskazanym rejonie;
- uderzeniu na stanowisko dowodzenia lub urządzenia tyłowe nieprzyjaciela;

^{x/} - - - - -
mjr dr St.KOZIEJ - rozprawa doktorska "Prowadzenie działań bojowych przez oddziały wydzielone".

płk dypl.mgr J.SZYSZKOWSKI - "Przenikanie obrony nieprzyjaciela sposobem zaczepnym". Żołnierz Wolności nr 31/78 r.

- zakłóceniu komunikacji nieprzyjaciela poprzez zniszczenie urządzeń drogowych lub kolejowych;
- zniszczeniu lotniska oraz bazującego na nim sprzętu.

Połączenie działań pułku o wyjście z okrążenia z wykonaniem tego rodzaju zadań jest celowe i możliwe. Dlatego dowódcy zgrupowań wychodzących z okrążenia powinni ujmować je w planie walki i realizować, nawet bez wyczekiwania na rozkazy przełożonych. Dla wykonania określonego zadania należy organizować i wysyłać oddziały wydzielone, oddziały rajdowe lub grupy wypadowe /szturmowe/.

Dowódca pułku, niezależnie od przyjętego sposobu działania, powinien utrzymywać z pododdziałami łączność oraz nieprzerwanie kierować ich walką. Działania pułku na podejściach do wojsk własnych walczących na froncie zewnętrznym wymagają osłony powietrznej, wsparcia lotnictwem i śmigłowcami szturmowymi oraz artylerią z chwilą wejścia w jej zasięg. Sztaby nadrzędne dysponujące szerszym rozeznanieniem sytuacyjnym obowiązane są dostarczyć oddziałom wychodzącym z okrążenia danych z rozpoznania nieprzyjaciela, których nie mogą one uzyskać własnymi środkami.

C. Walka o połączenie się z wojskami własnymi

Sposób działań wojsk w tym okresie wynikał będzie z konkretnego w danych warunkach celu wyjścia z okrążenia oraz charakteru i treści postawionego zadania przez dowódcę szczebla nadrzędnego. Jeżeli więc chcemy określić sposoby działań wojsk w końcowym etapie wyjścia z okrążenia, to musimy założyć pewne warunki sytuacji taktycznej a niekiedy i operacyjnej.

W sytuacji, gdy wojska własne walczące poza okrążeniem wznowiają lub prowadzą działania zaczepne, a wychodzące z okrążenia zgrupowanie zachowało dostateczną zdolność bojową, wówczas końcowy

etap jego walki będzie podporządkowany interesom natarcia sił głównych. W założonych warunkach pułk zgodnie z otrzymanym zadaniem może rozwinąć wyjście z okrążenia w natarcie, mające na celu opanowanie taktycznie ważnego rejonu /rubieży/, aby następnie utrzymać go do czasu podejścia nacierających wojsk spoza okrążenia. W innym przypadku wychodzący pułk z okrążenia może być wykorzystany do uderzenia na tyły określonego zgrupowania nieprzyjaciela w celu rozbicia go wspólnym wysiłkiem z wojskami nacierającymi od czoła,

Gdy wojska własne walczące na zewnątrz okrążenia prowadzą działania obronne, ale mogą na korzyść wychodzącego z okrążenia zgrupowania oddziaływać bronią jądrową, lotnictwem i artylerią i zbieżnymi uderzeniami części sił, wówczas działanie przybierze charakter uderzenia na spotkanie z wojskami nacierającymi z zewnątrz w celu jak najszybszego opanowania wyznaczonej rubieży spotkania.

Sytuacja wychodzących z okrążenia wojsk będzie znacznie trudniejsza, gdy przełożony nie posiada możliwości działań zaczepnych /nawet z ograniczonym celem/ i nie jest w stanie udzielić im dostatecznego wsparcia. Taka sytuacja może zaistnieć gdy wojska własne prowadzą na froncie zewnętrznym ciężkie walki obronne, lub nawet wycofują się pod naporem przeważających sił nieprzyjaciela. W takim przypadku wychodzący z okrążenia będzie zmuszony samodzielnie przebijać się /przenikać/ przez ugrupowanie nieprzyjaciela na froncie zewnętrznym, aby połączyć się z wojskami własnymi.

Z powyższych skrótowo ujętych rozważań wynika, że sposób walki pułku w końcowym etapie wyjścia z okrążenia będzie wynikał z celu i warunków działań. W każdej jednak sytuacji ostateczne

powodzenie podczas wyjścia z okrążenia będzie w tym okresie uzależnione od należytego współdziałania z wojskami nie okrążonymi.

Uzgodnienie działań wojsk wychodzących z okrążenia z wojskami walczącymi poza okrążeniem powinno odbywać się za pośrednictwem sztabu nadrzędnego, który w zasadzie jest odpowiedzialny za ogólną koordynację działań.

III. UOGÓLNIENIA KOŃCOWE

Z całokształtu badań wynika, że w warunkach ewentualnych przyszłych działań wojennych okrążenie wojsk będzie zjawiskiem częstszym w porównaniu z okresem II wojny światowej.

W oficjalnych poglądach, zgodnie podkreśla się konieczność prowadzenia działań na kierunkach silnymi powietrzno-lądowymi zgrupowaniami oraz dążenia do rozcinania ugrupowania przeciwnika, w celu szybkiego wyjścia na jego skrzydła i tyły umożliwiające następnie okrążenie i zniszczenie odizolowanych sił. Tego rodzaju działania traktowane są współcześnie jako najbardziej wydajne, czyli umożliwiające najszybsze zniszczenie głównych zgrupowań przeciwnika i osiągnięcie celów operacji. Warunki takich działań stwarzają głównie: duża moc i skuteczność nowych środków rażenia - a zwłaszcza broni jądrowej, rosnący zasięg i siła uderzeniowa wielozadaniowego lotnictwa oraz systematycznie rozwijana manewrowość operacyjna i taktyczna wojsk. Z drugiej zaś strony narzucona tymi czynnikami dynamiczność działań, brak ciągłych frontów, gwałtowne zmiany w położeniu i stosunku sił, będą często zmuszać oddziały /związki taktyczne, a nawet zgrupowania operacyjne/ do walki w okrążeniu.

Badania wykazują, że okrążenie wojsk może zaistnieć nie tylko w obronie /jak określają dotychczas obowiązujące wydawnictwa/, lecz także w różnych kryzysowych sytuacjach natarcia. Walka w

okrażeniu w większości przypadków będzie posiadała charakter wymuszony przewagą nieprzyjaciela w danym miejscu i czasie. Nie oznacza to jednak, że walka w okrażeniu nie może być działaniem zawczasu zamierzonym i celowym. Powyższe twierdzenie znajduje w pracy szerokie uzasadnienie. Istnieją bowiem z okresu drugiej wojny światowej przykłady celowego decydowania się na długotrwałą walkę na tyłach wroga, pomimo możliwości wyprowadzenia wojsk przed ich całkowitym okrażeniem lub nawet w toku jego trwania. Pozostawienie oddziałów, związków taktycznych lub specjalnie zorganizowanych zgrupowań w ugrupowaniu nieprzyjaciela może w przyszłych działaniach przynosić dla szczebla nadrzędnego duże korzyści taktyczne lub nawet operacyjne.

Walka w okrażeniu powinna spełniać określony cel wynikający z zamiaru i zadania szczebla nadrzędnego. Może nim być: utrzymanie rejonów i obiektów o szczególnym znaczeniu, dezorganizowanie manewru, dowozu i ewakuacji nieprzyjaciela, wiązanie jak największych jego sił w celu zapewnienia siłom głównym walczącym poza okrażeniem korzystniejszych warunków prowadzenia działań. W rozprawie udowodniono, że zakres zadań i celów działań okrażonych wojsk będzie w przyszłości znacznie szerszy.

Bardzo złożone warunki, w jakich mogą znaleźć się okrażone oddziały i związki taktyczne czynią ocenę możliwości ich działań szczególnie trudną. W trakcie badań dokonano analizy szeregu czynników wpływających na możliwości walki wojsk w okrażeniu i o wyjście z okrażenia, przyjmując za podstawę kalkulacji szczebel pułku zmechanizowanego. Uzyskane uogólnienia teoretyczne poddane zostały weryfikacji podczas ćwiczeń dowódczo-sztabowych i z wojskami w terenie, organizowanych przez doktoranta lub prowadzonych w ramach współpracy naukowo-badawczej z Okręgami Wojskowymi WP. Szczególnie dużo interesujących spostrzeżeń i wniosków dostarczyły ćwiczenia

w Śląskim Okręgu Wojskowym, podczas których na zapotrzebowanie doktoranta eksponowano problematykę walki pułku w okrążeniu i wyjścia z okrążenia. Były to ćwiczenia:

- z wojskami w terenie pod kryptonimem "SZOP-78", prowadzone w dniach 10-16.02.1978 r. z oddziałami 5 i 11 DPanc na poligonie **WĘDRZYN**;
- dowódczo-sztabowe ze środkami łączności w terenie w dniach 18-23.09.1978 r. prowadzone przez Dowódcę SOW ze sztabami dywizji i pułków 10 DPanc i 2 DZ.

Sprawdzeniu poddano głównie następujące problemy badawcze:

1. Prawdopodobny wpływ broni jądrowej i innych środków rażenia na warunki, możliwości i sposoby walki wojsk w okrążeniu oraz podczas wyjścia z okrążenia.
2. Specyfikę planowania, organizacji i prowadzenia przez pułk **zmechanizowany** walki w okrążeniu oraz o wyjście z okrążenia.
3. Możliwości współdziałania okrążonych zgrupowań z wojskami własnymi walczącymi poza okrążeniem.

Uzyskane z doświadczeń wnioski potwierdziły większość wyników badań, uzyskanych metodą analizy materiałów źródłowych i literatury fachowej oraz metodą ekstrapolacji prostej. Na tej podstawie opracowane zostały koncepcje możliwych sposobów, organizacji oraz prowadzenia działań w okrążeniu i podczas wyjścia z okrążenia w świetle wymagań współczesnych i przyszłych warunków pola walki. Wynikają one głównie z uzasadnionych hipotez, że broń masowego rażenia nieprzyjaciela stanowi dla okrążonych wojsk największą groźbę. Obserwowane tendencje zmierzające do miniaturyzacji ładunków jądrowych pozwalają przypuszczać, że w przyszłości broń ta może stać się najszybszym środkiem likwidacji okrążonych zgrupowań, a

więc przesądzającym najbardziej zdecydowanie o ich możliwościach. Nawet rozśrodkowanie i ukrycie wojsk nie zmniejszy w radykalny sposób tej groźby. Użycie broni jądrowej dla niszczenia odizolowanych małych pododdziałów może nie być dla przeciwnika opłacalne, ale już w sytuacji okrążenia sił pułku i większych zaznacza się wyraźna opłacalność jej wykorzystania. Również rozwój konwencjonalnych środków walki wskazuje na stopniowe zbliżanie się jej pod **względem** rezultatów rażenia do małych ładunków taktycznej broni jądrowej.

Wobec ogromnej mocy "ognia przyszłości" oraz precyzji i szybkości jego koncentracji każda statyka w działaniach, w tym również podczas walki w okrążeniu, nie posiada większych szans.

Wychodząc z powyższych założeń w rozprawie poddano rewizji dotychczas obowiązujące poglądy na sposoby walki okrążonych wojsk zakładające tylko i wyłącznie obronę opartą na oporze. W wyniku badań udowodniono, że sposoby walki w okrążeniu powinny w maksymalnym stopniu uwzględniać aktywność jej form, w oparciu o nowe proporcje oraz możliwości ognia i ruchu. Przedstawione w pracy poglądy na formy oraz sposoby działań wojsk w okrążeniu i podczas wyjścia z okrążenia wynikają z analizy warunków przyszłego pola walki - jej lądowo-powietrznego charakteru i nowych możliwości sił i środków rażenia.

Problematyką, które w rezultacie badań zostały w pracy po raz pierwszy szerzej uogólnione i umotywowane są ponadto:

- optymalna wielkość powierzchni rejonu walki pułku zmechanizowanego w okrążeniu, zapewniająca niezbędne rozśrodkowanie i warunki manewru;
- ugrupowanie sił i środków pułku zmechanizowanego podczas walki w okrążeniu w świetle współczesnych możliwości ogniowych nieprzyjaciela;

- możliwości i sposoby wyjścia pułku z okrążenia w zależności od sytuacji oraz charakteru działań wojsk własnych walczących poza okrążeniem;
- wybór kierunku i czasu wyjścia z okrążenia oraz możliwości współdziałania z wojskami walczącymi poza okrążeniem;
- specyfika pracy dowódcy i sztabu pułku /pz, pcz/ podczas organizacji i kierowania walką w okrążeniu oraz podczas wyjścia z okrążenia.

W rozprawie wykazano również w jakim stopniu rezultaty walki wojsk w okrążeniu i o wyjście z okrążenia uzależnione będą od możliwości wsparcia ich działań przez siły główne walczące poza okrążeniem. Wsparcie to może posiadać różne formy. Największe jednak znaczenie posiadać będzie wykonanie na korzyść okrążonych wojsk uderzeń jądrowych, wsparcie lotnicze oraz osłona i zaopatrywanie z powietrza. Czynniki te będą w znacznej mierze wpływać na sposób i czas walki w okrążeniu, a także możliwości zorganizowanego wyjścia z okrążenia.

W zakończeniu pragnę podkreślić, że prowadzeniu badań towarzyszyło zainteresowanie i zapotrzebowanie na szerzej opracowaną problematykę tematu - zarówno ze strony szkolnictwa wojskowego, jak również oddziałów i związków taktycznych. Materiały badań były sukcesywnie wykorzystywane w szkoleniu teoretycznym oraz w praktyce szkoleniowej wojsk. Poglądy zawarte w pracy zostały uznane i wykorzystane przez zespoły redakcyjne nowelizowanego Regulaminu Walki /dywizja-pułk/, projektu podręcznika Taktyka Ogólna oraz Regulaminu Służby Sztabów.

Rozprawa doktorska jest pierwszym całościowym spojrzeniem na problematykę walki w okrążeniu i o wyjście z okrążenia ze szczegól-

nym uwzględnieniem pułku zmechanizowanego, w której główny wysiłek skoncentrowano na zagadnienia ogólnowojskowe. W ten sposób stwarza ona podstawę do dalszych szczegółowych badań, zwłaszcza w zakresie właściwości użycia rodzajów wojsk i służb. Ponadto może być wykorzystywana w procesie studiów taktycznych w uczelniach wojskowych, w sztabach, a także w praktyce szkoleniowej ogólnowojskowych oddziałów i związków taktycznych.

BIBLIOGRAFIA

1. Mjr AUE. Die Grundlagen des Gefechts in der Einkreisung
Wyd. Akademia Wojenna NRD, DREZNO-1975 r.
Nr bibl. B/62305.
2. BANACH Walka dywizji piechoty w okrążeniu i wyjście
z okrążenia. Wyd. ASG 1955 r. Nr Arch.08546.
3. B.BIDZIŃSKI Kierunki doskonalenia dowodzenia dywizją zmecha-
nizowaną /pancerną/ w polu.
Rozprawa habilitacyjna. Wyd. ASG 1975 r. Nr 0102.
4. B.BIDZIŃSKI Organizacja i prowadzenie działań zaczepnych
przez DZ /DPanc/ w oderwaniu od sił głównych
armii. Wyd. ASG 1965 r. Nr 06035.
5. BŁUS Walka DP w okrążeniu i wyjście z okrążenia.
Wyd. ASG 1953 r. Nr Arch. 01259.
6. Ł.A. BRATKIN Okrażenie wysoko manewrowych zgrupowań prze-
ciwnika. Wojennaja Myśl Nr 11/1975.
7. Bytowanie na zapleczu nieprzyjaciela w warunkach wojny konwen-
cjonalnej i jądrowej. Podręcznik. Wyd. MON/Sztab Gen. 1971 r.
8. A. CIERPICKI. Podstawowe założenia współczesnej taktyki.
Wyd. ASG 1973 r. Nr PF 20954.
9. C.von Clausewitz O wojnie. Wyd. MON 1958 r.
10. Das Gefecht eines Bataillons in der Einkreisung.
Militar Wesen 9/1972.
11. G.DMITRIEW Bój bataliona w okrużeniu.
Wojennyj Wiestnik Nr 11/1970 r.
12. B.DOLATA, T.JURGA. Walki zbrojne na ziemiach polskich 1939-
1945 Wyd. MON Warszawa 1977 r.
13. Działania bojowe pułku /pz, pcz/, wyd. ASG Warszawa 1974 r.

14. Dziennik ewidencji rozkazów, zarządzeń i meldunków 45 pz..
Dokumentacja z ćwiczeń szkieletowych ASG, w których zespół słuchaczy ćwiczył dowódcę i sztab 45 pz podczas walki w okrążeniu i o wyjście z okrążenia. Bibl.szkoł.ASG Nr 87/PF 32.
15. R. DŽIPANOV Obrona w czasach najnowszych.
Wyd. MON Warszawa 1961 r. Nr bibl.P/270.
16. J. GOGOL Uwagi o inżynieryjnym zabezpieczeniu walki
w okrążeniu i wyjście z okrążenia.
Myśl Wojskowa Nr 12/1955 r.
17. J. GORZEN Organizacja wyjścia i wyjście pułku zmecha-
nizowanego z okrążenia. Praca dyplomowa
pod kierownictwem płk dypl. M.LASZCZYKA.
Wyd. ASG 1976 r. Nr 037040.
18. S.GRISZIN, P.ŽUKOW, Sz.KITOSZWILI. Taktyka państw kapitalistycz-
nych. Wyd.MON 1974 r. Nr P/3230.
19. M.GRODZKI, Z.CIEMIĘGA. Zbiór danych z zakresu zabezpieczenia
tyłowego wojsk na szczeblu taktycznych.
Wyd. ASG, Warszawa 1977 r.
20. W. IWANOWSKI Operacje okrążające II wojny światowej
Wyd. MON 1973 r.
21. R. KAMIŃSKI Manewr podczas walki pułku zmechanizowanego
w okrążeniu. Praca dyplomowa pod kierownic-
twem płk dypl. M.LASZCZYKA. Wyd. ASG 1977 r.
Nr PF 38003.
22. A.KARPIŃSKI, St.ZAWADZKI. Na polach bitew drugiej wojny świa-
towej. Wyd. MON Warszawa 1975 r.
23. Kompendium do ćwiczenia "TARCZA-76", wyd. Sztab Gen.WP
nr PF 33507.

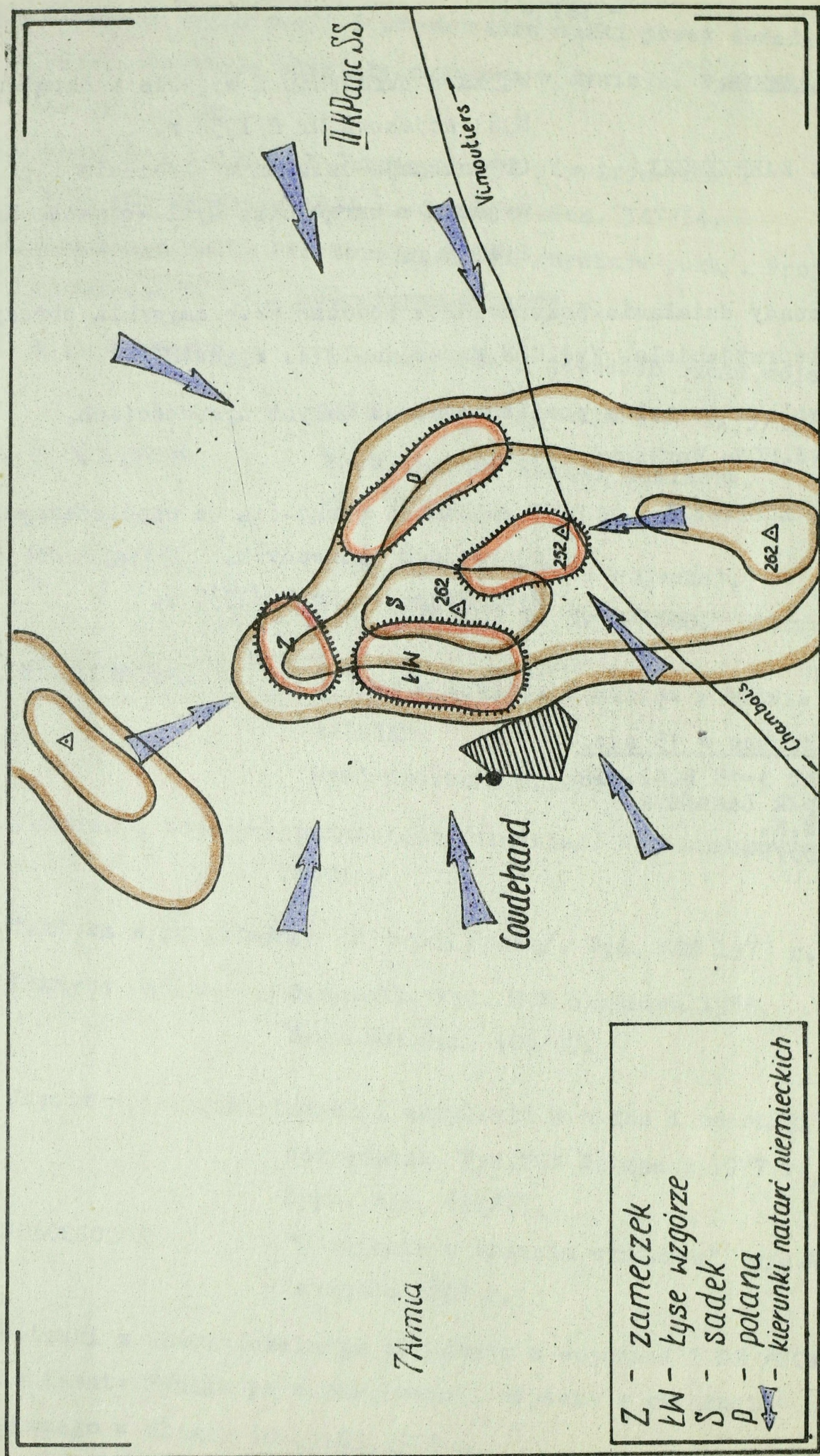
24. W. KUCIŃSKI Z zasad organizacji i prowadzenia walki w okrażeniu. Myśl Wojskowa Nr 9/1965 r.
25. M. LASZCZYK Walka w okrażeniu i wyjście z okrażenia. Wyd. Studium Wojskowe Politechniki Śląskiej, GLIWICE 1973 r.
26. M. LASZCZYK Właściwości organizacji i prowadzenia walki w okrażeniu. Myśl Wojskowa Nr 4/1975 r.
27. M. LASZCZYK Właściwości walki o wyjście z okrażenia. Myśl Wojskowa Nr 6/1975 r.
28. Materiały z konferencji dydaktyczno-metodycznej ASG WP podsumowującej rok akademicki 1976/77, ustalającej zadania w dziedzinie dydaktyczno-wychowawczej na rok akademicki 1977/78 odbytej w dniach 12.07-15.07.1977 r. Wyd. ASG, Warszawa, lipiec 1977 r. nr bibl. ASG PF 469.
29. Niektóre dane dotyczące organizacji wojsk, pojęć oraz norm taktycznych. Wyd. ASG 1977 r. Nr 0341.
30. Notatka z działalności grupy badawczej weryfikującej podczas ćwiczenia szkieletowego ASG w 1977 roku, opracowanie teoretyczne tematu: "Walka pz w okrażeniu i wyjście z okrażenia". Bibl.Szkol. Nr 87/PF 33.
31. Obrona przeciwpancerna sił lądowych NATO Wyd.MON Warszawa 1974 r. Sztab Generalny - Zarząd II Nr bibl. ASG PF 16594.
32. Ocena i ważniejsze wnioski o znaczeniu wojskowym z wojny Izraelsko-Arabskiej. Wyd. ASG 1974 r. Nr PF 22824.
33. Omówienie ćwiczenia "TARCZA-76". Wyd. Sztab Gen. MON, Warszawa 1976 r.
34. PAWŁOWSKI Walka dywizji piechoty w okrażeniu i wyjście z okrażenia. Wyd. ASG 1951 r. Arch. 0584.

35. Problemy organizacji i prowadzenia walki przez doraźne przeciwlotnicze oddziały zaporowe w dywizji. Wyd. ASG WP, nr bibl. 0282.
36. Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk/. Wyd. MON Warszawa 1964 r. Sygn.Szt.Gen. 347/64.
37. Regulamin Walki Sił Zbrojnych PRL /dywizja-pułk/. Projekt nowelizacji, Wyd. ASG, Warszawa 1977 r.
38. W.D. RIABCZUK O strukturze i metodach badań wojskowo-naukowych. Wojennaja Myśl Nr 3/1976.
39. E. ROHRICHT Probleme der Kessel Schlacht. Wyd. KARSRUHE 1958 r.
40. Fr.SKIBIŃSKI Rozważania o sztuce wojennej. Wyd. WIH 1972 r. Nr P/3088.
41. Fr.SKIBIŃSKI 1 Polska Dywizja Pancerna w bitwie pod FALAISE. Myśl Wojskowa Nr10/1957 r.
42. Taktika w bojowych primierach /diwizja/. Wojenizdat Moskwa 1976 r.
43. Taktyka w przykładach bojowych /pułk/. Wyd. MON 1977 r.
44. Taktyka Ogólna - podręcznik. Wyd. MON Warszawa 1968. Sygn.Szt.Gen. 408/67.
45. Użycie wojsk raketowych i artylerii w walce i operacji - podręcznik. Wyd.MON Warszawa 1977 r. Sygn. Art. 612/77.
46. WOŁOSZCZUK "Okrażenie w trzecim wymiarze", wyd.MON Warszawa 1962 r.
47. Wnioski z doświadczalnego ćwiczenia z wojskami 2 DZ /SOW/ na temat: "Walka pz w okrażeniu i wyjście z okrażenia" prowadzonego w dniach 18-23.03.1978 r.

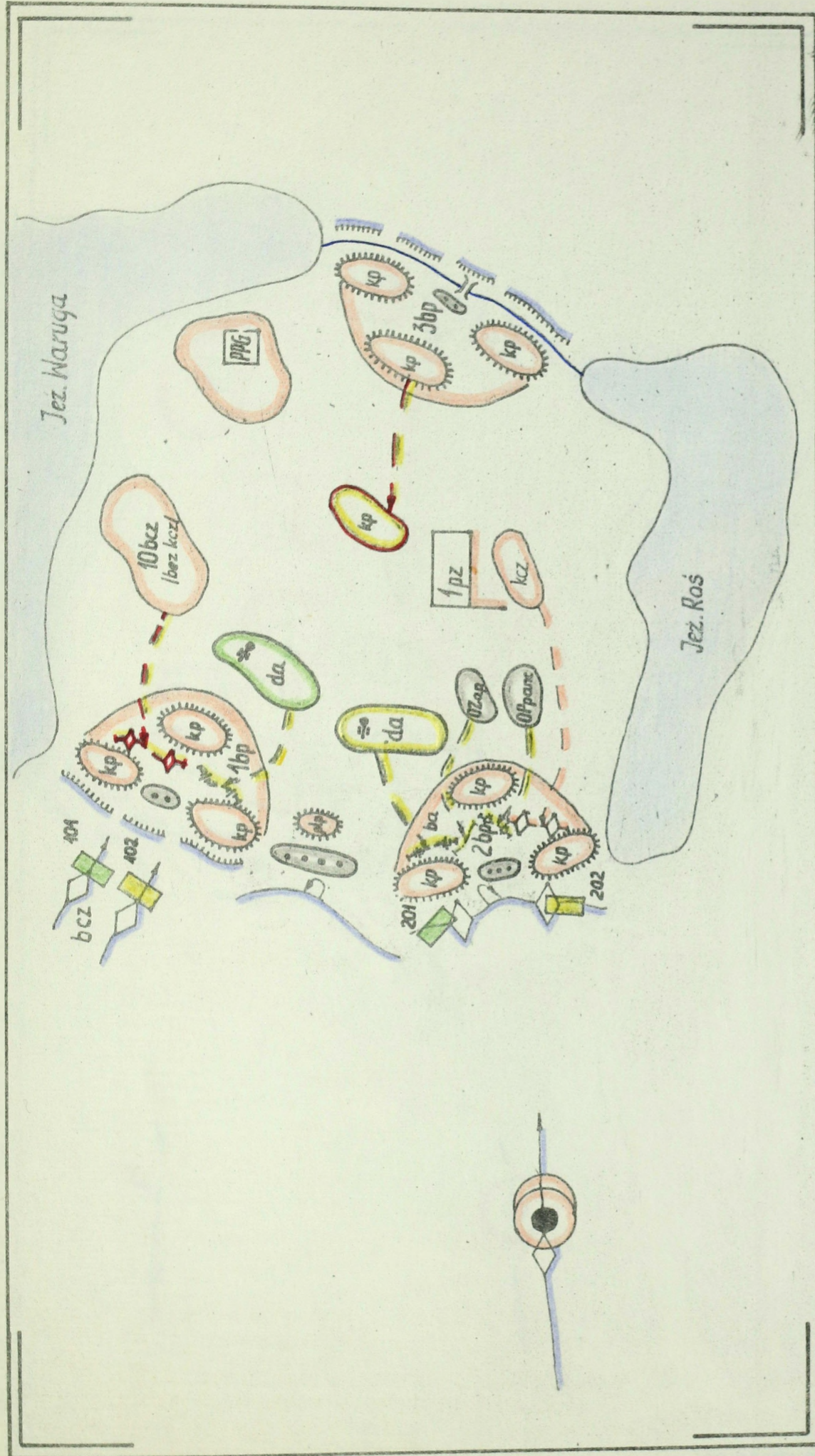
48. W. WYDRA Walka w okrążeniu i wyjście z okrążenia.
Myśl Wojskowa Nr 8/1952 r.
49. J. ZAKRZEWSKI Organizacja działań w okrążeniu i przy
wyjściu z okrążenia. Myśl Wojskowa Nr
8/1958 r.
50. Zasady działania pododdziałów podczas przełamywania obrony
nieprzyjaciela. Wyd.MON Warszawa 1974. Sygn.483/74.
51. Zwalczenie celów powietrznych na małych wysokościach,
Wyd.MON- Warszawa, 1970 r.
52. E. ŻOŁTOWSKI Z zagadnień okrążenia we współczesnych
operacjach zaczepnych.
Myśl Wojskowa Nr 10/1957 r.

Wydrukowano w 15 egz.

Egz. nr 1-15 B.Gł.OZS
Wyk. płk Laszczyk
Druk E.K.
Nr 0935/WW

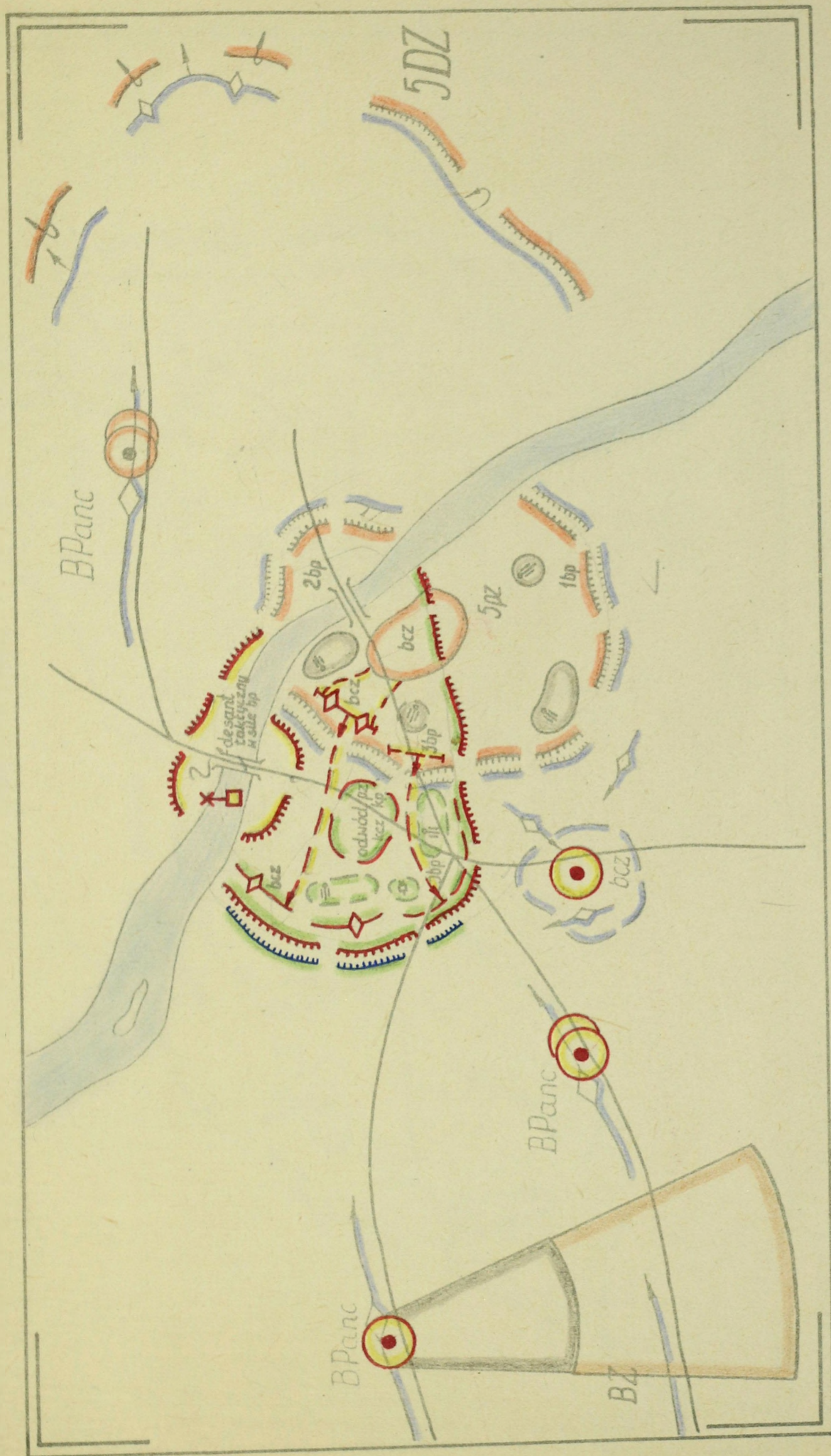
Ugrupowanie oddziałów 1 DPanc w walce pod FALAISE na wzg. "MACZUGA" /19-21.8.1944 r./

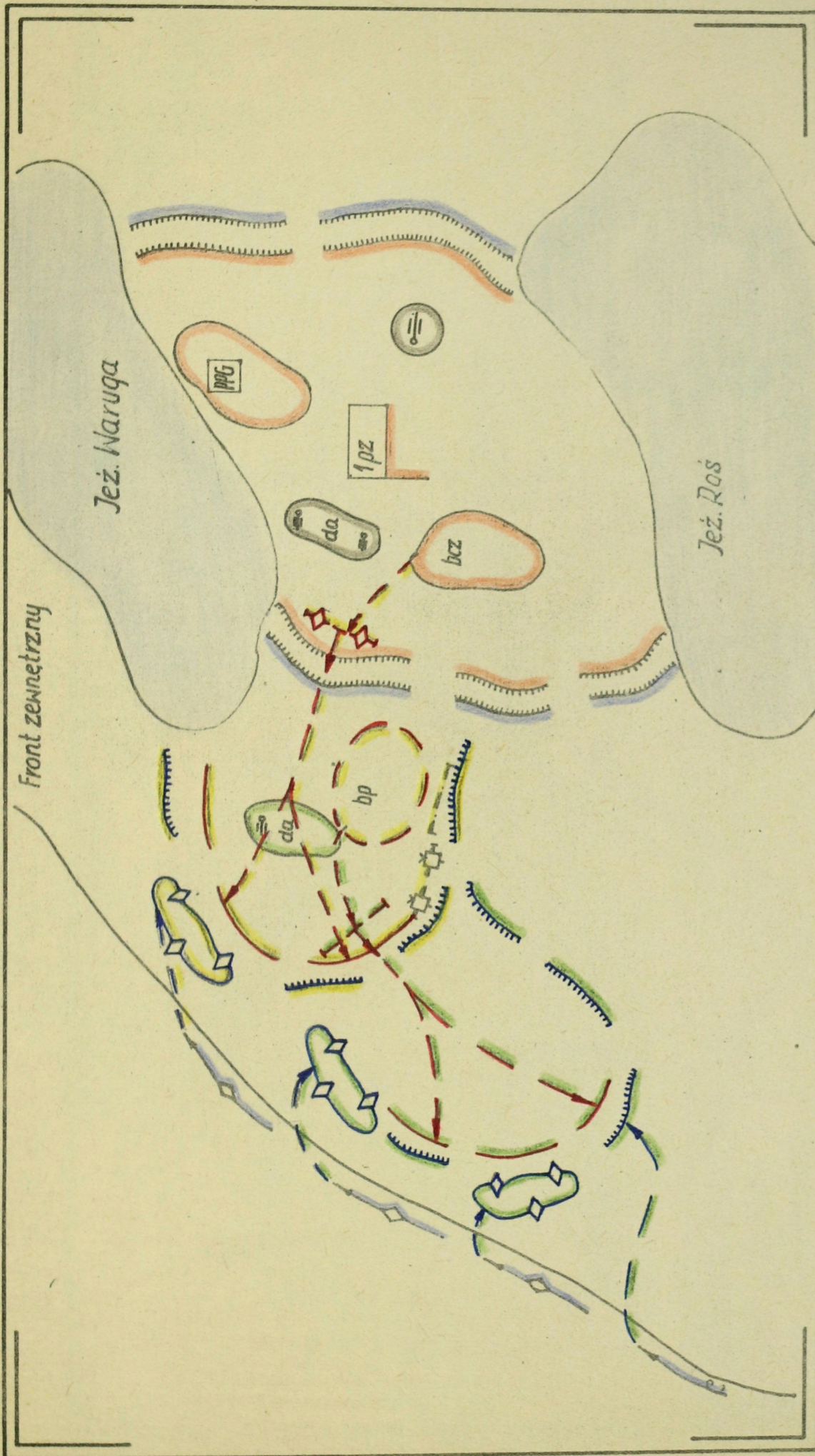
Manew ogniem oraz siłami i środkami na zagrożone kierunki podczas walki pułku zmechanizowanego w okrążeniu / wariant/.

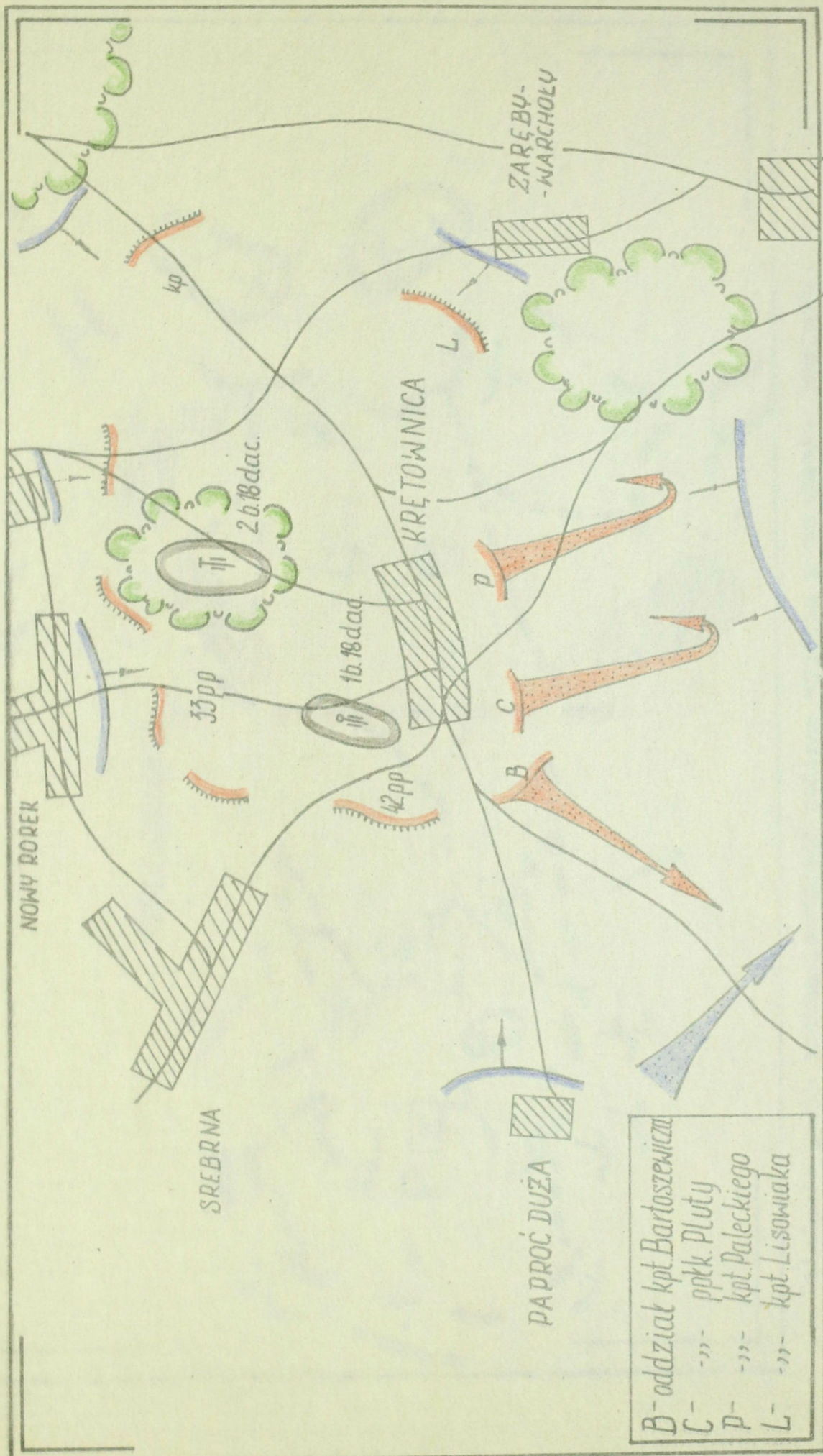
Likwidacja włamania nieprzyjaciela w ugrupowanie bojowe okrążonego pułku zmechanizowanego.

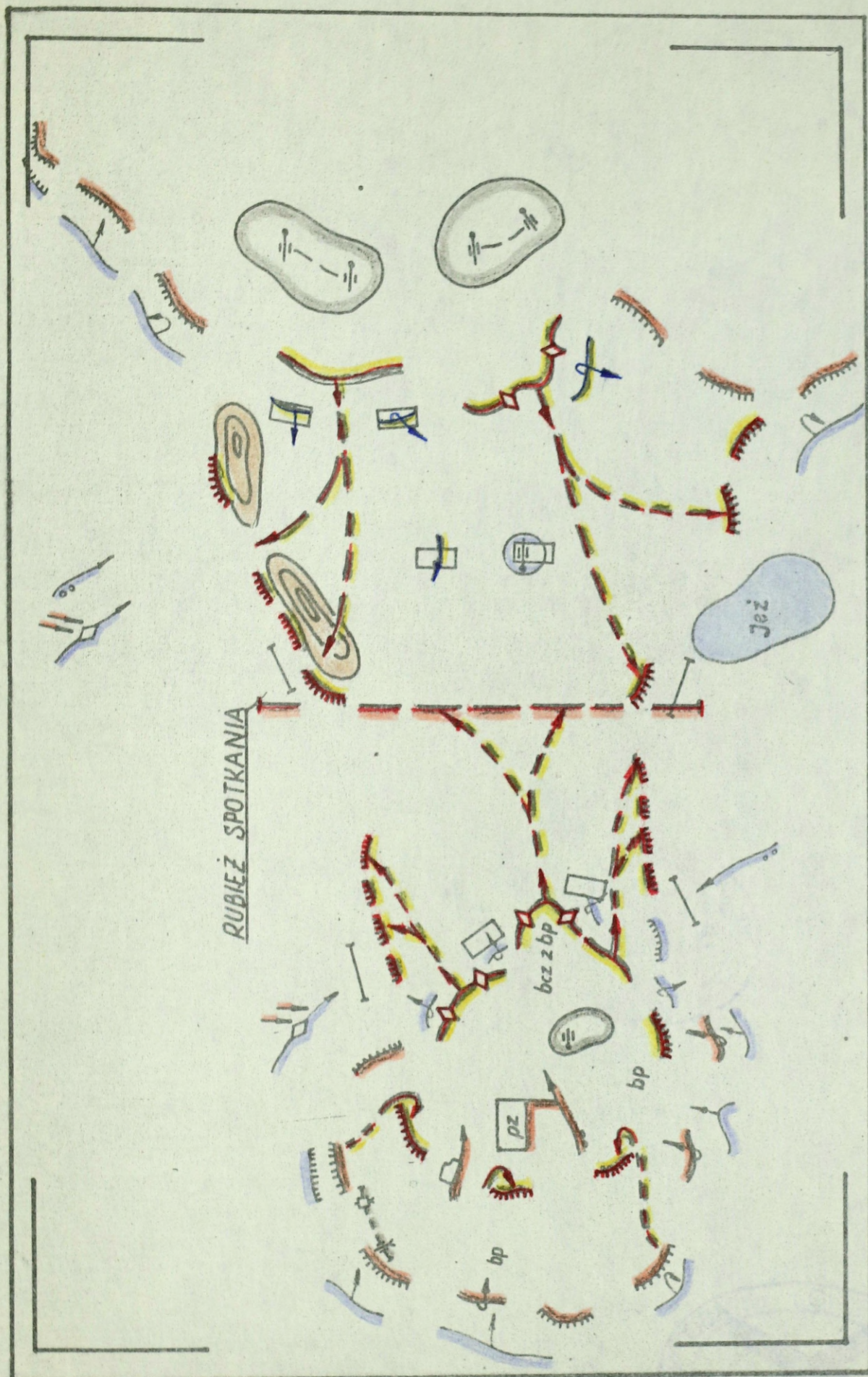
Działanie okrążonego pułku w celu przecięcia głównej drogi podejścia odwodów nieprzyjaciela / wariant/.

Uderzenie części sił okrążonego pułku w celu opóźnienia / dezorganizacji / manewru odwodów nieprzyjaciela / wariant/.

Walka 18 DP /GO "NAREW" / o wyjście z okrążenia w dniu 12.9.1939 r.

Działanie pułku zmechanizowanego podczas wyjścia z okrażenia /wariant/.

